

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
*Fresh Vegetables Every Thursday
*Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
Like our Facebook page:
BigBazaarIndianGrocery
5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

You don't marry the person you can live with
You marry the person you can't live without
ROK USA
Coming Soon

Buying/Selling in Michigan
All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
Broker
5820 N Canton Center Rd, Suite 145
734-751-4455 (Cell)
Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fourth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 24, Issue 34; August 26, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ 14 ਤੋਂ 18 ਅਗਸਤ, 2023 ਤੱਕ ਹੋਈ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਸੰਸਦ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਸੰਸਦ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ

ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੰਬੇ ਕਿਸਾਨ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ, ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 16 ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 22 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਟਰੈਕਟਰ ਮਾਰਚ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸਖਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚ

ਟਕਰਾਅ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਰੋਕਾਂ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਕਿਸਾਨ ਜਿਥੇ ਥਾਂ ਮਿਲੀ, ਧਰਨਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਧਰ, ਲੌਗੋਵਾਲ

ਵਿਚ ਧਰਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈ ਝੜਪ ਦੌਰਾਨ ਟਰੈਕਟਰ-ਟਰਾਲੀ ਹੇਠ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਫੱਟਣ ਹੋਏ ਹਨ। ਝੜਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਾਹੌਲ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਬਣ

ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਲੌਗੋਵਾਲ ਥਾਣੇ ਅੱਗੇ ਸੁਨਾਮ-ਬਰਨਾਲਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਾਰਗਾਂ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਦਰਜਨ ਟੌਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ

ਘਿਰਾਓ ਕਰ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਟਰੈਕਟਰ ਮਾਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ, (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

India Palace Restaurant
And Banquet Hall
Restaurant-Fine Indian Cuisine
4213 Lafayette Road, Indianapolis, IN
(Ph:317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Indian Restaurant
Restaurant-Fine Indian Cuisine
12510 N. Meridian St., Carmel, IN
Ph: 317-580-0828
We do private party's & catering at your home or business.
Call, **Lakhvir S. Johal**
Ph: 317-709-7800
www.indianpalaceindy.com
www.AmberIndianRestaurantCarmel.com

Singh Auto Group
3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
www.singhautosgroup.com
Best Buy Motors
1805 Elmwood, Lafayette, IN 47904
Ph: 765-449-0490
www.bestbuymotorsin.com
University Motors
3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
www.universitymotors1.com
Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Buying Or Selling Home In Chicagoland And Suburbs?
Coldwell Banker is a leading real estate brokerage that helps families and individuals find their perfect home.
We Can Help You With
Buying Selling
Investing Managing
Call For More Info:
+1 847-322-5832
www.pradeepsinghrealtor.com
ishowhomes@yahoo.com
20 S Roselle Rd Schaumburg IL 60193
Pradeep Singh
Realtor (14 Years of Experience)

RAJVEER GILL
847-907-1525
Regal Jewels
NEW SPECIALS EVERY MONTH
22KT GOLD & DIAMONDS
MITHA COLLECTION
KAJAL COLLECTION
ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣਾ ਸਟੋਰ
2625 W. DEVON AVE. CHICAGO, IL 60659
773-262-4377 773-517-0574
www.RegalJewels.com

ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰੋਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਡੰਗਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਢਾਈਆਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਖੜਾ ਤੇ ਪੌਂਗ ਡੈਮ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ 8 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਬਸਤੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇੜੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਧੁੱਸੀ ਬੰਨੂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੱਟੀ ਹਲਕੇ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਨੇੜੇ ਵੀ ਧੁੱਸੀ ਬੰਨੂ 'ਚ ਪਾੜ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਪਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਗਤਪੁਰ ਟਾਂਡਾ ਨੇੜੇ ਧੁੱਸੀ ਬੰਨੂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਪਏ ਦਰਜਨਾਂ ਪਿੰਡ ਹੜ੍ਹ

ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਘੜੂਮ (ਹਰੀਕੇ) ਨੇੜੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਧੁੱਸੀ ਬੰਨੂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਪਾੜ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਦੇ 39 ਪਿੰਡਾਂ ਲਈ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਪਾੜ ਪੂਰਨ ਲਈ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸੰਪਰਦਾ ਸਰਹਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਾਬਾ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਦਦ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਵਸੇ ਘੜੂਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਟਬੁੱਢਾ, ਕੁੱਤੀਵਾਲਾ, ਸਭਰਾ, ਘੁੱਲੇਵਾਲਾ, ਭੂਰਾ ਹਥਾੜ, ਗਦਾਈਕੇ, ਜੱਲੋਕੇ, ਭਾਓਵਾਲ, ਤਲਵੰਡੀ ਸੋਭਾਸਿੰਘ, ਬਹਾਦਰ ਨਗਰ,

ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ: ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਮੁਕੇਰੀਆਂ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ 'ਚ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਪਰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ। ਉਹ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਖੜਾ ਬਿਆਸ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਬਤਾ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਸੱਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੇਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਭਾਉਣਗੇ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ: ਬਾਜਵਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਰੋਮ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੀਰੋ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰੋਮ ਸੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਨੀਰੋ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਰੈਲੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਕਾਫੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਕਾਰਨ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਝੱਲਣੀ ਪਈ।

ਜੋਧਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਝੁੱਗੀਆਂ ਕਾਲੂ, ਬੂਹ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 19 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਰਾਤ ਵੀ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਕੱਟਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇਂਦਰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈ ਰਹੇ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਮਗਰੋਂ ਡੈਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲੰਗਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ

ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਲੰਗਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਚਾਰੇ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਬੋਦਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ

ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕ ਮਦਦ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਕੈਂਟਨ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ

3 ਸਤੰਬਰ ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ 17 ਸਤੰਬਰ ਐਤਵਾਰ ਤਕ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ

3 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ 17 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਤੱਕ
ਵੀਕ ਡੇਜ਼ ਹਰ ਰੋਜ਼ 6:30 ਤੋਂ 7:30 ਤੱਕ
ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦਿਵਾਨ 12:15 ਤੋਂ 1:15 ਤੱਕ ਕਥਾ ਕਰਨਗੇ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਅਰੰਭ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ 3 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਪਰੰਤ ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਥਾਵਾਚਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ ਜੀ!

ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲੇ

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ
ਅਤੰਟ ਵਰਤੇਗਾ

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 734-397-7281

ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘੇਰੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 32 ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰ ਕੇ ਹੜਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੜਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਆਪਕ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਆਫਤ ਐਲਾਨ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਪਤਾ ਸਹਿ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭੱਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਪੱਤਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੜਤਾਂ

ਇਕੱਲੀ ਕੁਦਰਤੀ ਕਰੋਪੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਫਤ ਵੀ ਹੈ।

ਚਿਤਾਵਨੀ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਲੈਬਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫਸਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਸੰਕਟ ਮੰਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਇਕ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ 70,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਪਾਣੀ ਉਤਰਨ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਫਸਲ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਰੇ ਜੀਅ ਦਾ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਮਰੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਘਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਚਿਤਾਵਨੀ ਪੱਤਰ 'ਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਦਾ ਵਿਆਜ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਭਰੇ।

ਟਰੱਕ ਸ਼ਾਪ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ

ਹਾਈਵੇਅ 10 ਟੈਕਸਸ 'ਤੇ ਇਕੋ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਦੋ ਪੰਪ, ਟਰੱਕ ਵਾਸ਼ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 469-353-9516

Truck Shop For Lease

Truck Shop Truck Wash Restaurant with 2 Pump huge building is available for lease on Highway 10 Texas

Contact: 469-353-9516

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

For Emergency Call anytime at 847-673-3825

Etihad, Air India, KLM, Lufthansa, Delta, Qatar Airlines.

Domestic fares available

EARLY BIRD SALE!!!!

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Well educated Jatt Sikh Bay area family invites matrimonial for their July 2000 US born Son. He has earned Bachelor/Masters from top UCs in Computer Science and BioMedical Imaging. He does not drink and is non-veg. He wears turban and keep his hairs. He is employed with six figure salary. Beyond education, girl must be joint family-oriented mindset with good moral family values. Please contact Ph:510-861-6491 or email pgrrealty@gmail.com

34-37

Sikh family looking for a USA or Canada match for their 83 born son, 5'10" completed his Civil Engineering diploma. Never married. He is in India, and has his own property. Has family in the USA. Please whatsapp: 262-960-7366.

Serious inquiries only. 34-37

USA based Sharma family looking for a suitable match for their son, age 31, 5'9", currently based in Punjab, India. He has done C.Ped and D.Ped from Punjab university. Pure vegetarian, does not smoke, nor drink. He is very loyal and a loving person and looking forward for someone with similar interest. Girl should be from USA or Canada. Contact us at 248-579-3135 or e-mail: Sharmaabpreet@gmail.com

30-33

Ramgarhia Sikh Family looking for a suitable match for their 29 years old, 5'11" Boy. Education: B. Com and well settled in Fresno, California, USA. Gotra: Khural & Bansal. Girl must be U.S. Citizen or Permanent resident. Please Contact us at: (559) 702- 6844.

30-33

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Sikh family belongs to Ludhiana Punjab, looking for a US or Canadian Citizen match for their daughter, 35, 5'9" divorcee and has one child living with. She has completed her nursing associate in India, currently not working as she is preparing for RN/IELTS. Please whatsapp us: 262-960-7366.

Serious inquiries only. 34-37

Jatt Sikh girl, 28 years, 5'4" Graduated in Bachelor of Science in Medical Technology. Studying to become Medical Doctor in the USA. Looking for well settled American citizen match. Please contact: +1 (510) 240-2236 or e-mail itsjas1990@gmail.com

32-35

Ramgarhia Sikh family looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for their beautiful daughter (US Citizen), 29 years, 5' 7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area. Please contact us at: manpreets1211@gmail.com

30-33

Jatt Sikh family looking for a suitable match (only from Jatt Sikh family) for their US born and raised beautiful Doctor daughter, age 30, height 5'5", doing residency. Please contact at capringsingh8@yahoo.com to exchange information and phone numbers. Serious inquiries only.

30-33

Parjapat family Looking for a suitable Match for their daughter, USA citizen age 33, 5'4" Divorced, no kids, Degree in Accounting, well settled in California. Please contact us at 337-513-2504 or e-mail: beantsingh94553@yahoo.com

29-32

UMATRAVELS

2541 West Devon Ave.,
Chicago, IL 60659

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad,
Hydrabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਲੋਕ ਲੇਖਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਵੀ ਫਾਰਮਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 2018 ਵਿਚ 10 ਏਕੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਖਬਰ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਰਾਹਤ ਭਰੀ ਹੈ।

ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 70 ਫੀਸਦ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੋਰ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 44 ਫੀਸਦ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਇਸ ਨੂੰ 70 ਫੀਸਦ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਹੈ।

ਲਈ ਸਵਿੱਚ ਚੈਲੇਂਜ ਵਿਧੀ (ਐਸ.ਸੀ.ਐੱਮ.) ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਕੇ 431 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਖਰਚੇ ਟਾਲਣ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਲਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਦੇਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਜ਼ਰੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਲੁੱਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 2007 ਤੋਂ 2017 ਤੱਕ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਝੌਤਾ ਸੱਤ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ

ਦੀ ਬੈਕਿੰਗ ਲਈ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਰਪਲੱਸ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤੇ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਜਲੀ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਲਈ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਰਵੀ ਭਗਤ ਤੇ ਕੁਮਾਰ ਅਮਿਤ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕ 'ਤੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਵਿਧਾਇਕ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਸੱਦ ਕੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਬਿਤ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵਿਧਾਇਕ ਖਿਲਾਫ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੇ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਸੱਦਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਸ.ਆਈ. ਵਿਧਾਇਕ ਦੇ ਦਫਤਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੀਬੀ ਤੇ ਦਸ ਸਾਲ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਐਸ.ਆਈ. ਉਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਸ.ਆਈ. ਦਾ ਬਿਆਨ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਇਕ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਮੁਅੱਤਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਬੋਹਰ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਮੇਟੀ (ਡੀ.ਏ.ਸੀ.) ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ ਤਾਰਿਕ ਅਨਵਰ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਨਵਰ ਨੇ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਦੇ ਨਾਂ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ ਸਣੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਭੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ,

ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚਾਚਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਡੀ.ਏ.ਸੀ. ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਬੋਹਰ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦੀ ਜੰਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਕੋਲ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖੜ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪਿੱਟਬੁੱਲ ਨੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਢਿਆ

ਰੂਪਨਗਰ: ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਪੁਰਖਾਲੀ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨੌਂ ਸਾਲਾ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਪਿੱਟਬੁੱਲ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਿੱਟਬੁੱਲ ਕੁੱਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਪੁਰਖਾਲੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀੜਤ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ ਵਾਸੀ ਹਰੀਪੁਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 17 ਅਗਸਤ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ (9) ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ

ਦੌਰਾਨ ਰੌਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਾਕੂ ਤੇ ਦਾੜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਦੇ ਵਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਕੁੱਤੀ ਦਾ ਜਬਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰੌਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਵੀ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਿੱਟਬੁੱਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਜਕੜੀ ਰੱਖਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁੱਤੀ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ। ਚੌਕੀ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੱਟਬੁੱਲ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਖਿਲਾਫ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਿਧਾਇਕ ਪਠਾਣਮਾਜਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ

ਪਟਿਆਲਾ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸਨੌਰ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਠਾਣਮਾਜਰਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯੁਕਤੀ ਚਾਂਸਲਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪਰੇਹਿਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।
ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਮੀਤ

ਪਠਾਣਮਾਜਰਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਨੇਤਲੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਬੰਧੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਡਾ. ਨਵਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਰਮੀਤ ਪਠਾਣਮਾਜਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਠਾਣਮਾਜਰਾ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਸਨੌਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹਿਣ ਸਮੇਤ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਈ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਫਦ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਨੁਰਾਗ ਵਰਮਾ, ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ, ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. (ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ) ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ (ਆਜ਼ਾਦ) ਦੇ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਵਫਦ ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਚੱਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਈ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਗਏ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਸੁਖਾਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸਹੀਦਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ 31 ਅਗਸਤ

ਤੱਕ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਤੇ ਤਿਲਗਾਨਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਚੀ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਤੁਰਤ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਫਦ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ 50,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਰੱਖੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਰਾਸ਼ੀ 15,000 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 20,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੜ੍ਹ ਕਾਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰੇਤ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਭਰ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੇਤਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ

ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।
ਵਫਦ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਾਦਾਂ ਨਾਲ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਮੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਉਠਾਇਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤਰਫੋਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਈ ਵੁਟਸ ਐਪ ਨੰਬਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਤੁਰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਯਕੀਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੀਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਸਦਾ ਬੰਦ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਤੁਰਤ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਸਾਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮੇਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਬਾਸਮਤੀ

ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ‘ਠੰਢੀ ਜੰਗ’ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇਜ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪੱਧਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਲੇ ਟਕਸਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਧੜੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ।

ਪਾਰਟੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵ-ਨਿਯੁਕਤ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੂਚੀਆਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਟਕਸਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲ ਬਦਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ‘ਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ‘ਠੰਢੀ’ ਜੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲੀ ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲੇ ਇਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸੂਬਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੇਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਗੂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਗੂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਕਰੀਬੀ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ

ਕੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਵੱਲੋਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਦਲ ਬਦਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਫ਼ਤਰ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਦ-ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਲ ਬਦਲੂ ਆਗੂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਘੁਟਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲੇ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਭਾਜਪਾਈਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਵੱਕਤ ਵਧਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਵੱਲੋਂ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੰਗਾਂ ਖਾਸਕਰ ਯੂਥ ਵਿੰਗ, ਅਨੁਮੋਦਿਤ ਜਾਤੀ ਵਿੰਗ, ਮਹਿਲਾ ਵਿੰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ ਅੱਠ ਕੁ ਮਹਿਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਾਕੀ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ,

ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਭਾਜਪਾਈਆਂ ਦੀ ਵੱਕਤ ਵਧੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕਾਂਗਰਸ ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲੇ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਭਾਜਪਾਈਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਵੱਕਤ ਵਧਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਵੱਲੋਂ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੰਗਾਂ ਖਾਸਕਰ ਯੂਥ ਵਿੰਗ, ਅਨੁਮੋਦਿਤ ਜਾਤੀ ਵਿੰਗ, ਮਹਿਲਾ ਵਿੰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਹੀ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ, ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਵੇਰਕਾ, ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਜੈਇੰਦਰ ਕੌਰ, ਸਾਬਕਾ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਰਚਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਕਤਾਰਬੰਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਰਚਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਜਾਖੜ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਗਏ ਤਾਂ ਵਫ਼ਦ ‘ਚ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਇਕ ਆਗੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਾ ਫ਼ਾਪਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ‘ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਪਿਛੇਕਤ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ

ਪਟਿਆਲਾ: ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਨਵੇਂ ਪੋਰਟਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ 29 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਰਹੀਆਂ ‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇਸ ਪੋਰਟਲ ‘ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਸਕਣਗੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ‘ਖੇਡਾਂ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ’ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜ ਨਵੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਸਾਈਕਲਿੰਗ, ਘੋੜਸਵਾਰੀ, ਰਗਬੀ, ਵਸੂ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਸ਼ੁਟਿੰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਉੱਚਾ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਰਾਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਗੋੜਾ ਐਲਾਨਿਆ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਰਾਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਨੂੰ ਭਗੋੜਾ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ, ਫਿਰੋੜੀ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਰਾਰ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਗਠਿਤ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ (ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ.) ਰਾਜਜੀਤ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਕਰੀਬਨ 600 ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਛਲਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਕਰੋੜੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੀਲਬੰਦ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. ਰਾਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਨੂੰ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਜਜੀਤ ਫਰਾਰ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ

ਓਪੀ ਸੋਨੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਇਥੋਂ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਓਪੀ ਸੋਨੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਫਿਲਹਾਲ ਉਹ ਨਿਆਇਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ੍ਰੀ ਸੋਨੀ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਅੰਤਰਿਮ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜ਼ੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਓਪੀ ਸੋਨੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਪਰਦੀਪ ਸੈਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਰੁਖ ਕਰਨਗੇ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਸੋਨੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (1) (ਬੀ) ਅਤੇ 13 (2) ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਰਾਜਜੀਤ ਹੁੰਦਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਈ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਵੱਲੋਂ 2017 ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਰਾਜਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਅਜੇ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਜੁਟੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਐਨੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਬਹੁਚਰਚਿਤ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਨਤਕ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਭੋਤ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਰੁਪੌਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ‘ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਵਧਾਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ‘ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਸੀਲ’ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਚਾਰ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ-ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਲਾਅ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਅਰਪਿਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ, ਰੋਪੜ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਮਾਨਸਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਕੇ ਲਾ ਕੇ 5726 ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ 45 ਲੱਖ ਦੀ ਨਕਦੀ, 30 ਕਿੱਲੋ ਭੁੱਕੀ, 374 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ, 500 ਗ੍ਰਾਮ ਚਰਸ, 350 ਲਿਟਰ ਲਾਹਣ ਤੇ 263 ਲਿਟਰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਡੋਚ ਦਰਜਨ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. (ਸਿਟੀ-2) ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਸਮੇਤ 10 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਚੈਕਿੰਗ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਮੁਹਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਜਮ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਪਨਗਰ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਵਿਵੇਕ ਐੱਸ. ਸੋਨੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਸੀਲ-3 ਤਹਿਤ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਕੇ ਲਾ ਕੇ ਵਾਹਨਾਂ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਬਰਾਮਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ, ਰੋਪੜ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਮਾਨਸਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਕੇ ਲਾ ਕੇ 5726 ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ 45 ਲੱਖ ਦੀ ਨਕਦੀ, 30 ਕਿੱਲੋ ਭੁੱਕੀ, 374 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ, 500 ਗ੍ਰਾਮ ਚਰਸ, 350 ਲਿਟਰ ਲਾਹਣ ਤੇ 263 ਲਿਟਰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਸੋਨੀ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਸੱਤ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਚੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸੁਖਾਵਾਂ ਮਾਹੌਲ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਾਰੀ ਉੱਤੇ ਨਕੇਲ ਕੱਸਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਟੀਮਾਂ ਵੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਬੱਸ ਸਟੈਂਡਾਂ ‘ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਦਾਦੀ-ਪੋਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ

ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ: ਮੰਡੀ ਅਰਨੀਵਾਲਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਡਿੱਗ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘਰ ‘ਚ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ 60 ਸਾਲਾ ਮਹਿਲਾ ਸਣੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਛੱਤ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਫਾਲਸ ਸੀਲਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਛੱਤ ਅੰਦਰੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਗਈ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਜਤ ਮਹਿੰਦਰੀਆ ਉੱਠ ਕੇ ਪਖਾਨੇ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਛੱਤ ਦਾ ਮਲਬਾ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਜੀਆਂ ‘ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਬੇਟੇ ਦੀਵਾਂਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਾਈ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਲਕੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ।

Punjab Times
Established in 2000
24th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Correspondents
California
Ashok Bhaura
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਡੁਪੇ ਲੇਖਾਂ
ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਡੁਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ
ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ
ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡਾਂਗਮਾਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਢਿੱਲੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਿੱਕਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ
ਚੱਲ ਰਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਡਾਂਗਮਾਰ ਦੇ ਕੇਸ
ਵਿਚ ਸਿੱਕਮ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਢਿੱਲੀ
ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼
ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ
ਸੁਣਵਾਈ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।
ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਤੇ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਡਾਂਗਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਬਣੀ
ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਭਗਵੰਤ
ਸਿੰਘ ਸਿਆਲਕਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੀਨੀਅਰ
ਐਡਵੋਕੇਟ ਏ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਤੇ
ਵਕੀਲ ਨਵੀਨ ਬਾਰਿਕ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼
ਹੋਏ ਸਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਸਿਆਲਕਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

ਕਿ ਸਿੱਕਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 27 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ
ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੱਲ ਕਰਨ
ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਸਥਾਨਕ
ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ
ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੀ।
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ
ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ
ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ
ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 18 ਅਗਸਤ ਨੂੰ
ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਆਪਸੀ
ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਵਕੀਲ ਨਵੀਨ ਬਾਰਿਕ ਨੇ ਦੋ
ਵਾਰ ਸਿੱਕਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ
ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬੀ
ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ
ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ

ਤੇ ਨਵੀਨ ਬਾਰਿਕ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਧਾਮ ਨਾਲ
ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ
ਹਵਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਤੇ ਪੰਜਾਬ
ਬਟਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਥੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ
ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਿਲਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ
ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ
ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ
ਇਸ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ,
ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਅਕਤੂਬਰ 1983
ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਇਕ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ
ਡਾਂਗਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਓਰੀ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ
ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਉਚੇਰੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ
ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ
ਵਿਚੋਂ ਉਚੇਰੀ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 100
ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ
ਰੈਗੂਲਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ
ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਲ 2009 ਤੋਂ 2011 ਵਿਚ ਹੋਈ
ਭਰਤੀ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ
ਡਿਸਟੈਂਸ ਮੋਡ ਰਾਹੀਂ ਉੱਚ ਯੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ

'ਤੇ ਭਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਟਕ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ
ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ
14 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰੈਗੂਲਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬੈਂਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ
ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਸੈਕੱਡਰੀ
ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ
ਹੇਠ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਕੇ
ਰੈਗੂਲਰੀਜ਼ੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੇ
ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕਤਾ)-
ਆਜ਼ਾਦ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਫੂਲ
ਗਰੁੱਪ), ਆਜ਼ਾਦ ਕਿਸਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਬਾ
(ਸੰਘਾ ਗਰੁੱਪ) ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ
(ਬਹਿਰਮੁਕੰ) ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਹਰਿਆਣਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫ਼ੋ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼
ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਤੇ
ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ-ਇਕ ਜਥੇਬੰਦੀ
ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਕਤ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ
ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ
ਪੁਰੋਹਿਤ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ
ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ
ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਬੇਸਿੱਟਾ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ
ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ
ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਵਾਅਦਾ ਖਿਲਾਫ਼ੀ
ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਟਰੈਕਟਰ ਮਾਰਚ
ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਲਿਸ
ਵੱਲੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣ ਦੀ
ਚਿਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ
ਉੱਤਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੋਏ ਖਰਾਬੇ
ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ
ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ
ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ 50,000 ਪ੍ਰਤੀ
ਏਕੜ, ਨੁਕਸਾਨੇ ਘਰ ਲਈ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ
ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ
ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਢਿੱਲੀ
ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ
ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਇਕਜੁਟ
ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ
ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਸਕ ਲੈਣ ਦੇ ਮੂਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ
ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਾਹ
ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ
ਗਈਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ

ਮੋਰਚਾ ਛੱਡਦੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਫ਼ ਮੁੱਕਰ ਗਈ
ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸਾਨ
ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਵਾਰ
ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਘੇਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕੀਤੀ ਪਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਏਕੇ ਦੀ
ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਚੀਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ
ਮੰਗਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ
ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਤਲ ਦਾ ਕੇਸ
ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ
ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ
ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ
ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਉਤੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਟਰੈਕਟਰ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਇਕ ਰਾਤ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੜੇ-ਫੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਬ
ਦੇ ਜਲੰਧਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ
ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ
ਗਿਆ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਵਧ
ਗਿਆ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਸਮਾਂ ਅੰਦੋਲਨ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਏਕੇ
ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੋਡੇ
ਟੇਕਦੇ ਹੋਏ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣੇ ਪਏ ਸਨ।
ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਖਤਮ ਕਰਵਾਉਣ
ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਕਾਇਆ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਛੇਤੀ
ਹੱਲ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ

ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਕ ਵਾਰ
ਮੁੜ ਏਕੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਈਆਂ ਹਨ
ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ
ਰਣਨੀਤੀ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਸੀ ਏਕੇ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਤੇ
ਦਬਾਅ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮਨਵਾਉਣ
ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਮਿਲ ਰਹੀ
ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਲਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ
ਘੇਰਨ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ
ਸੀਲ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ
ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ
ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕੀਤਾ।

ਟਾਈਟਲਰ ਖਿਲਾਫ 29 ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ ਸੁਣਵਾਈ

ਨਵੀਂ ਢਿੱਲੀ: ਇਥੋਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ
1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ
ਪੁਲ ਬੰਗਸ਼ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ
ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 29 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਸ
ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ
ਮੁਲਜ਼ਮ ਹੈ। ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਚੀਫ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ
ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵਿਧੀ ਗੁਪਤਾ ਆਨੰਦ ਨੇ ਇਸ
ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹਫਤੇ ਲਈ ਉਦੋਂ
ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ
ਟਾਈਟਲਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਅਰਜ਼ੀ ਉਤੇ ਬਹਿਸ
ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ।

ਟਾਈਟਲਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵੀਡੀਓ
ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਟਾਈਟਲਰ
ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਗਾਉਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ
ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵੀ
ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪੰਚਾਇਤ ਚੁਣਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ: ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ
ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਆਸੀ ਕੁੱਤਰਤ
ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਬੱਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ
ਲਈ ਸੂਬੇ 'ਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਚੁਣੀਆਂ ਜਾਣ
ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ 'ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਿੰਡ ਏਕਤਾ
ਸਨਮਾਨ' ਤਹਿਤ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਰਾਂਟ
ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਬੱਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ
ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੂਬਾ
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਪੰਚ
ਚੁਣਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਕਾਸ
ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ
ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੰਗਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ
ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ
ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਧੜੇ ਦੀ ਨਹੀਂ
ਸਗੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ
ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ
ਸਿਆਸੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਕੇ
ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਰਪੰਚ-ਪੰਚ ਚੁਣਨ ਤਾਂ ਕਿ
ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ
ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਥਾਂ ਮਿਲੀ ਮੋਰਚੇ ਲਗਾ
ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ
ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 32 ਕਿਸਾਨ
ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ
ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸੰਸਦ
ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ
ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰ ਕੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ
ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ
ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਆਪਕ
ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਆਫਤ ਐਲਾਨ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਹਤ
ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ
ਵੱਲੋਂ ਪੰਚਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ
ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ
ਬਿਪਤਾ ਸਹਿ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭੱਦਾ ਮਜ਼ਾਕ
ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਚਿਤਾਵਨੀ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਹੈ ਕਿ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ
ਸਲੈਬਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ
ਪੂਰੀ ਫਸਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਫਸਲ
ਦੀ ਬਿਜਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਸੰਕਟ ਮੰਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਇਕ
ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ 70000 ਰੁਪਏ
ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ, ਪਾਣੀ ਉਤਰਨ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਫਸਲ
ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ
ਏਕੜ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਰੇ ਜੀਅ ਦਾ 10 ਲੱਖ
ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਮਰੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ
ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਘਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਲੱਖ
ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ	ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਧਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਗਿ ਰਹਾਉ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

1, 2 ਅਤੇ 3 ਸਤੰਬਰ 2023
ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ
1 ਅਤੇ 2 ਸਤੰਬਰ ਸ਼ਾਮ 6 ਤੋਂ ਰਾਤ 8
ਅਤੇ 3 ਸਤੰਬਰ 2023 ਨੂੰ
ਸਵੇਰੇ 9 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 1:30 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਈ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੰਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਗੇ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ

Gurdwara Gur Nanak Darbar

425 S High School RD, Indianapolis IN 46241

Phone No. (317) 247-7454

www.facebook.com/GurdwaraPlainfield

ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ 'ਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਉਤਸ਼ਾਹ

ਕੈਲਗਰੀ: ਐਤਵਾਰ 13 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਟੀਮ ਵਲੋਂ 'ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬੁੱਕ ਸੈਂਟਰ' ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਇਸ ਸਾਲ ਦਾ ਤੀਜਾ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ ਗਰੀਨ ਪਲਾਜ਼ਾ ਵਿਖੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਾਸਟਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ, 20 ਅਗਸਤ ਨੂੰ

ਹੋ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਸ਼ਾਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਕਲਚਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬੁੱਕ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ

ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਖਾਏ ਉਤਸ਼ਾਹ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦਕ ਵਿਸ਼ਵ

ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਰੈਡ ਸਟੋਨ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਖੇਡੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਾਟਕ ਸੰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਂਗ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਨਾਟਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਕਲਾ ਮੰਚ ਕੈਲਗਰੀ ਵੱਲੋਂ 'ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾਟਕ 'ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦਸ ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਰੋਂ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸਟਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮਹੁੰਦੀਆਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ 'ਹੈਲਥੀ ਲਾਈਫ ਸਟਾਈਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀ ਹੈਲਥੀ ਲਾਈਫ ਸਟਾਈਲ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ। ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਖਾਏ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਮਾਸਟਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ 403-455-4220 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਰਨਗੇ ਨਿਹਾਲ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਉਘੇ ਕਥਾਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 25 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਗੇ।

ਘਰ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੌਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 25 ਤੇ 26 ਅਗਸਤ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 7:30 ਤੋਂ 8:30 ਵਜੇ ਤਕ ਅਤੇ 27 ਅਗਸਤ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11:30 ਤੋਂ 12:30 ਵਜੇ ਤਕ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਗੁਰੂ

ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਧਾਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਧੁੱਪ ਨਿਕਲਣ ਕਾਰਨ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜੰਮੀ ਬਰਫ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 20 ਮਈ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ 20 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਲਗਭਗ 1.43 ਲੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਰਸਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਔਸਤਨ 250 ਤੋਂ 300 ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਔਸਤ 1500 ਤੱਕ ਸੀ। ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੌਸਮ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਫ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਧੁੱਪ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ

ਪਿਘਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 15000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉੱਚਾਈ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੂਲ ਖਿੜ ਗਏ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਉੱਚਾਈ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਮਨਮੋਹਕ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਰਸਤੇ ਵੀ ਸਾਫ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਚਾਰ ਧਾਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਦਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

SERVING CHICAGOLAND & NORTHWEST SBURBS

RE/MAX AMERICAN DREAM

JESSE SINGH
847-606-3664

Also Get Free Home Inspection & Attorney Service

ਵਾਜਬ ਰੇਟਾਂ 'ਤੇ ਘਰ ਖਰੀਦੋ ਤੇ ਵੇਚੋ
ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਲਿਸਟ ਕਰ ਕੇ ਵੇਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਾਰਕਿਟਿੰਗ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਲਈ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ।

E-Mail: j.singh@remax.com
WEBSITE: jsingh.remax.com
REMAX AMERICAN DREAM,
LONG GROVE, IL 60060

Designed by N.S Bajwa > 224-447-8107

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment
www.SistarMortgage.com

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer (NMLS 353442)
Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile
(586) 802-7385 Fax
balbir.grewal@sistarmortgage.com

Loans Available In Most States!

*Refinance up to 125% value of the house.

•Residential Loans (Purchase, Refinance & Cash Out Refinance). •Self Employed and H1 Visa •Jumbo loans •Commercial Property With Business or Business Only. •Business Equity Line of Credit. •Multi Unit Investment Property.

AVEER TRAVEL SOLUTIONS LLC

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

- US Passport Services
- Indian Passport Renewal
- US Citizenship Application
- Green Card Renewal
- OCI & Renunciation
- Airport Pick-up & Drop-Off Services
- EAD Renewal
- Flight Tickets
- Visa Services
- Notary Services
- Power of Attorney

Contact: Aman Kaur Ph: 847-338-2141
(Consular Expert with more than 10 years of experience)
E-mail: Aveertravel@gmail.com

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

For Airport Drop-Off and Pickup Indy to Chicago Please Contact AVI at:
847-226-2323
Located in INDIANAPOLIS (IN)

ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਯੂਪੀ 'ਚ ਰਚਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ

ਮਾਨਸਾ: ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਰਚਣ ਦੇ ਹੋਏ ਖੁਲਾਸੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੁੜ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਜਗਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰਵਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਗੈਰਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ, ਸਗੋਂ ਗੈਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਦੇ ਯੂਪੀ ਵਿਚਲੇ ਮਦਦਗਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਨਤਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਚੜ੍ਹਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਨ ਲੱਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਰਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਹੀ ਉਹ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ

‘ਸਿਟ’ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ: ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ
ਮਾਨਸਾ: ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ‘ਸਿਟ’ ਤੋਂ ਫਿਲਹਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 447 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂਪੀ ਵਿਚ ਗੈਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਸਮੇਤ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਸ ਕਤਲ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਾਂਚ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਮੂਸਾ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਭਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼
ਮੋਗਾ: ਗੈਰਵਾਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਜੇਲ੍ਹ ਅਤੇ ਗੈਰਵਾਰ ਪਰਬਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਭਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਹੇਠ ਇਥੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਸੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਤੋਂ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਆਵਾਜਾਈ ਬੰਦ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਐੱਸ.ਪੀ.ਡੀ. ਅਜੇਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ 2022 ਨੂੰ ਬਾਣਾ ਬਾਘਾਪੁਰਾਣਾ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਮਾੜੀ ਮੁਸਤਫ਼ਾ 'ਚ ਗੈਰਵਾਰ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਬਣੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਪਿੰਟਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ 25 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਮੁੜ ਪੇਸ਼ੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕਤਲ ਲਈ ਯੂਪੀ ਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਇਕ ਆਗੂ ਦੇ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਗੈਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਅਤੇ ਲਖਨਊ ਦੀਆਂ ਜਾਰੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਸੂਬੇ

ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ 'ਚ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਟਰਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਯੂਪੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਰ.ਡੀ.ਐਫ. ਦਾ ਪੈਸਾ ਫੌਰੀ ਜਾਰੀ ਕਰੋ: ਚੀਮਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡ (ਆਰ.ਡੀ.ਐਫ.) ਦੇ ਪੈਸੇ ਫੌਰੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਰ.ਡੀ.ਐਫ. ਦੇ ਪੈਸੇ ਫੌਰੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ 105 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ 22 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਯੂਨਿਟੀ ਮਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਐੱਨ.ਆਰ.ਆਈਜ਼. ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਫੈਸਿਲਿਟੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਟਰਾਈਸਾਈਕਲ ਤੇ ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ।

ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਮੁੜ ਸਰਗਰਮ ਹੋਵੇਗੀ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਪਾਰਟੀ

ਜੈਤੋ: ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਪਾਰਟੀ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਵਾਬ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਗੁਰਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਮੁੱਦੇ ਰਹਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਕੇ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਦੁਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਬਚਾਉਣ 'ਚ ਲੱਗੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਯੁੱਦਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਨਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਕੋਈ ਯੋਗ ਆਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੁੜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਬੱਸਾਂ, ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲ ਜਾਂ ਹੋਟਲ ਸਨ।

ਮੋਗਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਉੱਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ

ਮੋਗਾ: ਮੋਗਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਉੱਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਨੀ ਨਿਗਮ ਦੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮੇਅਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਚੋਣ ਲਈ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਚੋਣ ਨਿਗਰਾਨ ਵਜੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਮੋਗਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ, ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪੂਨਮ ਅਤੇ 42 ਕੌਂਸਲਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੇਅਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕੌਂਸਲਰ ਪਰਵੀਨ ਸ਼ਰਮਾ (ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 36) ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲਰ ਤੀਰਥ ਰਾਮ (ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 40) ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਂਗਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਸਬੰਧੀ

ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲਰ ਅਸ਼ੋਕ ਧਮੀਜਾ (ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 12) ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਭਾਪਤੀ ਚੁਣਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੋਗਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਜਿਥੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਮੇਅਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ

ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਮੇਅਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਚਾਨੀ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਮੋਗਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨਗੇ।

One stop shop for all your taxi needs

The Friendly Group Ltd. Chelsea Taxi Brokers

All types of insurance

- * Medallion transfers
- * Accident claims
- * Taxi Stand Facility available

Ph: 212-947-9833, 212-695-0601

We are here at your service to sell and buy or insure medallions and we are in business to help our Punjabi Community since last 40 years.

*Ask us about Purchase or new buyer and financing.

40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟੈਕਸੀ ਮਡਾਲੀਅਨ ਖਰੀਦਣ, ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈਣ ਜਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸੁਝਾਵਾਨ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਟਾਫ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ 'ਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ: ਗਾਖਲ

ਵਾਟਸਨਵਿੱਲ (ਬਿਊਰੋ): ਉੱਘੇ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੇਕਰਸਫੀਲਡ, ਮਡੀਸਟੋ ਅਤੇ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਚ ਵੀ ਖੇਡ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ। ਸੁਰਿੰਦਰ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ

ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਕਿ ਅੱਜ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਖਬਰ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ 17 ਸਤੰਬਰ, 2023 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ 16ਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਆਫੀਸ਼ੀਅਲ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ

ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਖੇਡ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਠੀਕ 10:00 ਵਜੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਖੇਡ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਨ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ 31 ਦਸੰਬਰ 2023 ਤੱਕ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਉੱਤੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ

ਵਧਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਫਰ ਸਟਾਕ 'ਚੋਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 2023-24 ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ 3 ਲੱਖ ਟਨ ਪਿਆਜ਼ ਬਫਰ ਸਟਾਕ ਵਜੋਂ ਰੱਖੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 847-359-0746

Dhillon Travel Plaza Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਗਿੱਲ ਮੰਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਦਾਬਾ

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

Davenport Family Funeral Homes and Crematory

Lake Zurich
(847) 550-4221

Crystal Lake
(815) 459-3411

- On-Site Crematory
- Large, Beautiful Chapels
- Viewing Room Available
- Competitive Prices

Serving the Sikh Community with
Dignity and Care

Please call or visit our website at
www.davenportfamily.com

FAMILY FUNERAL HOMES
And Crematory

Serving Families As We Would Want Ours Served
Barrington/Crystal Lake/Lake Zurich

ਪਾਕਿਸਤਾਨ: ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਸਤੇ ਕਾਇਮ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ 70 ਮੈਂਬਰੀ ਟੀਮ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ, '70 ਜਵਾਨ 'ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਰੱਖਿਆ ਇਕਾਈ' 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਟੀਮ ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮਗਰੋਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ 'ਚ ਭੀੜ ਵੱਲੋਂ ਈਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ 21 ਗਿਰਜਾਘਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 135 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੇਅਦਬੀ ਸਬੰਧੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫੈਸਲਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜ਼ਤਾਂਵਾਲਾ ਤਹਿਸੀਲ 'ਚ ਭੀੜ ਨੇ ਈਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਿਤ ਧਾਰਮਿਕ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਤੇ ਗਿਰਜਾਘਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕੱਟਪਤਪੰਥੀ ਸਮੂਹ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਲੱਬਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਸਮੇਤ 135 ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਮੰਤਰੀ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਦੋ ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਲੰਡਨ: ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮੁਲਜ਼ਮ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (25) ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਐਕਸਬ੍ਰਿਜ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ। ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁੱਲ ਸੱਤ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਆਇਲਵਰਥ ਕਰਾਊਨ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਾਊਥਲ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਉਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਜਨਤਕ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਕੁਝ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਮਰਥਕ ਲੜਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਸ਼ਕੂਕਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਮਿਰ ਮੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 600 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਕੂਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅਤਿਵਾਦ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਚਰਚਾਂ ਤੇ ਈਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਬਾਹਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਭਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ

ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਈ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਾਕਾਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਵਿਚ ਖਿਡੌਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਵਿਚ ਖਿਡੌਣਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਨੇਜਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂਘਰਾਂ 'ਚ ਖਿਡੌਣੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਆਬੇ ਦੇ ਚਰਚਿਤ ਪਿੰਡ ਤੱਲਣ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਹੀਦਾਂ ਸੰਤਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਖੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਦਰਜਨਾਂ ਖਿਡੌਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ

ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਸੁੱਖ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੈਨਲ ਨੂੰ 'ਸਿਲਵਰ ਬਟਨ ਯੂਟਿਊਬ ਕ੍ਰੀਏਟਰ ਐਵਾਰਡ'

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੈੱਬ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਯੂਟਿਊਬ ਵੱਲੋਂ 'ਸਿਲਵਰ ਬਟਨ ਯੂਟਿਊਬ ਕ੍ਰੀਏਟਰ ਐਵਾਰਡ' ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਇਸ ਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯੂਟਿਊਬ ਅਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਐਵਾਰਡ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਟੀਮ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯੂਟਿਊਬ ਵੱਲੋਂ ਇਹ

ਐਵਾਰਡ ਇਕ ਲੱਖ ਫਾਲੋਅਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣਾ ਵੈੱਬ ਚੈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਫਾਲੋਅਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ 2 ਲੱਖ 29 ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਚੈਨਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲਗਭਗ 2500 ਤੋਂ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਦਾ ਆਸਤ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਚੈਨਲ ਫੇਸਬੁੱਕ ਤੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਚੈਨਲ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਚੈਨਲ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬੋਲੋਤੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਪੱਤਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਧੁੰਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਮੰਡ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ

ਅਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅਖੀਰਲੀ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬੰਦ ਲਿਫਾਫਾ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਮਝਦਿਆਂ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਅਗਾਂਹ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ

ਕੁਝ ਸਾਜਿਸ਼ ਅਧੀਨ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਦਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬੱਜਰ ਗੁਨਾਹ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੁਆਫੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੰਥਕ ਸਮਾਗਮ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਵੇ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋਧ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਤੇ ਬਰਗਤੀ ਬੇਅਦਬੀ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਮਿਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ ਅੱਠ ਸੂਬੇ ਪੱਛੜੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮਿਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਤਹਿਤ ਟੀਚਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਅੱਠ ਸੂਬੇ ਪੱਛੜ ਗਏ ਹਨ। ਉਂਜ ਕੌਮੀ ਟੀਚਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਚ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਤਿਲਗਾਨਾ, ਕੇਰਲਾ, ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪਰੈਲ 'ਚ ਹਰੇਕ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 75 ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਰੰਭਿਆ ਸੀ। ਟੀਚੇ ਤਹਿਤ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਮਈ 'ਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 50,071 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਕੌਮੀ ਟੀਚਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ

ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ 1,12,277 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ 81,425 'ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 66,278 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ 'ਚ ਅੱਠ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ, ਜੰਗਲਾਤ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ

ਪਰਿਵਰਤਨ, ਰੇਲਵੇ ਅਤੇ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਹਾਈਵੇਅਜ਼, ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ, ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਜਲ ਸਰੋਤ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਕੌਮੀ ਦਿਹਾਤੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਸਕੀਮ, 15ਵੇਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਸਿੰਜਾਈ ਯੋਜਨਾ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਹੁਬਿਲ ਕਾਂਡ: ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ

ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ: ਬਹੁਬਿਲ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਈ.ਜੀ. ਕੁੰਵਰ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਬਿਲ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦੇ ਪੀੜਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨਿਆਮੀਵਾਲਾ ਨੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਇਥੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਪੀੜਤ ਧਿਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨਿਆਮੀਵਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁੰਵਰ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਲੋਂ ਸਹੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਸਨ ਤੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਚਲਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਹੁਬਿਲ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਚਲਾਨ ਜਲਦ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਬਹੁਬਿਲ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਰੱਖਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁੰਵਰ ਵਿਜੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਕਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 26 ਅਗਸਤ, 2023

ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਫਿਕਰ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਧਣ ਅਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਰੱਖ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਤਿੱਖੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਕਟ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੌਰਾਨ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਢਿੱਲੀ-ਮੱਠੀ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਢਿੱਲੀ ਡਿੱਗਣ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੈ ਰਹੇ ਮੀਂਹਾਂ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੌਸਮ ਦੀ ਸਿਖਰਲੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਚੀ ਤਬਾਹੀ ਨੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚਲੇ ਖੱਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰੋਧੀ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵੱਛੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਗੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਾਡਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਾਲਚ ਅਧੀਨ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2020 ਵਿਚ ਆਈ ਕੋਵਿਡ-19 (ਕੋਰੋਨਾ) ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਖਿਲਵਾੜ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸੰਤਾਲਣ ਅਤੇ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਸੰਕਟ ਟਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਮੁੜ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੀਂਹ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੱਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਕੱਟ-ਵੱਢ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਲਬਾ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣਾ, ਬੇਰੋਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਖਣਨ ਆਦਿਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਖੁਦ ਤਬਾਹੀ ਸਹੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਲਾਲਚ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਵੀ ਨਾਂਹਪੱਖੀ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਲੈ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬੇਕਿਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਲਈ ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਘੁਮਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛਾਹ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਤਿੱਖੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਵਿੱਢਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਤੋਂ ਮੋਦੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਇਨੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੇ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਲਈ ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ 11ਵਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਗੇ। ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਬੁਰਾਈਆਂ ਗਿਣਾਈਆਂ- ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਤੇ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਐਤਕੀ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ 77ਵੇਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸੀ। ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੱਤਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ 'ਬਿੰਦੂ' ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਦਿਨ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਰਵਾਇਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਦਸਵਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ 11ਵਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਗੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੁਣ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ

ਸੋਨੇ ਲਾਲ ਪਟੇਲ ਦੀ ਧੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਕਿਰਨ ਰਿਜਿਜੂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਿੰਚਿਨ ਖੇਰੂ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੋਟਮ ਸਪੀਕਰ ਸਨ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜੇ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਜੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰ ਆਪਣੇ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉੱਠਾ ਕੇ ਪੁੱਤ ਦੇ ਬਿਜ਼ਨਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਹੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਤਾਕਤਵਰ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੈ ਸ਼ਾਹ ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਮਾਰ

ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਉਦਯੋਗੀ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਏਕਨਾਥ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਵਰਗੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਤਦ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਸਨ; ਹੁਣ ਜਦ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ-ਭਿਆਲੀ ਵਿਚ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁੱਧ ਧੋਤੇ ਹੋ ਗਏ।

ਮੋਦੀ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ' ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਕੈਗ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਕਿ ਦਵਾਰਕਾ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ ਵੇਅ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ 250.77 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲਾਗਤ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਤਜਵੀਲਜ਼ 18.20 ਕਰੋੜ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਮਾਲਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਤੇ ਆਯੂਸ਼ਮਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਬੇਅ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਗਲ-ਗਲ ਤੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਡੁੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੋਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਿਲਾਫ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜੋ ਮਾਡਲ ਭਾਜਪਾ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਿਖਰਲੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਿਚ ਅਪਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘਟੀ ਹੈ।

ਜਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਮੁਫਤ ਆਟਾ, ਦਾਲ ਲੈਣ ਤੱਕ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ 'ਨਵੀਂ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਜਮਾਤ' ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਬਿਲਕੁੱਲ ਖੋਖਲਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 2047 ਤੱਕ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਵਿੱਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸਾ ਲਿਆਉਣ ਜਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਮੋਦੀ ਕੀ ਗਾਰੰਟੀ' ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਵੰਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ, ਲੋਕ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਹੈ। ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨੂਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਉਸ 'ਤੇ ਮੋਦੀ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਸੂਬੇ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੀ ਮੁਸਲਿਮ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ; ਤੇ ਅਜੇ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ, ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਹਮਲੇ ਤੇਜ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਦਿਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਰੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ, 2024 ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਵਾਅਦਿਆਂ/ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਲਈ ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਮਤਲਬ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਅਤੇ ਬੋਲੇ ਗਏ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਫੋਕੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਸਾਫ ਝਲਕ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਬੁਰਾਈ ਦੱਸਦਿਆਂ ਇਸ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਖੁਦ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ 'ਭੈਣੋ ਭਰਾਵੋ' ਜਾਂ 'ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ' ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ 'ਪਰਿਵਾਰ ਜਨ' ਵਰਤ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਮੰਤਰ ਹੈ- ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਆਰਾ।' ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪੰਕਜ ਸਿੰਘ ਨੌਇਡਾ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਨੁਰਾਗ ਠਾਕੁਰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ ਧੂਮਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਸਮੇਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਵਣਜ ਮੰਤਰੀ ਪਿਊਸ਼ ਗੋਇਲ ਦਾ ਪਿਤਾ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੋਇਲ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਚੰਦਰਕਾਂਤਾ ਗੋਇਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਰਹੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਧਰਮੇਂਦਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਵੇਂਦਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਸੰਧਰਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦਸਿਅੰਤ ਸਿੰਘ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਣੂ ਪ੍ਰਿਆ ਪਟੇਲ ਵੀ ਤਾਂ

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਆਂ

ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ

ਥੱਲੇ ਲਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੋਤੀਆਂ ਸਿਆਸਤਾਂ ਨੇ, ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਿਹੜਾ ਫੇਰ ਵੀ ਨੀ ਹਾਰਿਆ। ਰੌਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚੁਰਾਸੀ ਘੁੱਲ ਘਾਰੇ ਝੱਲੇ, ਕਿਹੜਾ ਕਲੀ ਕਾਲ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੇ ਨੀ ਸਹਾਰਿਆ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਣੀ ਅੱਖ ਦੇਖੇ ਨਾ ਦਰਦ ਇਹਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਮਤਰੇਈ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ। ਜੀਣਾ ਹੈ ਮੜਕ ਨਾਲ ਝੁਕਣਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ, ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਤੈਨੂੰ ਨਾਬਰੀ ਦੁਲਾਰਿਆ। ਦੱਸੇ ਇਤਹਾਸ ਪਹਿਲੇ ਬਿਪਤਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਏਏ, ਆਪਣੇ ਕਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੱਥੀ ਤੋਂ ਸਵਾਰਿਆ। ਨਸ਼ਾ-ਖੋਰੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਝੰਬਿਆ ਪੰਜਾਬ ਪਿਆ, ਕੁਦਰਤੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਉੱਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੈ ਮਾਰਿਆ।

ਨਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਰਾਜਧੰਠ ਕਾਨੂੰਨ

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੈਸਨ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੇਕਿਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਮਨਸ਼ੇ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਨਲ ਕੋਡ-1860, ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ-1898 ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ-1872 ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ-2023, ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ-2023 ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਖਸ਼ੀਆ ਬਿੱਲ-2023 ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਲਈ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ 'ਚ ਘਾਟੇ-ਵਾਧੇ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਰਦ-ਰੁੱਤ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਰਾਜਧੰਠ ਵਰਗੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਥੋਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਅਸਹਿਮਤ ਤੇ ਆਲੋਚਕ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬੇਕਿਰਕ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਠਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਗਵੇਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੌਦੀ ਜਾਂ ਯੋਗੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਮੂਲੀ ਪੋਸਟ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਰਾਜਧੰਠ (124-ਏ) ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਇਸ ਕਦਰ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਈ 'ਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਿਵਿਊ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 22ਵੇਂ ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 124-ਏ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ 'ਰਵਾਇਤੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿਧੀ' ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉੱਝ, ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਰਾ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਹੀ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਰਾਸਤ' ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ 124-ਏ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਲਾਰਡ ਮੈਕਾਲੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. 1862 'ਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 1857 ਦਾ ਗਦਰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿੰਸਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ 1870 ਵਿਚ ਰਾਜਧੰਠ ਵਾਲਾ ਹਿੰਸਾ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। 1898 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਹੋਰ ਮੋਕਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਿਆ। ਨਹਿਰੂ ਨੇ 1951 'ਚ ਸੰਸਦ ਅੰਦਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਹ 'ਘਿਨਾਉਣਾ ਤੇ ਅਤਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸਗੋਂ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆਲੋਚਕ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਉੱਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਦੀ ਟੋਕ ਦਿੱਤੇ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਗਈ।

1951 'ਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੋਪੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਕੇਸ 'ਚ 124-ਏ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਸਿੰਘ ਕੇਸ (1962) 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਕ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਗਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਬੇਕਿਰਕ ਵਰਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਐਸੇ 'ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ' ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੱਤਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭੇਰਾ ਪੁਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਤਿੰਨ ਬਿੱਲਾਂ (ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਖਸ਼ੀਆ ਬਿੱਲ) ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਾਮ ਲਈ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬਸਤੀਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਲਫ਼ਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, "ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਨਿਆਂ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੂਲ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਇਸ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਂ ਝੂਠ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਦ 'ਚ ਅਤੇ ਮੌਦੀ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਫੇਰੀ ਮੌਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਇਥੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।' ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਨੁੱਕੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨਬੰਦੀ ਲਈ 'ਰਾਜਧੰਠ' ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਸਿਰਫ਼ 124-ਏ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ; ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਐਸੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਰੀਝਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਕੁਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਾਬਰ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਤਾਂ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਵਾਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਤਾਂ ਬਦਲਾਉ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੇਕਿਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੀ/ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਦਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ ਜੋ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਥਾਂ ਲਵੇਗਾ, ਵਿਚ ਹੁਣ 356 ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ; ਪਹਿਲਾਂ 511 ਸੈਕਸ਼ਨ ਸਨ; 175 ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੋਧੇ ਗਏ ਹਨ, ਅੱਠ ਨਵੇਂ ਜੋੜੇ ਹਨ ਅਤੇ 22 ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ ਜੋ ਹੁਣ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਥਾਂ ਲਵੇਗਾ, ਵਿਚ 533 ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ; 160 ਸੈਕਸ਼ਨ ਬਦਲੇ ਗਏ ਹਨ, 9 ਨਵੇਂ ਜੋੜੇ ਹਨ ਅਤੇ 9 ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਖਸ਼ੀਆ ਬਿੱਲ ਵਿਚ 170 ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ 167 ਸਨ; 23 ਸੈਕਸ਼ਨ ਬਦਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਕ ਨਵਾਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੈਕਸ਼ਨ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਹਨ।

'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 39ਏ' ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39ਏ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਅਰਾ 'ਬਰਾਬਰ ਨਿਆਂ, ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਹੈ' ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ: ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬੋਝ' ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਭਗਵੇਂ

ਦਾਅਵੇ ਨਿਰਾ ਝੂਠ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੋ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਸਪਸ਼ਟ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਅਣਚਾਹੇ' ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਗਰਮੀ

ਨੂੰ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਇੰਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਧੰਠ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਧੰਠ ਸਬਦ ਹਟਾਇਆ ਹੈ; ਇਸ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੁਲੰਮਾ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੈਕਸ਼ਨ 150 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ 'ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਜਧੰਠ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਬਰ ਹੈ। ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਜੁਰਮ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਜ਼ਾ 3 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧਾ 7 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਕੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਵੱਖਵਾਦੀ ਸਰਗਰਮੀ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ, ਭੰਨਤੌੜ ਸਰਗਰਮੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰਗਰਮੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ 'ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਦੀ ਹੋਵੇ" ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ ਜੁਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਜਾਂ ਉਮਰਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਘੇਰਾ ਐਨਾ ਮੋਕਲਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਕਿਸੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਨਲਾਈਨ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਗਰਮੀ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਵੱਖਵਾਦ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੰਨਤੌੜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ/ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਉੱਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੀ ਐਨੀ ਡੂੰਘੀ ਘੁਸਪੈਠ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਜਧੰਠ' ਦਾ ਕੇਸ ਕਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂਤਵ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਥਾਣਿਆਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪੋਸਟ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਮੈਚ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਜਾਂ ਕਲਾਸ ਰੁਮ 'ਚ ਲੈਕਚਰ ਵਿਚ ਕਹੀ ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਧੰਠ ਤੇ ਫਲਾਣੀ ਫਲਾਣੀ ਧਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰੋ। ਇਹੀ 'ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਏਕਤਾ

ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ' ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ ਬਿੱਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 111 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਐਨੀ ਮੋਕਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਾੜਕੂ ਘੋਲਾਂ, ਰੈਲੀਆਂ, ਇਕੱਠਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਆਗੂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਨਿਆਂ ਮੰਗਿਰੀ (ਉਤੀਸਾ) ਦੇ ਕਾਰ ਪੋਰੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਆਂਦੋਲਨਾਂ ਸੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਉੱਪਰ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਲਗਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਿੱਲ ਰਾਹੀਂ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਵਿਅਕਤੀ (ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ)

ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ 'ਚ ਕਥਿਤ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਬਦਨਾਮ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਹਿੰਸਾ ਬਣਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਵਰਗੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਪਰਾਧਿਕ ਦੰਡ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ) ਕਾਨੂੰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਸਗੋਂ ਮਹਿਜ਼ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ ਹੈ) ਦਾ ਬਾਇਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਡੇਟਾ (ਜਿਵੇਂ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ, ਰੈਟਿਨਾ ਸਕੈਨ, ਲਿਖਾਈ, ਦਸਤਖ਼ਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੌਤਿਕ ਜਾਂ ਨੈਵਿਕ ਸੈਂਪਲ ਆਦਿ) ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਡੇਟਾ ਨੂੰ 75 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਾਰਵਾਈ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ (ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ) ਜ਼ਰੀਏ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਬਦਲ ਵੀ ਜੋੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਢੇ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਪੁਲਿਸ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ 15 ਦਿਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜੁਰਮ ਮੁਤਾਬਿਕ 60 ਤੋਂ 90 ਦਿਨ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਵਰਗੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚਲੀਆਂ ਹੋਰ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਹਿਜ਼ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿਚ ਵੀ ਹਵਾਲਾਤੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਤੈਅ ਹੋ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 60 ਦਿਨ ਤੋਂ 90 ਦਿਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੁਲ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 77% ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਕੈਦੀ ਹਨ। ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ ਕਿ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਲਗਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ 10-10, 20-20 ਸਾਲ ਤੱਕ ਬਿਨਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਕਸੂਰ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੈਰਵੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਰਥਿਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ 'ਚ ਨਿਤਾਣੇ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਬੇਕਸੂਰ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਨਾਢ ਪੈਸੇ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਰਸੂਖ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਮੂਲ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਜਿਹੇ 'ਸੁਧਾਰ' ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਹੀ ਖੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ 'ਸੁਧਾਰ' ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਹੈ।

ਨਿਆਂ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਮੀ ਹਿੰਸਾ, ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੁਰਮ ਵੀ ਜੋੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਧ ਰਹੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜੁਰਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਲ ਆਲਮ 'ਚ ਉੱਠ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਰਚਿਆ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਵਜ੍ਹਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਐਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉੱਝ, ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਏਜੰਡੇ ਤਹਿਤ ਗਿਣ-ਮਿੱਥ ਕੇ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਰਾਜਕੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ 'ਧੋਬਬਾਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ' ਅਰਥਾਤ ਪਛਾਣ ਲੁਕੇ ਕੇ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ 'ਲਵ ਜਹਾਦ' ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ 'ਚ ਸਤਾਉਣ ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਦ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜਥੇਬੰਦ ਜੁਰਮ', 'ਨੀਮ-ਜਥੇਬੰਦ ਜੁਰਮ', ਜਾਤ-ਨਸਲ-ਲਿੰਗ-ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਕੀਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ' ਆਦਿ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਾਬਾਲਗ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ' ਦੇਣ ਲਈ ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜੀ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਪਿਛਾੜੇਪਿੱਛੂ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਤੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਬਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੱਦੇ-ਬਦਲ ਦੀ ਧੁੱਸ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਧੁੱਸ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਨਿਤਾਣੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਹਿੰਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਤਾਣੇ ਅਤੇ ਬੇਵੱਸ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਲਫ਼ਾਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਵਾਇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲੋਕ ਰਾਇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ...

ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਤਬੀਅਤ ਕਾਫੀ ਨਾਸਾਜ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ, ਸੈਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਝੇ ਉਪਰ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਇਕੱਲਤਾ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਈ-ਪੈਡ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਲਫਜ਼ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਦੂਜਾ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਯੂਟਿਊਬ 'ਤੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਿ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਅਤੇ ਹਸ ਭਿੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਟਿਊਬ 'ਤੇ ਟਿੱਕ ਕਰਦਿਆਂ ਅਚਾਨਕ ਭਾਈ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ (ਮਰਹੂਮ) ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੰਨੀਂ ਪੈ ਗਿਆ: ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸੋ ਗਰੀਬ ਕਰੇਰ ਪਰੇ। ਪੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਖਿਆਲ ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਬਹੁਤ ਸੂਝਵਾਨ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਦੌਲਤ ਰਾਏ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਚੇਤੇ ਆ

ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਿਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਫੋਨ: 925-683-1982

ਗਈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਿਹਾ ਜਰਨੈਲ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਉੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਕਿਤਾਬ ਹੈ।

ਖ਼ਿਆਲਤ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਦੇ ਕਿਆ ਕਹਿਣੇ! ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਅਜੀਬ ਘਟਨਾ ਵੱਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਅਤੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਨ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਅਣਭੋਲ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਬਿਰਲਾ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਰਾਹੀਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿ ਬੈਠੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੈਠੇ ਇਕ ਮਨਚਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਜੁੱਤੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਰਫ਼ ਚੱਕਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਅੰਜ ਵਰਗੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲ ਰਫ਼ਾ-ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਗਈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ: “ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵੀਰੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸੱਜਿਆ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅਧ-ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਬਥੇਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਮਾਨਤਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲੀ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਅੱਧ-ਨੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅਦਾਨਾ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਤੀ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਜਿਹੇ ਲੇਖ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਮੈਂ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਦੇਖਣ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਮੇਰੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡੱਡੇ ਮਾਰਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਈ ਦੁੱਖ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਸਨ (ਇਮਾਰਤ ਦਾ) ਸੱਚਮੁਚ ਹੁਸਨ ਹੈ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ 'ਤੇ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੈ!

ਸਾਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਨੂੰ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਇਕ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੌਲਤ ਕਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕਰ, ਹਮ ਗਰੀਬੋਂ ਕੀ ਮੁਹੱਬਤ ਕਾ ਉਤਾਇਆ ਹੈ ਮਜ਼ਾਕ, ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬ ਕਹੀਂ ਔਰ ਮਿਲਾ ਕਰ ਮੁਝ ਸੇ।

ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਅਤੇ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਬੇਗਮ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਯਮਨਾ ਦਰਿਆ ਦੀ ਕਈ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਹੜੇ ਰੱਜ ਕੇ ਇਸ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹੋ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ; ਵਰਨਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਕਬਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਆਣਦਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਅਚੰਬੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹਨ। ਉਹ ਹਨ: ਐਰੀਜ਼ੋਨਾ ਵਿਚ ਗਰੈਂਡ ਕੈਨੀਅਨ,

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਬਤੌਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋ. ਬ੍ਰਿਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੇ। ਹੋਰ ਖੁਬਸੂਰਤ ਜੀਵਨ ਦੇਖਣ-ਮਾਣਨ ਲਈ ਉਹ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਦੇ ਨਾ ਛੱਡੇ।

ਗਰੇਟ ਲੇਕਸ ਆਫ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਨਿਆਗਰਾ ਫਾਲਜ਼। ਤਿੰਨ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੀ ਕਮਾਲ ਹਨ; ਉਹ ਹਨ: ਚੀਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੀਵਾਰ, ਮਿਸਰ ਦੇ ਪੈਰਾਮਿਡ ਅਤੇ ਪੀਸਾ ਦਾ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮੀਨਾਰ। ਸੱਤਵਾਂ ਬੇਬੀ ਲੋਨ ਦਾ ਲਟਕਦਾ ਬਾਗ ਹੁਣ ਲਗਭਗ ਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਸਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ: ਤੁਹਾਡੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਧੀ ਐਰੀਜ਼ੋਨਾ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਗਰੈਂਡ ਕੈਨੀਅਨ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕੋਲੋਰੈਡੋ ਦਰਿਆ ਨੇ ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਕਿਤਨੇ ਸਾਲ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ-ਡੂੰਘੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਨਾ ਬਦਲ ਕੇ ਇਹ ਅਚੰਭਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਭੂਚਾਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸਤਹਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਲੰਮ-ਸਲੀਮਾ ਵਲ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚ ਅੱਖ ਮਚੋਲੀ ਖੋਢਦਾ ਇਹ ਦਰਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦਰਿਆ-ਨਾਲੇ ਰਸਤੇ ਬਦਲਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਬਰਬਾਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਗਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਣ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦਾ ਕਿਆ ਕਹਿਣਾ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਜੇ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ

ਕਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਮ.ਐਸਸੀ. (ਫਿਜ਼ਿਕਸ) ਹੋਣਾ। ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਸੀਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ।... ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੂਝ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਿਆ। ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਲੱਸੀ ਲੈ ਕੇ ਖੇਤ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂਵਾਲੀਆਂ ਮੱਖਣ ਲੱਦੀ ਲੱਸੀ ਸਾਡੇ ਘਰੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸੀਰੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਖਾਂਦੇ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਧੀਆ ਕਣਕ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕਈ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀਏ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ! ਕਾਲਜ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਿਲ-ਫੁਲ ਮਾਇਆ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਦੋਨੇ ਧਿਰਾਂ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਮਾਯੂਸ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਈ ਪਰ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਡੋਬ ਗਈ! ਕਾਸ! ਅਸੀਂ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹਮ। ਕਿਵੇਂ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹਮ। ਉਹ ਠੇਕਾ ਘਟਾਉਣ। ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ। ਖਾਦ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਨਫਾ ਘੱਟ ਕਰਨ। ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੀ 24ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਅਮੋਲਕ ਬਾਬਤ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਪਰ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਤਲਬਗਾਰ ਹਾਂ, ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ:

ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੋਲਕ ਵੀਲ ਚੇਅਰ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ; ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ; ਸਾਰੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ; ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੱਗਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਸਟੋਰਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ।

ਇਹ ਅਚੰਬੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਬੇ-ਜਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਟਰਸਟ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ) ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਨੂੰ ਕਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਯਮਨਾ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਨਾ ਭਰੀਏ। ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਮਰਮਰ ਨੂੰ ਭੱਦਾ ਨਾ ਬਣਾਈਏ। ਦਰਸ਼ਕ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁੱਜਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦੇਈਏ। ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਸੁਹਣਾ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਾਈਏ। ਹਰ ਸਾਲ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਦੇਈਏ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਲਈਏ, ਨਤੀਜੇ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਮਿਲਣਗੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਆਦਮੀਆਂ ਤੱਕ ਭੇਜਣ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੀ ਇਹ ਯਾਦ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ:

ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰਾ ਬਠਿੰਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭੁੰਦੜ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ), ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਿੱਥੇ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਵਾਲਾ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੌ ਛੁੱਟ ਡੂੰਘਾ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਕਬਾ ਸੈਰਾਬ (ਸੋਜ਼ੂ) ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖੇਤੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਦੋ ਸੀਰੀ-ਸਾਂਝੀ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਫਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਅਤੇ 1950-1956 ਤੱਕ ਚੰਗੇ ਮੀਂਹਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਫਲ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਵਿਘਨ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਐਮ.ਐਸਸੀ. ਤੱਕ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਹੋਰ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਵੇਤਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਉਜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲਕੀਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਗੈਰ ਉੱਚੀ ਪੌੜੀ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵੀ ਹੰਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੇਖ ਲੰਮਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਕੁ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ:

ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂਰਪੁਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਗੀਤ ਲਿਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਕਈ ਗਵਈਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ। ਉਸ ਗਰੀਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਮਿਲੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਕਾਸ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ। ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਖੂਹ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਅਨਿਆਈਂ ਮੌਤ ਨਾ ਮਰਦਾ।

ਕਲਾਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਲਮੀ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਸਜੇ ਹਨ, ਲਈ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ। ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀਆਂ 'ਪਾਕੀਜ਼' ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਚਮਕਾ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਿਲ ਅਤੇ ਕਫਨ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨ ਕੋਈ ਨਾ ਬੁਝਿਆ। ਉਹ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਨਕਾਰ ਸੁਰੱਬੀਆ ਦੇ ਦਿਵਾਨੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋਈ। ਅਫਸੋਸ! ਉਸ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਨਾ ਦਿਖਾਈ। ਲੱਖਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਫਿੱਡੀ ਪੀੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਟਨ ਟਨ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਵਕਤ ਵੀ ਮੰਦਭਾਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਦੇ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਵੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਰ ਨਾ ਲਈ।

ਆਓ, ਇਸ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਈਏ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹ ਅਮਲ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਖਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇ-ਤਰਤੀਬ, ਖਿਲਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਰੋਣਕ (ਬੀਵੀ) ਕਿਤੇ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਘਰ, ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਬਾਵਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੀਏ! ਨੰਨ੍ਹੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੇ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨਾ ਸਭ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਇਸਤਰੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੋਵੇ। ਨਤੀਜੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਮਨੀਪੁਰ ਵਰਗੀਆਂ ਦਰਦਨਾਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਵੇਗੀ। ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਦੇ ਮਦਨਜ਼ਰ ਬਲਾਤਕਾਰ ਘਟ ਜਾਣਗੇ। ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਗੋਏ ਅਤੇ ਮੂਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਬਾਬਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਸੈਕਟਰ 11 ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ 'ਤੇ ਪਕੜ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਉਸ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੈ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੀ 24ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਅਮੋਲਕ ਬਾਬਤ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਪਰ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਤਲਬਗਾਰ ਹਾਂ, ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ:

ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੋਲਕ ਵੀਲ ਚੇਅਰ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ; ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ; ਸਾਰੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਡਿੱਕ-ਡੋਲੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ; ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿੱਗਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਸਜਾਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਸਟੋਰਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ...

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਾਦਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਸੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਣੇਈਏ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭਣੇਈਏ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਮੌਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਗਸੀਰ ਅਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਲਈ ਜੋ ਜਫਰ ਪਾਲਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਹੈ। ਟਰੱਕ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਪੈਰ-ਪੈਰ 'ਤੇ ਧੱਕਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ...

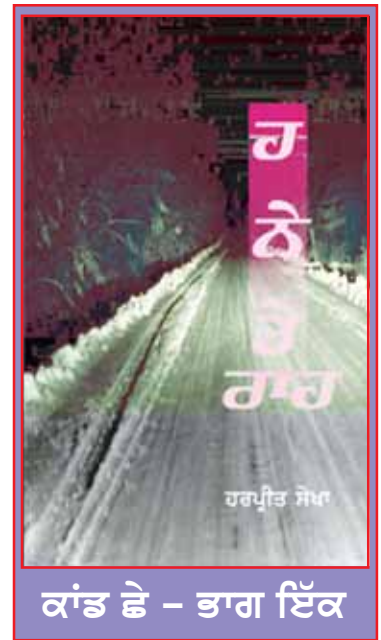
ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ

ਚਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ (ਕੈਨੇਡਾ) ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਨਾਵਲ 'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਟਰੱਕਿੰਗ ਸਨਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਤੌਰ ਲਿਖਾਰੀ ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਖੂੰਜੇ ਵੀ ਫਰੋਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸੋਨੇ 'ਤੇ ਸੁਗਭੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। 'ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ' ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝਾਗਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵੱਲ ਵਧਾਏ ਕਦਮ ਹਨ।

“ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਓਥੇ ਕੈਸ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਆਂ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਐ।”
“ਠੀਕ ਏ।”
“ਕਰ ਲਵੋਗਾ ਸਰਵਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ?”
“ਹਾਂ-ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਸਪੇਨ 'ਚ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਵਾਂ।”
ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾਲੋਂ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵੱਧ ਚਾਅ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੀਜ਼ 'ਤੇ ਆਈ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਓਪਨ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ

ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, “ਕਿੱਥੇ ਐ ਯਾਰ?”
“ਤੁਹਾਡੀ ਉੱਡੀਕ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕਨੱਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਜੀਤੀ ਫਿਰ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਧੌਣ ਫੋਨ ਦੀ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਝੁਕਾ ਲਈ। ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਜੀਤੀ ਨੇ ਕੁਝ ਪਲ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਘੁੱਟ-ਵੱਟ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹਾਸਾ ਰੋਕਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜੀਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ

ਕਰਸੀਆਂ ਇਕ ਟੋਬਲ ਦੁਆਲੇ। ਫੇਰ ਉੱਪਰ ਟੋਬਲ ਕਲਾਥ ਵਿਛਾਉਣੇ ਆਂ। ਫੇਰ ਟੋਬਲਾਂ ਦੀ ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਐ। ਛੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਡੰਨ ਕਰਨੈ। ਓ ਕੇ। ਨਾਓ ਲੈਟਸ ਮੂਵ ਔਨ ਗਾਏਜ਼।” ਜਦ ਉਹ ਬੋਲ ਗਈ, ਜੀਤੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਰਨਵੀਰ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਮੇਰਾ ਫ੍ਰੈਂਡ, ਕਰਨਵੀਰ ਆ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।”
ਦਿਲਰੀਤ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਦਿਲਰੀਤ ਕੁਝ ਪਲ ਉਸ ਦੇ

ਕਾਂਡ ਛੇ - ਭਾਗ ਇੱਕ

ਜੀਤੀ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲ ਆਵਾਂ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੀਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯੂਨੀਫਾਰਮ ਪਾ ਕੇ ਆਇਐ।” ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਜੀਤੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਈ, ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਕਰਨਵੀਰ ਵਰਗੀ ਹੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪੈਂਟ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਬਾਕੀ ਵਰਤਾਵਿਆਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਢੁਕਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ।

ਹਾਲ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਕਰਨਵੀਰ ਮੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਕੌੜੇ ਵਰਤਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਲੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਗੇੜੇ ਹੀ ਪਕੌੜੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਲੇਟ ਰੱਖਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਔਰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪੁੱਤ, ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਆਇਐ?”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ੇਵ ਕੀਤੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈ ਗਿਆ ਲੱਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਤਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਹਾਂ ਜੀ।” ਉਸ ਨੇ ਹਾਲੇ ਉੱਥੋਂ ਪਿੱਠ ਕੀਤੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨੀ ਉਸੇ ਔਰਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, ਉਹ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, “ਏਨੂੰ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਗਿਲਾਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨੀ ਪੀਤਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਐਥੇ ਦੇਖ ਲਾ, ਜਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕੰਮ ਹੋਵੇ।” ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬੱਟ ਜੀਤੀ ਦੇ ਬੋਲ ਆ ਗਏ ਕਿ ਔਖੀ ਜੋਬ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਆ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਕਿਹਾ, “ਲੱਗ ਗਿਆ ਏ ਪਤਾ।”

“ਕੀ?”
“ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਪੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ।”
“ਕਿਉਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛਲਾ ਪਿੰਡ ਪੁੱਛ ਲਿਆ?”

“ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲਗਦਾ ਏ ਕਿ ਪੁੱਛੇਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੇਈ।”
“ਬਸ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਇਹੀ ਡਰ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਉਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਝਿਜਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੀਦੇ।” ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਜੀਤੀ ਚਾਹ ਵਰਤਾਉਣ ਚਲੀ ਗਈ; ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਗੇੜੇ ਆਏ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, “ਕਰਨ ਯਾਰ, ਤੂੰ ਐਧਰਲੇ ਟੋਬਲ ਕਵਰ ਕਰ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਆਲੇ ਪਾਸੇ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਆਂ।”

“ਠੀਕ ਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਹੋ।”
“ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਿਲਦੇ, ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਤਕ ਸਕੈਨ ਕਰ ਛੱਡਣਗੇ।” ਜੀਤੀ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਧਰੋਂ ਜੀਤੀ ਆਈ ਸੀ।
“ਐਧਰ ਬਾਰ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਟੋਬਲ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਇਕ ਸਟੂਪਿਡ ਜਿਹਾ। ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੈ। ਮੈਂਨੂੰ ਬੜਾ ਔਖਾ ਲਗਦੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ ਤੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟ ਨਾ ਵੇਖ ਦਿਦਰ।” ਜੀਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
“ਲੈ ਤੂੰ ਆਹ ਪਕੌੜੇ ਲੈ ਜਾ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲੱਗਵੇਂ ਤੇਰਾਂ ਨੰਬਰ ਟੋਬਲ 'ਤੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਲੇ ਟੋਬਲ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਵਾਂ।” ਆਖਦੇ ਕਰਨਵੀਰ

ਝਾਂਜਰ ਵਿਆਹ ਭਵਨ ਮੂਹਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਦੇ ਫੋਸਬੁੱਕ ਮੈਸੇਜਰ ਉੱਤੇ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ, “ਝਾਂਜਰ ਪੈਲੇਸ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਲਗਦਾ ਏ?”

“ਵੇਟ ਯਾਰ, ਐਨੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਮਚਾ।” ਬੱਟ ਜੀਤੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ।
ਕਰਨਵੀਰ ਹਾਲੇ ਸੋਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਲਿਖੇ, ਜੀਤੀ ਦਾ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ
ਫੋਨ: +1-778-231-1189

ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ, “ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਬੱਸ 'ਚ ਬੈਠੀ ਹਾਂ, ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲੱਗਣਗੇ।”

“ਮੈਂ ਗੇਟ ਮੂਹਰੇ ਵੇਟ ਕਰਾਂਗਾ।” ਲਿਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਭਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਭਵਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲਾਬੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਪਲ ਉਹ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਲੋਵੇਂਦਾਰ ਪੌੜੀਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਇਕ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਆਪਣੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਪਿੰਦਰ ਭਾਬੀ ਦੇ ਬੋਲ ਯਾਦ ਆ ਗਏ। ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖ ਕੇ ਭਾਬੀ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਲੱਗਦੈ ਦੇਵਰ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਦਰਾਣੀ ਲੱਭਣ ਚੱਲੇ ਨੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਭੀ ਹੋਈ ਐ?”

ਕਰਨਵੀਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ‘ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਲੱਭ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਹੀ ਲੱਭਣੀ ਸੀ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਹਾ, “ਕਰਲੇ ਮਖੋਲ। ਬਹਿਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਚੱਲਿਆ ਵਾਂ।”
“ਮਨ ਨੀ ਲੱਗਦੀ ਗੱਲ। ਐਨਾ ਸਜ ਸੰਵਰ ਕੇ?”

“ਮੈਂ ਸੋਹਣਾ ਈ ਐਨਾ ਵਾਂ ਕਿ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਈ ਸਜਿਆ-ਫਬਿਆ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਨਾ ਵਾਂ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਆਪ ਹੀ ਹੱਸ ਪਿਆ।

“ਹਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਐ।” ਆਖਦੀ ਭਾਬੀ ਵੀ ਹੱਸ ਪਈ।
ਭਵਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਜੀਤੀ ਵੀ ਮੰਨ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਬਣੇ ਗੱਲ।’

ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਅਕਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ। ਜੀਤੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੰਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਕਾਲਜ। ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜੀਤੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, “ਤੂੰ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦੈ?”

“ਕੁਝ ਨਹੀਂ।”
“ਮੈਂ ਸੈਟਰਡੇਅ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਰਿਜ਼ ਪੈਲੇਸ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਆਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੀ। ਨਾਲੇ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ।”
“ਚੱਢ ਲੈਣਗੇ? ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।”

ਫੋਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ 'ਫ੍ਰੈਂਡ ਰਿਕੁਐਸਟ' ਭੇਜੀਆਂ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ 'ਰਿਕੁਐਸਟ' ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਸਿਰਫ ਜੀਤੀ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਹੋਈ ਸੀ; ਤੇ ਉਸ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਹ ਝਾਂਜਰ ਭਵਨ ਦੀ ਲਾਬੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

‘ਕੀ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵਾਂਗਾ?’ ਕਰਨਵੀਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਦੇ ਫੋਸਬੁੱਕ ਐਪ 'ਤੇ ਜੀਤੀ ਦੀ 'ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਫੋਟੋ' ਵੱਲ ਮੁੜ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਕਲ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਉੱਕਰ ਗਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਸ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਹੋਵੇ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੋਸਬੁੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਫੋਟੋ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ।

‘ਕੀ ਜੀਤੀ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵੇਗੀ?’ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ। ‘ਦੇਖਦੇ ਵਾਂ ਪਛਾਣਦੀ ਏ ਕਿ ਨਹੀਂ?’ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਲਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਦੱਖਿਆ, ਬਾਹਰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਭਵਨ ਵੱਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਦਿਸੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਬੱਟ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ ਫੋਟੋ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਚਿਤਵੇਂ ਹੋਏ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲੱਗਾ। ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਛੇ ਇੰਚ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਦ, ਦਰਮਿਆਨੀ ਕਾਠੀ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੋਟ ਕਾਰਨ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਗਦੀ ਸੀ।

ਕਰਨਵੀਰ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਨੱਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੀਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਉਗਲਾਂ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ

ਤਕ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾਟਕ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਉਤਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹੱਸ ਪਿਆ।
ਜੀਤੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੱਕੀ ਵੱਟੀ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਤੇਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਿਆਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ?” ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਗੱਡ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁੱਛੇ, ‘ਕਿਉਂ ਪਾਸ ਹਾਂ?’ ਪਰ ਉਹ ਜਕ ਗਿਆ। ਜੀਤੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝਾਂਜਰ ਭਵਨ ਮਹਿਕ ਪਿਆ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਜੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਭਵਨ ਦੀ ਰਸੋਈ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਜੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਅਲਮਾਰੀ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੋਟ ਟੰਗਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਦੇ ਵੱਜ ਗਏ ਆ। ਆ ਜਾ, ਛੇਤੀ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਾਂ। ਉਹ ਟਾਈਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਟਰੈਕਟ ਐ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਜੀਤੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਕੋਟ ਲਾਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਟੀ-ਸ਼ਰਟ ਵਿਚ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੰਮ ਨੂੰ, ਚੱਲ ਕਿਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੀਏ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀ ਜੈਕਟ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜੀਤੀ ਦੇ ਕੋਟ ਨਾਲ ਟੰਗ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਆ ਗਈ। ਜੀਤੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਐਨਾ ਖੁਸ਼ ਐ?” ਕਰਨਵੀਰ ਤੋਂ “ਤੂੰ” ਆਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚੱਲ, ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀਏ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਜੀਤੀ ਆਪਣੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਦਿਲਰੀਤ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ। ਉਸ ਕੋਲ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਜੀਤੀ ਦੇ ਹਾਣ ਦੇ ਹੀ ਉਨੀ-ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੱਗੇ। ਦਿਲਰੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਚੀ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ, ਆਪਣੀ ਹਾਣ ਲੱਗੀ। ਜੀਤੀ ਦੀ ਸਾਬਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਣ ਖੜ੍ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਭਵਨ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਵਾਸਰੂਮਾਂ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਦਿਲਰੀਤ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ, “ਆਪਾਂ ਇਕ ਸੌ ਪੱਚੀ ਟੋਬਲ ਲਾਉਣੇ ਆਂ। ਅੱਠ-ਅੱਠ

ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਭਾਅ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਭਲ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਬੈਕਾਇਟ ਹਾਲ 'ਚ?”
“ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ 'ਚ ਕੀਤਾ ਏ।”
“ਠੀਕ ਐ।” ਫਿਰ ਉਹ ਜੀਤੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਬੋਲੀ, “ਜੀਤੀ, ਆਰ ਯੂ ਗੋਨਾ ਟੋਕ ਯੂਅਰ ਫ੍ਰੈਂਡ ਔਡਰ ਯੂਅਰ ਵਿੰਗਜ਼? ਔਰ ਯੂ ਵਾਂਟ ਮੀ ਟੂ? - ਜੀਤੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖੋਗੀ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਰੱਖਾਂ?”

“ਸ਼ਿਓਰ, ਆਈ ਵੈੱਲ ਟੋਕ ਕੇਅਰ।” ਜੀਤੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਗੋਲ ਮੇਜ਼ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਰਨਵੀਰ ਜਿਵੇਂ ਉੱਡ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਪੌਣੇ ਛੇ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਦਿਲਰੀਤ ਨੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਵੈੱਲ ਡੰਨ, ਗਾਏਜ਼। ਹੁਣ ਬ੍ਰੇਕ ਲੈ ਲਵੋ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਤਾਜ਼ੇ ਗਰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਹੀ ਇਕ-ਇਕ, ਦੋ-ਦੋ ਕਰ ਕੇ ਦਸ-ਗਿਆਰਾਂ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਹੋਰ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਆਏ ਨੇ, ਇਹ?”

“ਇਹ ਛੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤਕ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੈਗੂਲਰ ਘੰਟਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ। ਹਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਝਾਂਜਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ। ਆਪਾਂ ਹੀ ਛੇ ਜਾਣੇ ਦਿਹਾੜੀ 'ਤੇ ਹਾਂ।” ਜੀਤੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।
“ਦਿਹਾੜੀਏ ਆਖ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਹੱਸਿਆ।
“ਤੇਰਾ ਹਾਸਾ ਦੇਖਦੀ ਆਂ ਚਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੱਧਰ ਜਾਂਦੈ।”
“ਕਿਉਂ, ਚਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਏ?”
“ਤੇਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣੈ। ਔਖੀ ਜੋਬ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਐ।” ਆਖਦੀ ਜੀਤੀ ਉੱਠ ਖਲੋਤੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

PUNJABI CULTURAL SOCIETY OF CHICAGO

Presents

PUNJABI MELA 2023

A HEALTHIER COMMUNITY FUN FAIR

FREE ENTRY
FREE FOOD
FREE PARKING

SEP
17
SUN
11AM-6PM

BRING ALL YOUR
FAMILY MEMBERS

SPECIAL PERFORMANCE
GEETA ZAILDAR

VENUE: DEER GROVE EAST, 1599 PEPPER TREE DR, PALATINE, IL
(GROVE 1,2 AND 3)

Fun Activities:

- Free Delicious Food
- Bounce house for Kids
- Musical Chairs
- 3 Legged Race
- Volleyball
- Punjabi Music
- Sprint Race
- Spoon Race
- Shotput
- Kite Flying
- Tug of war
- And many more fun activities

Contact:

Chairman: Nick Balwinder Singh

President: Bhupinder Singh Dhaliwal

Bhupinder Singh Dhaliwal (224) 715-0177, Bikram Singh Sohi (847) 809-1110, Navtej Singh Sohi (847) 917-7716, Parvinder S. Nanua (260) 312-1485, Gurpreet Singh Sidhu (224) 532-1824, Gurlal Singh Bhattal (630) 340-7608, Parmjot Singh Parmar (847) 652-9930, Jigerdeep Singh Dhillon (630) 822-5490, Balwinder S. Girn (847) 947-1129, Surinder S. Palla (219) 256-9426, Sukhmel Singh Atwal (847) 209-6573, Mohinderjit Singh Saini (847) 705-0434, Harwinder Paul Singh Lail (224) 715-0395, Vick Singh (847) 508-5184, Jasbir Singh Palla (219) 256-9428, Amarjit K. Atwal (847) 564-4735, Bhinder S. Pamma (847) 361-3579, Gurmit S. Dhillon (847) 912-6659, Manjeet S. Bhalla (224) 392-6129, Rajinder Singh Mago 630-440-7730

SAVE THE DATE: RANGLA PUNJAB 2024 on April 20th at Copernicus Theatre, Chicago

PUNJABI CULTURAL SOCIETY OF CHICAGO

Visit www.PCSChicago.org

E-mail: info@PCSChicago.org or PCS Phone (847)-359-5PCS

PCS Chicago is a 501(c) 3 non-profit promoting Punjabi Culture, Performing arts, language, education, good citizenship, healthy lifestyle and sports

PCS Board of Directors 2023

Nick Balwinder Singh
(Chairman)

Bhupinder Singh Dhaliwal
(President)

Manjeet Singh Bhalla
(Vice President)

Bikram Singh Sohi
(Executive Secretary)

Gurlal S. Bhattal
(Finance Secretary)

Gurpreet Sidhu
(Tech. Director & Asst. Finance Director)

Navtej S. Sohi
(Youth & Inter Community Director)

Parmjot S. Parmar
(Asstt. Executive Secretary)

Jigerdeep Singh Dhillon
(Sports Director)

Parvinder Singh Nanua
(Immediate Past President)

Kevindeep S. Atwal
(Immediate Past Chairman)

PCS Board of Governors

Rajinder S. Mago

Sukhmel S. Atwal

Mohinderjit S. Saini

Harwinder Paul S. Lail

Bhinder S. Pamma

Jasbir S. Palla

Balwinder S. Girn

PCS Board of Advisors

Amarjit K. Atwal

Vick Singh

Gurmit S. Dhillon

Surinder Palla

ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ), ਸ਼ਿਕਾਗੋ

Punjabi Mela 2023 Sponsors

Dr. Bhupinder Singh Saini   Dr. Harjinder Singh Khaira   Gulzar Singh Multani   Deepinder Singh Virk   Jatinder Singh Khangura   Pal Khalil   Brij Sharma   Dr. Amrik Singh Sohi   Dr. Vikram Singh Gill   Jaskaran Singh Dhaliwal   Kevindeep Atwal   Jaidev Singh Bhattal

Pali Dhaliwal   Ranbir Singh Dhaliwal   Satish Bhardwaj   Pal Bhardwaj   Gursahib Singh Toor   Parminder S. Goldi   Sarwan Singh Tiwana   Jasbir Suga   Amritpal Singh Mangat   Avtar Singh Bhaura   Jassi Dhaliwal   Manjit S. Dhanoa

Harkewal Singh Lally   Lakhbir S. Sandhu   Lucky Sahota   Santokh Ghuman   Ajaib Singh Lakhan   Happy Heer   Narinder Singh Sran   Rajinder Dayal   Amolak Singh Gidda   Iqbal Singh Saini   Jagjit Singh Dhindsa   Parshan Singh Mann

Rajpreet Kaur Dhaliwal   Dr. Amrit Virk   Dalvir Kaur Parmar   Sanover Sohi   Davinder Singh Ranghi   Swaran Singh Sekhon   Harjinder Singh Kahlon   Jorawar Singh Jarria   Jairam Singh Kahlon   Dr. Hargurmukhpal Singh   Dr. Gurdial Singh Basran   Late S. Pritam Singh Nanua

Sher-E-Punjab Sports & Cultural Club, Chicago

Baljit Tiwana   Jaswinder Gill   Deepinder Virk   Honey Khangura   Kamaljit Ghuman   Jindi Khangura   Jinder Benipal

Sher-E-Punjab Sports Club, Chicago (Midwest)

Deepa Bandesha   Amardev S. Bandesha   Parminder S. Walia   Darshan Pamma   Amritpal Gill   Balwinder Chatha   Lakhwinder Singh   Amarjit Bandesha   Manjinder Singh

Punjab Sports Club, Chicago

Lucky Sahota   Santokh S. Ghuman   Ajaib Singh Lakhan   Happy Heer   Dr. Harjinder Khaira   Narinder Singh Sran   Jaskaran S. Dhaliwal   Rajinder Dayal   Harwinder Billa   Hardeep Gill   Parminder Saimbi   Jaspal Midha

Pathfinder Realty
RESIDENTIAL | COMMERCIAL | INVESTMENTS
VIC SINGH - SERVING NORTHERN IL FOR 30+ YEARS

Real Estate
447-907-1525
Rajveer & Kaajal Gill
VEERGI.COM

BUYING A HOME IN ILLINOIS & WISCONSIN?
LET MY EXPERIENCE HELP YOU TO GET PRE-APPROVAL
Call Now 312-608-0006
Amrik P. Singh
NMLS # 227984

REMAX AMERICAN DREAM
Serving Chicago and Northwest Suburbs
We can help you with:
Buying, Selling, Investing, Managing
+1 847-322-5832
pradeep.singh@remax.com

Pradeep Singh
We Can Help You With:
Buying, Selling, Investing, Managing
+1 847-322-5832
pradeep.singh@remax.com

TAJ PALACE
Parminder Singh Goldi
One Stop for All Your Party/Fiesta Needs
C: (414) 736-6580 • parminder1208@att.net
3665 E. Grange Avenue • Cudahy, WI 53110

ਬਦਨਸੀਬਾਂ ਦੀ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ

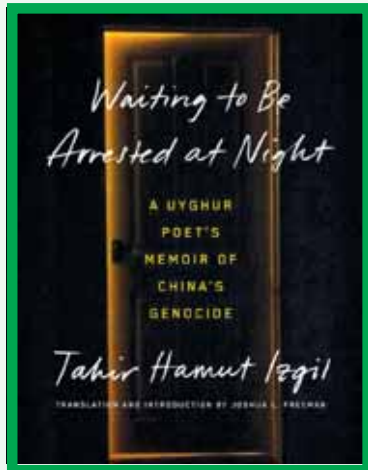

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਚੀਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਣਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਅਕਸਰ ਚੀਨ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ 2004 ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸੱਤ ਕੁ ਦਿਨ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬੀ ਚੀਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਪੈਈਚਿੰਗ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਆਮ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨੀ ਖਾਧ-ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਏਨਾ ਕੁ ਔਕ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨ ਦਾਲ-ਫੁਲਕੇ ਲਈ ਤਰਸਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪੈਈਚਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਹੋਟਲ 'ਚ ਉਹ ਰੁਕਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਪਾਰ ਫੁੱਟਪਾਥ 'ਤੇ ਨਾਨਬਾਈ ਦਾ ਠੇਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਗਰਮ-ਗਰਮ ਨਾਨ ਲਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਉੱਥੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ

ਰੁਕਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਪਾਰ ਫੁੱਟਪਾਥ 'ਤੇ ਨਾਨਬਾਈ ਦਾ ਠੇਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਗਰਮ-ਗਰਮ ਨਾਨ ਲਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਉੱਥੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ
ਫੋਨ: +91-98555-01488

ਉਈਗਰ ਕਵੀ ਤਾਹਿਰ ਹਮੂਤ ਇਜ਼ਗਿਲ ਅਤੇ (ਹੇਠਾਂ) ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਵੇਟਿੰਗ ਟੂ ਬੀ ਅਰੈਸਟਿਡ ਐਟ ਨਾਈਟ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਮੰਦਾਰਿਨ ਦੇ ਗਿਣੇ-ਚੁਣੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੀ ਕੰਮ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਠੇਲ੍ਹੇ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਤਾੜ ਗਿਆ, ਬੋਲਿਆ: “ਇੰਦੂਸਤਾਨੀ?” ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਚੀਨੀਨੁਮਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਖ਼ਤਾਈ’, ‘ਖ਼ਸਤਾ’ ਤੇ ‘ਕੀਮਾ’ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਸਮਝ ਆਏ। ਏਨੇ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਨਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤਾ। ਸੁੱਕੇ ਮੇਵਿਆਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਕੀਮੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਨ ਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਤ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਕ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਇਹੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਠੇਲ੍ਹੇਵਾਲੇ ਨੇ ਏਨਾ ਕੁ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੂਲ ਚੀਨੀ ਨਹੀਂ, ਉਈਗਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਟਲ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਦੀ ਇਕ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਈਗਰ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਜਾਂ ਲਈ ਪੈਈਚਿੰਗ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਠੇਲ੍ਹੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਉਹ ਠੇਲ੍ਹਾ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਵੀ ਉਹ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਦੁਬਾਸੀਆ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਸ ‘ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ’ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ: “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਰਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਈਗਰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ। ... ਤੇਰੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਠੇਲ੍ਹਾ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਏਗਾ।” ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਫਿਰ ਪੈਈਚਿੰਗ ਦੇ ਉਸੇ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਿਆ। ਉਦੋਂ ਠੇਲ੍ਹਾ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਠੇਲ੍ਹਾ ਪਰਤੋਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ‘ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਮਾਨ’ ਦੇ ਪੈਈਚਿੰਗ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਬਹੁਤਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਪਰ ਹੁਣ ਉਈਗਰ ਕਵੀ ਤਾਹਿਰ ਹਮੂਤ ਇਜ਼ਗਿਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਵੇਟਿੰਗ ਟੂ ਬੀ ਅਰੈਸਟਿਡ ਐਟ ਨਾਈਟ’ (ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ) ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਗਿਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਮਰਣ, ਉਈਗਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਜੋਸ਼ੂਆ ਫਰੀਮੈਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜੋ ਤਾਇ-ਪੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਤਾਇਵਾਨ) ਵਿੱਚ ਉਈਗਰ ਤੇ ਹੋਰ ਚੀਨੀ ਖੇਤਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ। ਇਜ਼ਗਿਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜਲਾਵਤਨੀ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਵਤਨ ਪਰਤਣ ਲਈ ਬੇਜ਼ਾਰ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਤਾਬ, ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਉਈਗਰਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਤਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਮੋਹ-ਭਿੰਜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਵੀ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰ ਬਹੁਤ ਸੰਜਮੀ ਹੈ; ਰੌਂਗਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ

ਗੀਤਕਾਰ। ਦੋਵਾਂ ਕਿੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਕਮਾਈ ਬੀਵੀ ਤੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵਧੀਆ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ “ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸੀ।” ਜੁਲਾਈ 2009 ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤ ਪਲਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਈਗਰਾਂ ਤੇ ਹਾਨ-ਚੀਨੀਆਂ ਦਾ ਖਿਚਾਅ ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ। 200 ਜਾਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਈਗਰਾਂ 'ਤੇ ਕਹਿਰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਜ਼ਗਿਲ, ਚੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੱਟੜ ਨਿੰਦਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਅਕਸਰ ਤਨਜ਼ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਬੌਧਿਕਤਾ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਉਸ ਉਪਰ ਵਾਰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਰਤ ਕੇ। ਦਰਅਸਲ, 1996 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਤੁਰਕੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਰਗਿਜ਼-ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ। ਉਹ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਜੱਜ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਖਿਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ “ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ” ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਪਰ ਜੱਜ ਨੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ, ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਘਾਈ ਜਾਣ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1996 ਵਾਲੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਘਾਈ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਵੇਂ ਕੇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸੰਘਾਈ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਜ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ‘ਅਵੱਗਿਆ’ ਕੀਤੀ।

ਇਜ਼ਗਿਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਤੱਥ ਨਾਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਘਰੇ ਉਈਗਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਸਜਾਈ। ਮਹਿਫਲ ਲਈ ਉਹਨੇ ‘ਬੈਬਾਇਜ਼ੀਊ’ ਸ਼ਰਾਬ ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਚੀਨੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਉਈਗਰ ਹਰਾਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਜ਼ਗਿਲ ਦਾ ਕਦਮ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਨਹੀਂ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਟਲ ਗਈ ਪਰ 2016 'ਚ ਉਈਗਰਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਚੱਲੀ ਦਮਨ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਇਜ਼ਗਿਲ ਦਾ ਬਚਾਅ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਬੌਧਿਕ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਈਗਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣ-ਪਹਿਨਣ 'ਤੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਮਾਣ-ਮਰਿਆਦਾ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਸਟੇਡੀਅਮਾਂ ਨੂੰ ‘ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰਾਂ’ (ਅਸਲ 'ਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੇਂਦਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਨਵਰੀ 2017 ਵਿੱਚ ਇਜ਼ਗਿਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਰਹੂਮਾ ਨੂੰ ਬਾਣੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਇਓਮੀਟਰਿਕ ਵੇਰਵੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ। ਉੱਥੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਉਈਗਰਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਰਾਇ ਬਣੀ ਕਿ ‘ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ’ ਵਾਲਾ ਵੇਲਾ ਹੁਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਚੀਨ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਮਿਰਗੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਕਿਰਗਿਜ਼ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਿਸ਼ਕੈਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਟੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ। ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਈ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਨੇ ਪਏ।

ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਜ਼ਗਿਲ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਦਾ ਮਿਜ਼ਾਜ ਕਿਤੇ ਵੀ ਤਰਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਵਿਮਈ ਸ਼ਾਇਰਤਗੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਲੇਖਣੀ, ਰੂਹ ਵਿੱਚ ਉਤਰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਈਗਰਾਂ 'ਤੇ ਢਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿਤਮਾਂ, ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ, ਜਬਰੀ ਨਸਬੰਦੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਬਦਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹੋ ਤਵਾਜ਼ਨ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 2 ਸਤੰਬਰ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-601

ਗਈ ਜਵਾਨੀ ਆਇਆ ਬੁਢਾਪਾ, ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਆਪਣੇ ਬਹਿ ਗਏ, ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਝੁਲਕਾ ਪਾਉਣਾ ਔਖਾ, ਆਪੇ ਹੱਥ ਜਾਲਣੇ ਪੈ ਗਏ। ਲੱਕੜ ਡਾਹ ਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਤਾਇਆ, ਥੱਪ ਲਾਏ ਲੇਹੜ ਦੇ ਮੋਟੇ, ਇੱਕ ਤਵੇ ਦੇ ਉਪਰ ਹੈ ਪਾਇਆ, ਦੂਜਾ ਹੈ ‘ਗਿਆਰੀ ਗੋਹਟੇ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-599

ਦੇ ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਤਰ, ਭੱਜ ਭੱਜ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਆਣ ਬੁਢਾਪੇ ਪਏ ਸਿਆਪੇ, ਬੱਸ ਪੱਲੇ ਬਚੀ ਖੁਆਰੀ। ਬੇਵਸੀ ਲਾਚਾਰੀ ਅੱਜ ਦੇਖੋ, ਬਣਦੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ, ਸਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ‘ਨੂਰਪੁਰੀ’

ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨ ਇਕੱਲੀ, ਰਹੀ ਨਾ ਕੋਈ ਲੱਲੀ-ਛੱਲੀ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਵੇ, ਦਿਲ ਦੇ ਦੁਖ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਧੋਵੇ। ਪੱਥਰਾਂ ਉੱਤੇ ਰੁਲੇ ਬੁਢਾਪਾ, ਨਿੱਤ ਪਿਆਰਹਿ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਿਆਪਾ। ਉਮਰ ਵਿਹਾ ਗਈ ਪਈ ਨਾ ਪੂਰੀ, ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਨਿੱਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ਨਿੱਤ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁੱਕੇ ਸਿਆਪਾ,

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਜਾਏ ਵਾਸਾ।
-ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਲੰਮੇ
ਫੋਨ: 1-925-325-2486

ਪੱਥਰ ਕੁੱਖੋਂ ਜਨਮ ਲਿਆ ਮੈਂ, ਪੱਥਰਾਂ ਲਾਭ ਲਭਾਇਆ। ਜੋਬਨ ਚੁੱਤੇ ਇਸ਼ਕ ਜਦ ਕੀਤਾ ਪੱਥਰਾਂ ਸੰਗ ਨਿਭਾਇਆ। ਡਿੱਗਦੀ ਉਮਰੇ ਨੀਰ ਜਦ ਵਗਦਾ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਇਆ। ਭਲਕੇ ਪੱਥਰਾਂ ਕਬਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਅੱਜ ਸਿਰਤਾਜ ਬਣਾਇਆ।
-ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ ਮਹੇਸ਼ਪੁਰਾ
ਫੋਨ: 734-883-6704

ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰੇ ਰਹੇ ਇਕੱਲੇ ਪੇਸ਼ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਤਾਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇ ਕੌਣ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ। ਹੱਥੀਂ ਛਾਲੋ, ਕਣ ਔਖਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਕੁਰਲਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਪੋਰ
ਫੋਨ: 98783-37222

ਹੰਝੂ ਕੇਰਿਆਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਪਿਆਰੇ ਹੈ ਵੀ ਸੀ ਕੱਚਾ ਢਾਹਾ ਦੂਜਾ ਉਮਰ, ਬੁਢਾਪਾ। ਪਿਆ ਜਦ ਪਿੱਟ ਸਿਆਪਾ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਮਲਬਾ ਦਿਸਿਆ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਗਏ ਸਭ ਸਾਕ-ਸਬੰਧੀ। ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ। ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਪੱਲਾ ਟਕਾ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਇਆਂ ਕੁਝ ਰਲਣਗੇ ਹੋਰ ਬਿਨ ਰੋਇਆਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਵੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਣਾ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਫੋਨ: 847-359-0746

ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰੀ

ਪਰਵਾਸ-5

ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮ ਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵੱਸਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀਆਂ ਲਈ ਜੋ ਪਰਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਕਰ ਬਾਰੇ ਤਫਸੀਲ ਸਹਿਤ ਗੱਲਾਂ ਉੱਘੇ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: +91-80763-63058

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਟੋਟਕਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਾੜ-ਯਾਤਰੀ ਚੰਦ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰੇ, ਅੱਗੋਂ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਛੱਪਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ 'ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ

ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਇਕ ਸੱਜਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਮੁਸਕਰਾਇਆ, "ਬੱਸ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਕੁ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ! ਫਰਰ-ਫਰਰ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ।"

ਸਾਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਗਤੀ ਦੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਉਹ ਲੋਕ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਉਮਰ

ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟਾ-ਬੇਟੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਤੇ ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਤਾਂ ਭੋਜਪੁਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਖਿਚਤੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਵਧੀਆ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਨੇਕ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਝ ਕੇ ਬੋਲੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ

ਸਾਡੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਏ.ਕੇ. ਐਂਟਨੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਮਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸਦਭਾਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਬਾਈਲੈਂਡ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਤਾ ਹੈ।" ਬਾਈ ਨਾਂ, ਨੁਹਾਰ, ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੇਰਾ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਘਣਾ ਨਾਤਾ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਸੀ।"

ਵਾਬਾ ਲਿਖ ਕੇ ਬੈਠਾ ਪਕੌੜੇ ਤਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦੁਆ ਲਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਹ, ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹੀ, ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਨੇਕ ਲੇਖਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।" ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸੋਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ!

ਪਰਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੋਨ ਕਰਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਚੇਚਾ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ? ਸਭ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਗੱਲ ਇਹੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਧਰੋਂ ਗਏ ਵੱਡੇ ਜੀਅ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੀਏ, ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੋ ਜੀ! ਪੜ੍ਹਨੇ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਝਾਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ!" ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਉਧਰ ਜੰਮੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਘਰੇ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਉਣ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਰੀਝ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਹਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਿਆਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਣਵਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਸਮੂਹ ਤੇ ਸੁਹੱਪਣ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਏ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਸਕੂਲ ਵਿਚ, ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ, ਮਾਲਾਂ-ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਸਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਪਰਬਤ-ਲੜੀ ਦੀ ਮੂਹਰਲੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ ਹੀ, ਉਥੋਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛੇ ਸਾਨ ਫ਼ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੀ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀਵੇ ਤੈਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ। ਜੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ ਵੀ ਛਕਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਰਤਾਉਂਦੀ 18-20 ਸਾਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਬੇਟਾ, ਬੱਸ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ!" ਉਹ ਬੋਲੀ, "ਫੂਟ ਅੰਕਲ?" ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਸੋਧਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਓਨਲੀ ਵਨ..." ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਜਾਂ ਰੋਟੀ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾ ਆਈ ਪਰ "ਓਨਲੀ ਵਨ" ਨੇ ਕੰਮ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੀ। ਸੱਤ-ਐਠ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਡਾਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬੱਚੀ ਕੋਲ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਗਤ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੇ "ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਤੇ "ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਦੁਹਰਾ ਰਹੇ ਬੜੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਅਚੰਭਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡੇ

ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਇਧਰ ਬਿਤਾ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਝ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਬੋਲਦੇ ਬਿਤਕ ਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਹੀ ਇਹ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪਈ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਔਲਾਦਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਸੀ ਤਿਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਥਾਨਕ ਤਿਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗੇ-ਟੇਢੇ ਲਗਦੇ ਉਚਾਰਨ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਗਜੀਤ ਜੈਗ, ਹਰਭਜਨ ਹੈਰੀ ਤੇ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੈਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਫ਼ੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਦੋ ਗੋਰਖਾ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸਹਿਰ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੁਲ ਹੀ ਉਤਰੀਆਂ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਪਾਲੀ ਪਿਤਾ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਸੇਵਾਦਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬੱਚਿਆਂ-ਬੱਚੇ ਇਥੇ ਹੀ ਜੰਮੇ-ਪਲੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਿਹਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀਕਰਨ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। ਖੇਤ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਖਲ ਜਾਂ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ-ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ ਹਨ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਵਸੋਵੇ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ, ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਦੇਸ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਜਾਂ ਔਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਭੂਗੋਲਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੁਅੱਸਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਧਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਜੇ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਐਲਰਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਗਾਨੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜੀਵਤ ਰਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਬੱਚੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਓਂ ਇਧਰਲੇ ਅਣਦੇਖੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਕੂੜੀ-ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪੰਜਾਬੀਕਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਗ਼ੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਧਰਮ ਵੀ ਸਥਾਨਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ 2012 ਵਿਚ ਬਾਈਲੈਂਡ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸੁਕੁਮਪੋਲ ਸੁਵਾਨਤਾਤ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਤਾਂ

ਸ਼ਹੀਦ ਗਹਿਲ ਸਿੰਘ ਛੱਜਲਵੱਡੀ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤ ਭਰਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸੌਂਦ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪੜ੍ਹਨ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਥੋਂ ਜੋਗਾ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਖਰ ਉਹਨੇ ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ ਨੇਮਾਂ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਰੋਕਾਂ-ਹੱਦਾਂ ਭੰਨ ਕੇ 1956 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਆਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੋਕਾਂ ਹਟਵਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੀ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਲੰਮੀ ਬੀਮਾਰੀ ਮਗਰੋਂ ਉਹ 22 ਅਪਰੈਲ 1973 ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ। 7 ਨਵੰਬਰ 2007 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ-ਸਿਰਜਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਚਿਤਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿਖਰੀ ਅਮਰੀਕੀ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਚਿਤਰ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਉਹਦੀ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਪਤਪੋਤੀ ਨੇ ਹਟਾਇਆ। ਸੌਂਦ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ-ਧੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਜੀਅ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੌਂਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਥੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਰੰਗ ਕਿਤੇ ਰਾਈ-ਮਾਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਧਰ ਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਭਾਰਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਘਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਨਮ ਵਾਲੇ ਦੇਸ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਖੇਡ-ਲੇਖਕ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕੈਨੇਡਾ-ਵਾਸੀ ਦੋਸਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਦੋ ਜਵਾਨ ਬੇਟੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਜ-ਮਹੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਸੰਤੋਖ

ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਭਰਿਆ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਡੀ ਹਾਹਾ-ਹੋਹੋ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈਂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਬੇਟਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋਗੇ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਅਧਿਕਤੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਕੋਫੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦੁਖਦੇ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੀ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਪੂਰੇ ਖਿੜ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੁੜਿਆ, ਦੋਸਤ ਬੋਲਿਆ, "ਏਨਾ ਖਰਚ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ ਦਿਖਾਉਣ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਇਉਂ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਈਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ!" ਧੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ, ਜਿਹੜਾ ਦੇਸ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਪਹੁੰਚੇ, ਮੌਜ ਨਾਲ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣਗੇ।" ਮਗਰੋਂ ਧੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਲਿਖੀ।

ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਓਧਰ ਜੰਮੇ-ਪਲੇ ਬੱਚੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਇਧਰੋਂ ਗਏ ਹੋਏ ਜਾਂ ਉਧਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਪਣਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਸੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੇਖਕ ਸੀ, ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਉਧਰ ਜੰਮੇ-ਪਲੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸਫਲ ਸਨ। ਪੁੱਤਰ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਵੱਡੇ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦਾ ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਉਹ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਪੌੜੀਆਂ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਨ। ਸੌਂਫੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਧਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਬਿੱਲੀ ਵਾਂਗ ਦਬੇ ਪੈਰੀਂ ਪੌੜੀਆਂ ਜਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਬੇਟਾ, ਤੇਰੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਹਝੋਕੇ ਨਾਲ ਧੌਣ ਮੋੜ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਓ... ਮਾਮਾ ਜੀ! ਆ ਕੇ ਮਸ਼ੀਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਓਕੋ... ਓਕੋ... ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੌੜੀ ਜਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਲਈ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਝੁਲਦੇ ਝੰਡਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਉਜਲਾ ਭਵਿੱਖ ਚਿਤਵਣਾ ਮਨ ਨੂੰ ਝੁਠੀ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਉੱਪਰੋਂ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਰਾਗ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਸੁਣੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ ਦਾ ਫਾਟਕ ਆਵਾਸੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਆਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰ ਗਿਆ, ਜੋ ਆਖਰ ਕਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭਰੇਗਾ ਹੀ, ਉਹ ਫਾਟਕ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਦਾ ਲਾ ਲਵੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਤਲੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਣ ਗਈ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੱਲ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਛੋਟੀ ਸਮਝ ਲਵਾਂਗੇ, ਓਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਚਾਨਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਚਾ ਝੁਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪੱਚੀ-ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਜੋ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਉਹਨੂੰ ਉਸ ਨਿਘਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਪਾਠਕਾਂ, ਸੂਝਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਦੇ ਯਤਨ ਲੋੜਦਾ ਹੈ।

ਪਿਕਾਸੋ: ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ

ਕਲਾ ਨਿੱਤ ਦਿਹਾੜੀ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਘੱਟੋ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। -ਪਿਕਾਸੋ
2019 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਯੂਰਪ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ (ਮੂਸੀਓ ਪਿਕਾਸੋ) ਜਾਣ ਦੀ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਸੀ। ਬਾਰਸੀਲੋਨਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਰੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਉਸ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼, ਉਸ ਘਰ, ਗਲੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਪਿਕਾਸੋ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਹੋਰ ਵੱਧ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਸਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬੌਧਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਤੀ ਚੋਖੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੀ ਤੇ ਫਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਖੋਫ਼ ਸਦਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੈਨਸਿਲ ਪਾਬਲੋ

ਮਨਦੀਪ
ਫੋਨ: +1-438-924-2052

ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ (25 ਅਕਤੂਬਰ 1881-8 ਅਪਰੈਲ 1973) ਦਾ ਜਨਮ ਮੈਲਾਗਾ (ਸਪੇਨ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰੁਈਜ਼ ਬਲਾਸਕੋ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ। ਪਾਬਲੋ ਅੰਦਰਲੀ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਰਤੇ ਖੋਵਿਨ' (ਨੌਜਵਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ) ਵਿਚ ਛਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਨਿਵੇਕਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਐਸੀ ਕਲਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਅਪਰਾਧ, ਨਿਹੱਕੀ ਜੰਗ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮਲਬੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਖੋਪੜੀ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿੰਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਲਦ ਦੀ ਪੂਛ ਅੱਗ

ਚੁਣੌਤੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਜੀਵਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। 28-30 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਪਾਬਲੋ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਸਪੇਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਡਰਿਡ

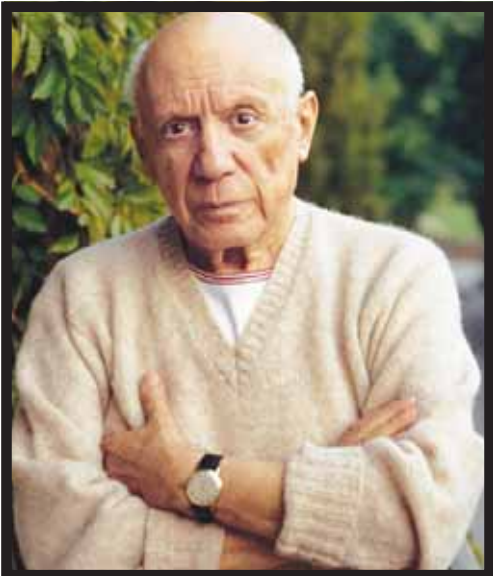
ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਿੱਤਰ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਜੋ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਨਮੂਨਾ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸਿਆਸੀ ਬਿਆਨ ਹੈ।

ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਪਕੜ 'ਚ ਆਉਣ ਲੱਗੀ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਫ਼ੇਦ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਰੰਗਦਾਰ ਝਰੀਟਾਂ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲੀ ਤਸਵੀਰ ਉਸ ਨੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਘੱਟ ਤਨਖ਼ਾਹ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਰਟ ਐਂਡ ਕਰਾਫਟ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੈਟ ਪਾਲਣ ਲਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਚ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ 'ਕਾਰੋਬਾਰ' 'ਚ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬਾਲ ਪਾਬਲੋ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦਾ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਬਲੋ ਦੇ ਨੰਨ੍ਹੇ ਹੱਥ ਕੈਨਵਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਘਾੜਨ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦੇ ਬਾਲ ਉਮਰ ਦੇ ਬੇਮੁਹਾਰੇ, ਨਿਰਾਸ਼ਰਥਕ, ਖਿਆਲੀ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਮਿਥ, ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਕਲਾਤਮਿਕ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਪਾਬਲੋ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬੁਰਜ਼ ਸਦਾ ਲਈ ਪਾਬਲੋ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੇ। ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੂਰਤੀਕਾਰ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੇਕਰ, ਲੇਖਕ, ਕਵੀ, ਸਟੇਜ ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ ਅਤੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪਾਬਲੋ ਨੇ ਕਿਊਬਿਸਟ ਲਹਿਰ, ਮੂਰਤੀ ਉਸਾਰੀ, ਕੋਲਾਜ ਦੀ ਸਹਿ-ਖੋਜ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਪੈਨਿਸ਼ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਜਰਮਨ ਅਤੇ ਇਤਾਲਵੀ ਹਵਾਈ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਏਰਨਿਕਾ ਕਸਬੇ ਉੱਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਸਬੰਧੀ ਬਣਾਇਆ ਚਿੱਤਰ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਕਾਰ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਪੇਂਟਿੰਗ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬਣੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਨਾਮੀ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਾਮਵਰ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਆਧੁਨਿਕ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਨਮੂਨਾ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸਿਆਸੀ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾ ਦਾ ਐਸਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਜੋ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਦਾ, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਬਰਬਰਤਾ ਖਿਲਾਫ਼ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੇ

1936 ਵਿਚ ਸਪੇਨ ਦੇ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਰਿਪਬਲੀਕਨਾਂ (ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ) ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਜਨਰਲ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਫਰੈਂਕੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚਕਾਰ ਘਰੇਲੂ ਜੰਗ ਛਿੜ ਗਈ ਸੀ। 26 ਅਪਰੈਲ 1937 ਨੂੰ ਫਰੈਂਕੋ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਜਰਮਨ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਟਲੀ ਦੀਆਂ ਫਾਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਸਪੇਨ 'ਚ ਸਥਿਤ ਬਾਸਕ ਦੇ ਗੁਏਰਨਿਕਾ ਕਸਬੇ ਨੂੰ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਦੀ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ ਆਬਾਦੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਬੰਬਾਰੀ ਵਿਚ ਮਾਰੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੇਆਮ ਨੇ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਨੂੰ ਰੋਹ ਨਾਲ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਉਸ ਨੇ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਨਾਮੀ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਬਰਬਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰਿਆ। ਇਸ ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਬਲਦ, ਉਦਾਸ ਔਰਤ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘੋੜਾ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਡਿੱਗਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮੁਰਦਾ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆ-ਟੁੱਕਿਆ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਦਾ ਹੱਥ ਟੁੱਟਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਉੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਲਦੀ ਮਸ਼ਾਲ ਹੈ ਜੋ ਮਸੀਹ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਖੰਜਰ, ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਬਲਦ ਦੇ ਖਾਸ ਮਤਲਬ ਹਨ। ਸਪੈਨਿਸ਼ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਬੈਲ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜੋ ਬੁਰਾਈ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਬੈਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਫਰੈਂਕੋ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਗੁਏਰਨਿਕਾ ਦੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਝ ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਖੇਤ ਵਾਲੀ ਹਰ ਅੱਖ ਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਿਆਸ, ਅਰਥ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹਨ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਔਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਉੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਔਰਤ ਦਾ ਮੂੰਹ

ਦੀ ਲਾਟ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਧੂੰਆਂ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਚਿੱਤਰ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਗੁਏਰਨਿਕਾ ਕਸਬੇ ਦੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਾਨ-ਮਾਲ-ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਦਰਦ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਹੱਕੀ ਜੰਗ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਗਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੱਤਰ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਿਖੇ ਗਏ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਲਾ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਚਿੱਤਰ 1937 ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਹੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਦੂਜੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਪਿਕਾਸੋ ਨਾਜ਼ੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੀ ਅਫਸਰ ਉਸ ਦੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ?" ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਬਣਾਈ ਹੈ।" ਇਹ ਚਿੱਤਰ ਅੱਜ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਚੌਰਧ ਲਈ ਜੰਗ ਅਤੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਰਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ

ਵਿਚ ਨਾਟੋ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਨਾਟੋ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਅੱਗੇ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਪੈਰੂਵੀਅਨ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦੇਨੀਏਲਾ ਔਰਤਿਸ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਲਿਖਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਨੂੰ ਨਾਟੋ ਦੁਆਰਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਜੰਗ ਦਾ ਮੰਚ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਠ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਗਰੋਹ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਝੋਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਤੇ 'ਗੁਏਰਨਿਕਾ' ਅੱਗੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿਚਵਾ ਕੇ ਉਹ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਕਾਸੋ ਆਪਣੀ ਮਾਤਭੂਮੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸਪੇਨ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਜਨਰਲ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਫਰੈਂਕੋ ਦੀਆਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਲਟਾ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਤ੍ਰਹਿਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਜਲਾਵਤਨੀ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਰ੍ਹੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਨਾਜ਼ੀ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਬਾਗ਼ੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਕਾਸੋ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। 1944 ਵਿਚ ਫਰੈਂਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਫਰੈਂਚ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ- 'ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲੈਣੀ ਮੈਰੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਲਾ ਕੰਮ ਦਾ ਤਾਰਕਿਕ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਜਬਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਖਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਹਿਜ਼ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤਨੋ-ਮਨੋ' ਸਪੇਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਰਸੀਲੋਨਾ ਵਿਚ ਬਣੇ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚਿੱਤਰ ਅੱਜ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹੋਰ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ।

ਚਿੱਤਰ, ਸਕੈੱਚ, ਮੂਰਤੀਆਂ, ਤਾਂਬੇ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਬਾਕਮਾਲ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਖੋਜ ਪੇਪਰ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਿੰਨੀਜ਼ ਬੁੱਕ ਆਫ ਵਰਲਡ ਰਿਕਾਰਡਜ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਨੇ ਕੁੱਲ 100000 ਪ੍ਰਿੰਟ, 34000 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ, 300 ਮੂਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਕਲਾ ਪ੍ਰਪਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪਿਕਾਸੋ ਨੂੰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਸੈਲਾਨੀ ਪਾਬਲੋ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਟੀ-ਸ਼ਰਟਾਂ, ਪੈਨ, ਕੋਫ਼ੀ ਕੱਪ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਾਰਡ, ਬੈਂਗ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ। ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰੇ 'ਚ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋ ਤਾਂ ਟਿਕਟ 'ਚ ਵੀ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਯੂਰਪੀ ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਯੂਰਪੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਚਿਤਰੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਪੇਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੂਰਪ ਵਿਚਲੇ ਅਜਿਹੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਤਨ ਕਲਾ, ਉਸ ਦੀ ਅਮੀਰੀ, ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਿਕਾਸੋ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ- 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਹੈ।' ਤੇ ਇਸ ਤਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚੋਂ ਝਲਕਦੇ ਪਿਆਰ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਰਾਹੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਪਾਬਲੋ ਡੀਏਗੋ ਖੋਸੇ ਫ੍ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਡੀ ਪੋਲਾ ਖੁਆਨ ਨੋਪੋਮੁਸੋਨੋ ਮਾਰੀਆ ਡੇ ਲੋਸ ਰੋਮੇਦੀਓਸ ਸਿਪੀਆਨੋ ਡੇ ਲਾ ਸੈਂਤੀਸਿਮਾ ਤ੍ਰਿਨੀਦਾਦ ਰੁਇਜ਼ ਈ ਪਿਕਾਸੋ (ਜਨਮ 25 ਅਕਤੂਬਰ 1881, ਮੌਤ 8 ਅਪਰੈਲ 1973) ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਰੀਆ ਪਿਕਾਸੋ ਲੋਪੇਜ਼ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ 25 ਅਕਤੂਬਰ 1881 ਨੂੰ ਮੈਲਾਗਾ, ਸਪੇਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰੁਈਜ਼ ਬਲਾਸਕੋ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਕਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ। ਪਾਬਲੋ ਅੰਦਰਲੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਰਤੇ ਖੋਵਿਨ' (ਨੌਜਵਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। 1892 ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਆਰਦਾ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਫਾਈਨ ਆਰਟਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਰਸੀਲੋਨਾ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਫਾਈਨ ਆਰਟਸ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਪਿਕਾਸੋ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਲੂ ਪੀਰੀਅਡ (1901-1904), ਰੋਜ਼ ਪੀਰੀਅਡ (1904-1906), ਅਫਰੀਕਨ-ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੀਰੀਅਡ (1907-1909), ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਘਣਵਾਦ (1909-1912), ਅਤੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਕਿਊਬਿਜ਼ਮ (1912-1919) ਆਦਿ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 1911 ਵਿਚ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਈਵਾ ਗੋਏਲ ਨਾਮ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਔਰਤ ਆਈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੱਤਰ 'ਗਿਟਾਰ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰੀ' ਲਈ ਪੱਛ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਤ (1915) ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗ ਰਹੀ। 1918 ਵਿਚ ਪਿਕਾਸੋ ਇੱਕ ਰੂਸੀ ਕਵੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਦੇ ਸੈੱਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਕਾਵਿ-ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਰੂਸੀ ਨ੍ਰਤਕੀ ਓਲਗਾ ਕੋਖਲੋਵਾ ਨਿ੍ਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। 1921 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਾਓਲੋ ਨਾਮ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਪਿਕਾਸੋ ਅਤੇ ਓਲਗਾ ਲੜਦੇ-ਝਗੜਦੇ ਓਲਗਾ ਦੀ ਮੌਤ (1955) ਤੱਕ 'ਇਕੱਠੇ' ਰਹੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ 46 ਸਾਲਾ ਪਿਕਾਸੋ 17 ਸਾਲਾ ਮੈਰੀ ਥੇਰੇਸ ('ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ'-1932 ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਹੀ ਕੁੜੀ) ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। 1935 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮਾਇਆ ਨਾਮ ਦੀ ਬੱਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ

(ਸਫ਼ਾ 15 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੇ ਜੀਤੀ ਤੋਂ ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਜੱਗ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਟਰਾਲੀ ਜੀਤੀ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੀਤੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚਾਹ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬੱਚੇ, ਰਜਿੰਦਰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ‘ਚ?’”

“ਕੌਣ ਰਜਿੰਦਰ ਜੀ?”

“ਇਸ ਹਾਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਰਜਿੰਦਰ ਈ ਐ ਨਾ?” ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਏ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁੱਛ ਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ?”

“ਪਲੀਜ਼, ਜੇ ਮੇਰਾ ਸੁਨੇਹਾ ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ। ਆਖਿਓ, ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲਾ ਸੇਖੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦੈ।”

“ਠੀਕ ਏ ਜੀ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਰਸੋਈ ਵੱਲ ਚਲ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਦਿਲਰੀਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਜਿੰਦਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਰਾਹ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਰਸੋਈ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੀ ਸੀ।

“ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲਾ ਸੇਖੋਂ” ਸੁਣ ਕੇ ਰਜਿੰਦਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉੱਠ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਸੇਖੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਏਗੇ।” ਸੇਖੋਂ ਤੋਂ ਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਬਗਲਗੀਰ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਸਮਝ ਨਾ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਜਾ ਲੱਗੇ ਜਾਂ ਰਜਿੰਦਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤਕ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸੇਖੋਂ ਖ਼ਾਸ ਬੰਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਰਜਿੰਦਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੋੜੀ ਤੇ ਪਨੀਰ ਦੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਲੇਟਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਹ ਸੇਖੋਂ ਵਾਲੇ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਮਈ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਭਾਪ ਲਿਆ। ਰਜਿੰਦਰ ਬੋਲਿਆ, “ਛੋਟੇ, ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆ। ਇਹ ਟੇਬਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਵਰ ਕਰ ਲਵੀਆ।” ਉਹ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲ ਪਿਆ। “ਤੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੇਖੋਂ ਭਾਅ ਓਥੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਣੈ ਹਾਲੇ ਤੱਕ?” ਰਜਿੰਦਰ ਬੋਲਿਆ। ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਭਾਅ, ਤੂੰ ਈ ਐ ਕੈਨੇਡਾ ‘ਚ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਲਵਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ‘ਚ ਨਵੇਂ ਆਣੇ ਨੂੰ ਆਵਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਨਾ ਲਵਾਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਵਾਪਸ ਇੰਡੀਆ ਹੀ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ।”

ਰਜਿੰਦਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਵਤਰਦਿਆਂ ਸੇਖੋਂ ਬੋਲਿਆ, “ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਜੁਗਤ ਫਿੱਟ ਕਰੀ ਬੈਠਾ। ਚੰਗਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਟਰਾਂਟੋ ਮੁੜ ਹੋ ਕੇ।”

“ਬੰਦਾ ਜੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੈ। ਆ, ਬੈਠਾ।” ਆਖਦਿਆਂ ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚੀ ਅਤੇ ਸੇਖੋਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ

ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਮੌਨੀਟਰਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਹਾਲ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਜਿੰਦਰ ਬੋਲਿਆ, “ਛੋਟੇ, ਆਪਣੇ ਕੁੱਕ ਨੂੰ ਕਹੀ ਕਿ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਤਲੋ ਛੇਤੀ। ਦੱਸ ਦੇਈ ਉਹਨੂੰ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਹਾਲ ‘ਚ ਵਰਤਾਉਣੀ ਐ, ਬਾਸ ਮੱਛੀ, ਉਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਦੂਜੀ

ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਨਵੇਂ ਆਇਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰੋ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਜੋਹਿਆ। ਉਹ ਹੇਠੋਂ ਭੀੜੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧ ਤੱਕ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵਿਸਕੀ ਪਾਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਸੋਢਾ ਪਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਟੁਕੜੀਆਂ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਨਿੰਬੂ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਗਣੀਆਂ ਉੱਪਰ ਟੰਗ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਖੋਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ।

ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਡ ਮੱਛੀ ਦੇ ਤਲਣੇ ਆ।”

“ਠੀਕ ਏ ਸਰ, ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਪੀਣ ਦਾ ਹੈਗਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਗਲਾਸ ਲੈ ਆਈ।”

ਹਲਵਾਈ ਨੂੰ ਪਕੌੜਿਆ ਬਾਰੇ ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਟਰੇਅ ਵਿਚ ਗਲਾਸ ਰੱਖੇ। ਪਲੇਟ ਵਿਚ ਸਲਾਦ ਪਾਇਆ। ਨਿੰਬੂ ਨੂੰ ਗੋਲਾਈ ‘ਚ ਕੱਟਿਆ ਅਤੇ ਬਾਰੀਕ ਫਾੜੀਆਂ ਦੇ ਅੱਧ ਤਕ ਚੀਰ ਪਾ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਕ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਬਰਫ਼ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵੇ ਦੀ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਰਜਿੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾ ਰੱਖਿਆ। ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸੇਖੋਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, “ਭਾਅ, ਦੱਸ ਕਿਹੜੀ ਪੀਣੇਗਾ?”

“ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ‘ਤੇ ਆਇਆਂ, ਓਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੀਉਗਾ। ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸਹੀ।”

“ਇਕ ਡਰਿੰਕ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਈ ਪਵੇਗਾ।”

“ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਪਾ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦੈ।”

“ਸਰ, ਜੇ ਕਹੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਰਿੰਕ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਵਾਂ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਬਣੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਗਲੈਨਫੈਡਿਕ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ, “ਬਣਾ ਫਿਰ ਛੋਟੇ।”

“ਜੀ ਕਰਨਵੀਰ ਏ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ‘ਛੋਟੇ’ ਸੰਬੋਧਨ ਅੱਖਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਠੀਕ ਐ। ਬਣਾ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸਿੰਗਲ ਮਾਲਟ ਵਿਸਕੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਸਰ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਡਰਿੰਕ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਨ ਲੈ ਆਵਾਂ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਮੁੜ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਕੱਟ ਕੇ ਰੱਖੇ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰੇਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਤਿਕੋਨੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਗਲਾਸਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਟੰਗਣ ਲਈ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੋਲ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਤਰਕੀਬ

ਸੋਚੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਾਰੀਕ ਕੱਟ ਕੇ ਇਕ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁੜ ਰਜਿੰਦਰ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਬਰਫ਼ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਲੱਗਾ। ਰਜਿੰਦਰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਭਾਅ, ਟਰਾਂਟੋ ਆ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਿਆ ਪਰ ਕੰਮ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਲੋਬਰ ਬਹੁਤ ਸਸਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਟੂਡੈਂਟ ਆ ਰਹੇ ਆ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ

ਕਿ ਔਲ ਐਮ ਆਈ ਏਆਂ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ। ਫੇਰ ਇਹ ਬੈਕਾਇਟ ਹਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਨਵੇਂ ਆਇਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰੋ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਜੋਹਿਆ। ਉਹ ਹੇਠੋਂ ਭੀੜੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧ ਤੱਕ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵਿਸਕੀ ਪਾਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਸੋਢਾ ਪਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਟੁਕੜੀਆਂ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਨਿੰਬੂ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਗਣੀਆਂ ਉੱਪਰ ਟੰਗ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਖੋਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਰਜਿੰਦਰ ਨੂੰ।

ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ “ਸ਼ੁਕਰੀਆਂ” ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਰਜਿੰਦਰ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਬੋਲਿਆ, “ਪਰ ਯਾਰ ਇਹ ਔਲ ਐਮ ਆਈ ਏਆਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੀ ਐ ਤੇ ਗਲਤ ਵੀ।” ਸੇਖੋਂ ਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ।

“ਗਲਤ ਇਹਦੇ ‘ਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੇਖੋਂ ਭਾਅ। ਅਸੀਂ ਰਿਸਕ ਵੀ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਆਂ। ਜੇ ਫੜੇ ਗਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਿਜ਼ਨਸ ਲਾਈਸੈਂਸ ਰੱਦ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਖਰਚੇ ਬਹੁਤ ਆ ਜਾਂਦੇ ਆ ਐਲ ਐਮ ਆਈ ਏ ਅਪਰੁਵ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ। ਜੋਬਾਂ ਦੀ ਫੇਕ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ। ਦੋਹਰੀ ਅਕਾਉਂਟਿੰਗ। ਬਹੁਤ ਜੱਬ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਆ।” ਆਖ ਕੇ ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਸੇਖੋਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਏਥੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਈ ਫਾਇਦੇ। ਗਲਤ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਤਾਲਰ ਵੀ ਲੈ ਲਈਏ ਤੇ ਪੱਕੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰਾਈਏ। ਸੋਦਾ ਐ ਇਹ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਟਰੈਂਡ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂਕੋ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ। ਮੇਰੇ ਕੰਪੀਟੀਟਰ ਇਹ ਕਰਦੇ ਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਾਂ? ਠੀਕ ਏ ਨਾ? ਉਸ ਐਕਸਟਰਾ ਮਨੀ ਨਾਲ ਉਹ ਬੈਟਰ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਐ। ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਸਰਵਿਸ ਨਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਆਪਾਂ ਦੇਖਦੇ ਈ ਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ‘ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਰਵਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ? ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਦੋ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਆ, ਓਨੇ ਤਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਗਣੇ

ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਰਵਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਭਾਅ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਤਾਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਂਦੇ ਆਂ। ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਐਨੇ ਸਟੂਡੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਜੋਬਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ? ਸੋਚ ਕਿ ਇਹ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ‘ਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ। ਟਰਾਂਟੋ, ਵੈਨਕੂਵਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ‘ਚ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਐ, ਓਥੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਆ? ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਐ।” ਆਖ ਕੇ ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਫਿਰ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ

ਬੋਲਿਆ, “ਸਿੱਖਿਆ ਲਗਦੈ?”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਸਪੇਨ ‘ਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ‘ਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬਾਰਟੈਂਡਿੰਗ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।”

“ਸੇਖੋਂ ਭਾਅ, ਤੇਰਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਐ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੁਝ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਪਤੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁਪਹੋਲ ਜਾਣ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਪਤੈ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਕਿੰਨੀ ਮਨੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਹ ਮਨੀ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਇਕਾਨਮੀ ‘ਚ ਲਗਦੀ ਐ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਮਿਲਦੈ। ਮੇਰੀ ਮੰਨਦੈ ਤਾਂ ਭਾਅ, ਤੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਬਿਜ਼ਨਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ। ਕਿੱਥੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਫੈਕਟਰੀ ‘ਚ ਹੱਥ ਕਾਲ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਹੁਣ ਮੌਕਾ ਐ। ਆਵਦੇ ਪੋਲਿੰਟ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦੱਸਦੈ ਤਰਕੀਬ, ਆਖਦੇ ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਛੋਟੇ, ਤੂੰ ਇਉਂ ਕਰ ਸਾਨੂੰ ਫਿਸ਼ ਫਤਾ ਜਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕੰਮ ਲੱਗ ਜਾ ਕੇ। ਚਿਕਨ ਸਰਵ ਕਰਨ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਐ। ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ, ਫੇਰ ਕੱਦ ਲਵਾਂਗੇ।”

ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਰੱਖਣ ਆਏ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਜ਼ਨਸ ਕਾਰਡ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਡਰਿੰਕ ਵਧੀਆ ਬਣਾਏ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ‘ਚ ਮਿਲੀ।”

“ਠੀਕ ਏ, ਸਰ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਵਤਰੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਲਰੀਤ ਬੋਲੀ, “ਟੇਬਲਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਪਕੌੜਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਪਈਆਂ, ਉਹ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆਓ। ਫੇਰ ਚਿਕਨ ਸਰਵ ਕਰਨੈ।”

“ਠੀਕ ਏ।” ਆਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਅੱਗੇ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਜੀਤੀ ਆ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਕਿੱਧਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਦੱਸ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ।” ਇਕਦਮ ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਪੁੱਛੋ, ‘ਮਿੱਸ ਕਰਦੀ ਸੀ?’ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਦਿਲਰੀਤ ਨੇੜੇ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।”

“ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਪਤਾ।” ਆਖ ਕੇ ਜੀਤੀ ਅਗਾਂਹ ਤੁਰ ਗਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰਜਿੰਦਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ ਸੱਦੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ

ਸੀ ਪਰ ਜੀਤੀ ਨੇ ਇਹ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ; ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋ ‘ਚਿਕਨ’ ਵਰਤਾਉਣ ਵਿਚ ਐਸਾ ਰੁੱਝੇ ਕਿ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਕਤ ਹੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਜੀਤੀ ਦੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਹੌਲ-ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਪਈਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਚੁੱਕਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਜੀਤੀ ਵੱਲ ਜਾਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿਲਰੀਤ ਉਸ ਵੱਲ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਟੇਬਲਾਂ ‘ਤੇ ਪਈਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ‘ਚ ਵਧੀਆ ਪਿਆ ਚਿਕਨ ਸੁੱਟਣਾ ਨਹੀਂ। ਅੰਦਰ ਬਕਟ ਲਾਈ ਹੋਈ ਐ, ਉਸ ‘ਚ ਪਾਉਣੈ। ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ ਚੁੱਕਣਾ। ਫੇਰ ਡਿਨਰ ਲਈ ਬਫੇ ਲਾਉਣੈ।” ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਦਿਲਰੀਤ ਅੱਗੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਓਧਰ ਦੇਖਿਆ ਜਿੱਧਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਸੁੱਟੀ ਪਰ ਉਹ ਅਜਾਈ ਹੀ ਗਈ। ਜੀਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ। ‘ਕੁਝ ਨਰਾਜ਼ ਲਗਦੀ ਏ’, ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਮੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਚੁੱਕਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਰਖਦਿਆਂ ਕਰਨਵੀਰ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਵਧਾਉਂਦਾ-ਘਟਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਕਿ ਜੀਤੀ ਨਾਲ ਦਾਕਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਦਸ ਵਜੇ ਖਾਣੇ ਤੇ ਬਫੇ ਸਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਜੀਤੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਾਲ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੇ ਘੱਟ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢੇਅ ਲਾਈ ਖੜ੍ਹੀ ਦਿਸ ਗਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਉਸ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜੀਤੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਬਕਾਵਟ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਜੀਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜੀਤੀ, ਚੱਲ ਆਪਾਂ ਵੀ ਬ੍ਰੇਕ ਲੈ ਲਈਏ।” ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਵਰਤਾਵਿਆ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

“ਦਿਲਰੀਤ ਦੱਸੇਗੀ ਕਿ ਕਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਕਰਨੀ ਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਹਟਾਣਾ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰੇਕ ਲੈ ਰਹੇ ਆ।” ਜੀਤੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਕਰਨ, ਜੀਅ ਕਰਦੈ, ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ‘ਚ ਆਪਾਂ ਵੀ ਗੈਸਟ ਹੋਈਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦੈ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਦੇਖੋ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਹੋਣ।” ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਹਾਸੇ ‘ਚ ਕਹੇ, ‘ਚੱਲ ਆਪਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਈਏ’ ਪਰ ਜੀਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚਲੀ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਭਾਪ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਿਉਂ ਇੰਡੀਆ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ਗੈਸਟ ਬਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।”

“ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਈ ਹੋਇਐ ਪਰ ਲਗਦੈ ਇਉਂ ਆ ਜਿਵੇਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ।” ਆਖਦੀ ਜੀਤੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਉਧਰੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਦਿਲਰੀਤ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗੂ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਕੰਧ ਨਾਲੋਂ ਢੇਅ ਹਟਾ ਲਿਆ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਚੱਲ ਚੁੱਕ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜੰਗ। ਜਿਹੜੇ ਟੇਬਲਾਂ ‘ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਹੋਰ ਰੱਖੀਏ।” ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਸੋਈ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। (ਚੱਲਦਾ)

ਪਿਕਾਸੋ: ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

1936 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਦੂਜੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਹੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲਾਉਦੀ (1947) ਤੇ ਪਾਲੋਮਾ (1949) ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਸੀ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ। 72 ਸਾਲਾ ਪਿਕਾਸੋ ਦਾ ਦੂਜਾ ਤੇ ਆਖਰੀ ਵਿਆਹ 26 ਸਾਲਾ ਜੈਕਲੀਨ ਰੂਕੋ ਨਾਲ 1961 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਮੌਤ (1973) ਤੱਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਚਿਤਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਹਾ।

ਪਿਕਾਸੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਬਿਤਾਇਆ। 1940 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਅਤਿ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ’ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ

ਜਾਣਕਾਰੀ 2003 ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। 1950 ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਟਾਲਿਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤੱਕ ਫਰੈਂਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪੈਟਿੰਗਾਂ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਫਲਸਫ਼ੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ‘ਚ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵੁਕ ਖਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸ਼ਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੋਰੀਅਨ ਯੁੱਧ (1951-53) ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਦਸਤੇ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਨਗਨ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤਾਣੀ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ। 1949 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ‘ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੌਂਸਲ’ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਅਮਨ ਚੈਨ ਦੀ ਘੁੰਗੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ

ਬਣਾਈ। 1962 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਨਿਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੰਯਾਸੀ ਭਰੀ ਰਹੀ; ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕੁਝ ਚਿੱਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨੰਗੋਜ਼ਵਾਦ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ। ਪਿਕਾਸੋ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਨਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਿਰਦਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮੱਧਵਰਗੀ ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਸੀ।

ਨੌ ਮਾਰਚ 1963 ਨੂੰ ਬਾਰਸੀਲੋਨਾ ਦੇ ਕਤਲੋਨੀਆ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਜਗ੍ਹਾਵਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ‘ਮੋਸੀਓ ਪਿਕਾਸੋ’ (ਪਿਕਾਸੋ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ) ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀਆਂ 4251 ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਪਿਕਾਸੋ ਦੇ ਨੇਤਰੇ ਸਾਥੀ ਜਿਉਮੈ ਸਾਬਰਤੋ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਰੂ ਵਿਚ ਪਿਕਾਸੋ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪੀਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਵੱਡੇ-

ਆਕਾਰੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੇ ਚਰਚੇ ਟਵਿੱਟਰ, ਫੇਸਬੁੱਕ ਅਤੇ ਫਲਿਕਰ ‘ਤੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।

ਸਪੇਨ ਦਾ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਪੇਨੀ ਸਾਮਰਾਜ ਬਣਨ ਤੱਕ ਦਾ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਪੇਨੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਗਲਬਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਸਪੇਨੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਿਹਾ। ਲਾਤੀਨੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਬੋਲੀਆਂ, ਪੁਰਾਤਨ ਸਥਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਮਲ ਕਲਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਸਪੇਨੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਸਪੈਨਿਸ਼) ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਦਾਬੇ ਹੇਠ ਰਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਸਾਹਿਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਰਾਸਤੀ

ਮੁਕਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਪੇਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਨੰਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੈਲਾਨੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਸਪੇਨੀ ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚੌਥੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰ ਕਾਰਨ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਪੇਨ ਵਿਚ 1939 ਤੋਂ 1975 ਤੱਕ ਦਾ ਦੌਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ (ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਫਰੈਂਕੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ) ਦਾ ਦੌਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਪਾਬਲੋ ਪਿਕਾਸੋ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਬਰਬਰਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਸੀ। ਕਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ, ਕਵਿਤਾ, ਨਾਟਕਾਂ ਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਵਿਚਲੇ ਖੋਜ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੂਖਮ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਚਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਲਾ ਵਿਚਲੀ ਸਿਆਸੀ ਅਪੀਲ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਵਿਕ ਰਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਵਿਕ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਾਦ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਰਾਸਦੀ ਹਰ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੰਢਾਉਂਦਾ। ਕਦੇ ਬਾਹਰੀ ਤੇ ਕਦੇ ਅੰਤਰੀਵੀ। ਖਦੇ ਇਹ ਪੁੱਤ ਖੇ ਕਦੇ ਅਦਿਸ਼ਟ। ਕਦੇ ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲਾ ਕਰਦੀ।

ਤਰਾਸਦੀ ਕਦੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਕਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਿੰਦਾ। ਕਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕਦੇ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ। ਕਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਰਾਸਦੀ ਭਰੇ ਪਲ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ-ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ। ਤਰਾਸਦੀ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੀਰ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਸਹਿਮ ਵੀ ਤੇ ਕਹਿਰ ਵੀ, ਹਉਕੇ ਵੀ ਤੇ ਹਿਚਕੀ ਵੀ, ਹੰਝੂ ਵੀ ਤੇ ਹਟਕੋਰੇ ਵੀ। ਤਰਾਸਦੀ ਤਾਂ ਕਪਟ ਅਤੇ ਫਰੋਬ ਦੀ ਵੀ, ਖੋਹੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ, ਮਾਰੇ ਡਾਕਿਆਂ ਦੀ, ਲਾਹੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ, ਤੋੜੀਆਂ ਵੰਗਾਂ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਅਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਨੋਚਣ ਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ।

ਤਰਾਸਦੀ ਦੀਆਂ ਕਈਆਂ ਪਰਤਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣ 'ਤੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਤਰਾਸਦੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕੀ ਏ? ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ? ਇਸ ਤਰਾਸਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਉਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ?

ਸਰੀਰਕ ਤਰਾਸਦੀ ਤੋਂ ਉਭਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰਕ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਜਦ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤੁਹਮਤਾਂ, ਉਲਾਹਮੇ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਆਪਣਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਧੋਖੇ, ਕਪਟ ਅਤੇ ਫਰੋਬ ਦੀਆਂ ਰੂਹ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸੋਕ ਦੇਵੇਗਾ? ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਲੰਧਰੋਪਣ 'ਤੇ ਕੌਣ ਟਕੋਰ ਕਰੇਗਾ? ਇਹ ਅੰਦਰਲੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਰਦ ਇਹੀ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦਿੰਦੇ।

ਤਰਾਸਦੀ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਸਵੈ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਉਪਜਦੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹਾਲਾਤਾਂ, ਹੱਥਲਿਆਂ, ਹਾਸਲਾਂ ਅਤੇ ਹਮ-ਰਾਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਵਣਜੀ ਜਾਂਦੀ। ਤਰਾਸਦੀ ਕਦੇ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੰਢਾਈਦੀ ਤੇ ਕਦੇ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਕਦੇ ਇਹ ਚਸਕਦੀ ਪਰ ਕਦੇ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪੀੜਾ ਪੈਂਦਾ।

ਤਰਾਸਦੀ ਧਰ ਜਾਂਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਪੁੰਧਲਕਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਉਗਦੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਅਤੇ ਖੱਡੇ, ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਵੀ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚਲਾ ਉਦਮ ਦਮ ਤੌੜਦਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾ। ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਢਾਹੂ ਬਿਰਤੀ, ਮਨ ਬਹੁਤ ਤਰਲ ਤੇ ਅਸਾਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੋਲਣ ਲਾਉਂਦਾ।

ਤਰਾਸਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਟਿਕਦਾ, ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੀਅ ਨਾ ਲੱਗਦਾ, ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਚਿੱਤ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਭੁੱਖ ਤੌਹ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਤੇ ਹਤਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਤਰਾਸਦੀ ਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ, ਇੰਦਰੀ ਤੰਤਰ 'ਚ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੁੱਚ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ। ਇਹ ਮਾੜੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਦਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਨ ਜਿਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਉਕਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਜੇਹੀਆਂ ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ।

ਤਰਾਸਦੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਂਝਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰ ਦਾ ਅੰਬਰ ਵੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵੀ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੀ। ਸਮਾਜ ਲਈ ਬੰਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਮਾਸ਼ੀਨ।

ਤਰਾਸਦੀ ਡੂੰਘਾ ਦਰਦ, ਅਸਹਿ ਪੀੜਾ, ਸੂਖਮ ਜਹੀ ਚੀਸ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਹਦੀ ਵੀ ਅਤੇ ਰੋਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤਰਾਸਦੀ ਵਿਚ ਡੂੰਘੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਮਜ਼ਾਕ ਹੁੰਦੇ।

ਤਰਾਸਦੀ ਜਦ ਕਾਵਿ-ਪਰਤਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ; ਪਿਆਸੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਕੋਹੀ ਤਰਾਸਦੀ ਕਿ

ਤਰਾਸਦੀ

ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਹੰਝੂ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਕੋਇਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਪੱਥਰ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵਹਿ ਵੀ ਜਾਂਦੇ।

ਦੀਦਿਆਂ ਦੀ ਕੋਹੀ ਹੋਣੀ ਕਿ ਅੱਖ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕੱਖ ਅੱਖ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਬਣ ਅੱਖ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਖ ਦੇ ਨਾਮ ਰੜਕ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਕੋਹੀ ਤਰਾਸਦੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਪਰ ਪਿੱਛ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਅੱਖਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੀਕ ਸੀਮਤ ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।

ਨਦੀ ਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਡਿਗਦਿਆਂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵੇਂ ਨਦੀ ਨਦੀ ਬਣਨ ਲਈ ਹੀ ਤਰਾਸਦੀ ਰਹੀ।

ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰੇ ਵਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਆਪ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਰਾਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਅਸਾਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਪਹਿਰਿਆਂ ਤੇ ਲੁੱਕ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੱਸਕੀਆਂ ਬਣ ਗਏ।

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਗੇਟ 'ਤੇ ਜਿੰਦਰਾ ਲਟਕਾਅ ਆਏ ਬੰਦੇ ਕਿਵਾੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਜੰਗਲ ਬਣ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਹੰਝੂਆਂ 'ਚ ਖੂਰੇ ਹਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ ਜਿੰਦਰੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਰਕੇ ਕੋਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ।

ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਖੁੱਝਿਆਂ ਦੀਵਿਆਂ ਵਰਗੇ ਅਰਥ ਵਰਕਿਆਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥੀ ਹੁੰਦੇ।

ਨਿੱਤਰੀ ਰਾਤ 'ਚ ਅਚਨਚੇਤੀ ਬੱਦਲ ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਝੀਲ 'ਚ ਟਹਿਲਣ ਵਾਲੇ ਚੰਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਝੀਲ ਨੂੰ ਉਪਰਾਮ ਕਰ ਗਈ।

ਅੰਬਰੋਂ ਤਾਰਾ ਟੁੱਟਿਆ ਫਿਜ਼ਾ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਚ ਡੂੰਘਾ ਚੀਰ ਪੈ ਗਿਆ।

ਬੰਬੀ ਉਪਰ ਬਾਪ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਾਏ ਅੱਬ ਦੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਚੱਲਿਆ ਖੇਤ ਜਾਰੋ-ਜਾਰੋ ਰੋਇਆ।

ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਦੋ ਜਿਸਮਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਨੇ ਸਿਲਵਟਾਂ ਨੂੰ ਖਾਮੋਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੋਜ ਧਾਰੀ ਰੋਣ ਲੱਗੀ।

ਤੇਜ਼ ਬਾਰਸ਼ 'ਚ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਚੱਤ ਚੋਣ ਲੱਗੀ ਬਾਪ ਨੇ ਖਾਦ ਵਾਲੇ ਬੋਰੇ ਦਾ ਝੁੰਭ ਬਣਾ ਪੁੱਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰਤਾ ਤੇ ਆਪ ਚੋਂਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਭਿੱਜਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸੱਜਣ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਚੁੱਪ ਨੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣੇ ਹੀ ਪਾ ਦਿਤਾ।

ਮੈਂ ਸਫ਼ਰ ਆਰੰਭਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਰਾਹਾਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਈ।

ਖੇਡ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹੱਕਾ ਭਰਿਆ ਮਾਂ ਦੇ ਸਾਹ ਹੀ ਸੂਤੇ ਗਏ।

ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਦੀ ਕੋਹੀ ਸਿੱਤਮ-ਜਰੀਫ਼ੀ ਕਿ ਡੀਕ ਲਿਆ ਦਰਿਆ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਤੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਉਗ ਆਈ ਬਰੇਤਿਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ।

ਤਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਉਗਿਆਂ ਸੰਜ਼ੀਦਗੀ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਪੜਨਾ ਜਿਸਦਾ ਤਿੱਤਕਦਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਰਦੀ ਹੈ ਆਸ ਅਤੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਧਰਵਾਸ।

ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਯਾਰੋ ਕਦੇ ਹੰਝੂ ਤੇ ਕਦੇ ਹਟਕੋਰੇ ਕਦੇ ਹੱਕੇ ਤੇ ਕਦੇ ਬੋਰੇ

ਕਦੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਰੇ ਕਦੇ ਖਾਈਆਂ ਤੇ ਕਦੇ ਰੋੜੇ ਕਦੇ ਗਲ ਜਾਣਾ ਤੇ ਕਦੇ ਖੋਰੇ ਜਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਜਿਉਣੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਤਰਾਸਦੀ 'ਚ ਤਰਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਾ ਬਣੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੀ ਤਾਮੀਰਦਾਰੀ ਕਰੇ। ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਲੀਰਾਂ ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਲਾਹੇ। ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਅਤੇ ਰੀੜਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰੋ, ਜਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਜਿਉਣ ਗੋਚਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਤਰਾਸਦੀ ਲਈ ਤਰਾਸਦੀ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ। ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨੇ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਤਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਵੀ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਤਰਾਸਦੀ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਹਿਰ ਵਾਪਰਦਾ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਤਰਾਸਦੀ ਦੇ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਮਾਰੋ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਤੇ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ। ਤਰਾਸਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਅੱਖ ਭਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕੇਗੀ। ਮਾਨਸਿਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੈਮਾਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਤਰਾਸਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਢੁਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ।

ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ। ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਰੋਲ-ਮਾਡਲ। ਨਵੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹ-ਦਸਰੇ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ! ਸੱਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਸਿਰਜਣੀਆਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਜੋਗੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਨੇ ਰਾਹ-ਸਿਰਜਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਮ

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਲਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਪਰ ਹਿੰਮਤੀ ਲੋਕ ਕਦ ਹਾਰ ਮੰਨਦੇ ਆ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਜਦ ਉਹ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਹੋਏ, ਬੋਲੀ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਬਤਾ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੀ ਹੰਢਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਵੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲ ਕੇ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਤੌਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਧਾਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਦਰਲੇ ਫੱਟ ਵੀ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਆਠਰ ਜਾਂਦੇ। ਤਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਲੜਾੜਨਾ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਨਾ ਇਕ ਕਾਮਯਾਬ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੀਰੀ ਗੁਣ। ਉਹ ਤਰਾਸਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰ, ਦਿੱਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮਰੂਮ ਲਾ, ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਲਾਉਂਦਾ, ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸੋਕ ਦੇ, ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਵੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਕਰ, ਨਵੇਂ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰਦਾ। ਨਵੇਂ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਰਹੇ ਰਾਹੀ ਲਈ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਸਿਰਫ਼, ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ਿੱਦਤਾ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਤਰਾਸਦੀ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਤਰਕੀਬਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਰਕੀਬਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਤਕਦੀਰਾਂ ਵੀ ਤਦਬੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਂਦੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕੈਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੋਹੋ ਔਕੜਾਂ ਤੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਭਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨਚਾਹੀ ਮੰਜ਼ਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਤਰਾਸਦੀ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਰ ਜਿਉਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ। ਇਹੀ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਣ ਕੇ, ਉਸਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁੱਚਮ ਸੁੱਭ-ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅੰਬਰ ਦੀ ਦੱਸ ਵੀ ਪਾਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ। ਇਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਉਸਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ! ਤਰਾਸਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਲਈ ਕਿਆਮਤ। ਹਿੰਮਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰਤੀਆਂ ਲਈ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ। ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਪਰਖ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿੱਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ।

...ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ

ਉਮਰ ਬੀਤ ਗਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੀ, ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਹੁਕਮ-ਨਾਮੇ ਲਈ ਵੀ ਗੂੰਬੀ 'ਤੇ ਟੇਕ ਰਖਦੇ, ਖੁਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਇਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਦਿਤੀ, ਮਨ ਅਰਪਣ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਕਤਾਹ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਲੰਗਰ 'ਚ ਜਾ ਵੜਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਰੁਮਾਲੇ ਚੜਾ-ਚੜਾ ਗੁਰੂਘਰ ਭਰ ਦਿੱਤੇ, ਮਦਦ ਗਰੀਬ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਉੱਝ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਨਣ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

ਤਨ ਧੋ ਲਿਆ ਨਹਾ-ਨਹਾ ਸਰੋਵਰਾਂ 'ਚ, ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਲੋੜ ਸਮਝੀ।

Noblesville

Trucks & Trailer Repair Shop

15203 Stony Creek Way,
Noblesville, IN 46060

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And
Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Sam Bhullar: 317-995-2020
Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976

Reliable

Trucks & Trailer Repair Shop

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

Reliable

Semi Trucks & Trailer Repair Shop

5520S Harding St., Suite : C,
Indianapolis, IN 46217

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair,
And Balance
Reefer Oil Change * DPF
Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air
Dryer
Radiator Change

Jasbir Singh: 317-702-6302
Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976

TRUCK PARTS KING USA

Heavy duty Trucks &
Trailer Parts

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

We will sell Trucks & Trailers tires
as well.

COMING SOON...

Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ! ਸਾਡਾ ਡੁੱਬਿਆ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ! !

ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਲਖ ਸਵਾਲ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਾਬਕਾ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਆਰਟੀਕਲ 'ਸਾਡਾ ਡੁੱਬਿਆ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇਗਾ' ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੇਜ 'ਤੇ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ 1984 ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੀਡਰ ਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਡਾ. ਸੋਹਣ

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ
ਫੋਨ: 403-681-8689
ਈਮੇਲ: hparharwriter@gmail.com

ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਵਾਲੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੇਕਿਰਕ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

‘ਉੱਜੜ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬੁਰਫ਼ਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਝੂਠੀ ਸਤ੍ਹਾ ਦੇ ਲੋਭੀ ਦੀ ਚੁੱਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਲੇ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ, ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅੱਕਾਂਵਾਲੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੋਗੀਆ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਦ-ਰਹਿਣੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ (ਬੇਗਾਨੀ ਦਾੜ) ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੀ ਕਉੜੀ ਵੱਟੇ ਵਟਾ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਰਗਣੇ ਅਤੇ ਮਰਾਸੀ ਅੱਜ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਚੀਠਤਾਈ ਨਾਲ ਸਦੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਬੱਜ਼ਿਦ ਹਨ। ਕਤਲ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਜ਼ਸ਼ੀ ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ‘ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ’, ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸ਼ੀਰੇ-ਮਾਦਰ ਸਮਝ ਕੇ ਡਕਾਰ ਰਹੀ ਹੈ।’

ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਝੋਰਾ ਹੈ ਕਿ ‘84 ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਮੁਵਾਜ਼ਾਤ ਦੇ ਖਾੜਕੂ, 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਖਾਲਸਈ ਫੌਜਾਂ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਬਾਂ ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦ ਟੋਲੇ ਹੋ ਨਿਬੜੇ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਹੀ ਧਰਮ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਵੀ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ’ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ’ ਦੀ ਮੰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿਰ ਬੜੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਮੜੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ‘84 ਦੀ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੱਖੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ, ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਸੀ। ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜਬਰ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲੀਡਰ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਸਾਮ ਦੀ ਡਿਬਰੂਗੜ੍ਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ) ਦੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ: ‘ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ, 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ 4-5 ਸੌ ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਕੇ ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਸਨ।’ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਖਾਲਸਈ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਸੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਵਿਚ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਨੱਚਿਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ

1980ਵਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਾ ਡੇਢ ਦਹਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਦੌਰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦਰਦ ਹੰਢਾਇਆ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਤੱਥ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੌਰ ਬਾਰੇ ਸਮੁੱਚਤਾ ਵਿਚ ਗੱਲ ਤੋਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਸਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਨਸ਼ਰ ਹੋਏ ਇਕ ਲੇਖ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਹੀ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਸਮੁੱਚਤਾ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੋਰੀ ਜਾਂਦੀ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਲਗਣੀ ਜੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ‘ਜੰਗਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾਂ ਫਿਰੰਗੀਆਂ’ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਹੀ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦੀ ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਜੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ: ‘ਸਿੰਘਾਂ, ਮਾਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਸਭੋ ਕਤਲ ਹੋਏ ਵਾਰੋ-ਵਾਰ ਮੀਆਂ। ਸਿਰ ‘ਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਕੋਈ ਕੁੰਡਾ, ਹੋਇਆ ਸ਼ੁਤਰ ਜਿਉਂ ਬਾਝ ਮੁਹਾਰ ਮੀਆਂ। ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਫਿਰਨ ਸਰਦਾਰ ਲੁਕਦੇ, ਭੂਤ ਮੰਡਲੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰ ਮੀਆਂ।’ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘84 ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਤਨ ਕੌਮੀ (ਕਬੀਲਾ) ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕਦੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ?

ਇਸ ਲੇਖ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੋਸਟ ਹੇਠ ਇਹ ਕੁਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਸੀ: ‘ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਭਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜਿੱਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ-ਮੁਕਾਏ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੋਹਣੋ-ਮੋਹਣੀ ਹੋਈ ਜਾਏ। ਕੁਝ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ 1978 ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਕੌਮੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ? ਇਹ ਸੱਚ ਅੱਜ ਮੰਨ ਲਓ ਤੇ ਚਾਹੇ 100 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੰਨ ਲਿਉ? ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੂਲ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ? ਤੁਹਾਡੀ ਉਪਰਲੀ ਲਿਖਤ ਇਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਗੁਸਤਾਖੀ ਮਾਫ਼।’

ਮੇਰੇ ਇਸ ਕੁਮੈਂਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੁਮੈਂਟ ਲਿਖਿਆ: ‘ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀ, ਹਥਲੀ ਲਿਖਤ ਸਮੇਤ ਕਿਹੜੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਿਸੀ ਹੈ? ਜੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਵਿਦਵਾਤ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ।’

ਫਿਰ ਇਸੇ ਕੁਮੈਂਟ ‘ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸਫਾਂ ਅਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੋਢੀ ਆਗੂ ਰਹੇ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਨੇ ਇਹ ਕੁਮੈਂਟ ਕੀਤਾ: ‘ਹਰਚਰਨ ਜੀ, ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਕੁਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪੀ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦ ਅਤੇ ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਨਾ-ਸਮਝੀਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਉਗਲ ਧਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਆਖ ਕੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।’

ਅੱਗੇ ਮੇਰੇ ਇਸੇ ਕੁਮੈਂਟ ‘ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ‘ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਣ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇਗਾ। ਉਸਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸੱਚੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਹੈ। ਹਰਚਰਨ ਭਾਜੀ, ਇਸ

ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਜੇ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।’

ਇਸੇ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਸਤਾਰਤ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਿਜ਼ੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪੋਸਟ ‘ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਈ ਕੁਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ

ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? ਹੁਣ ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਸਮੇਤ ਸੈਂਕੜੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਗੁੱਟਾਂ ਦੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੀਤਾ ਵੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕਦਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ 1982-1995 ਤੱਕ

ਭਾਈ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ

‘ਤੇ ਲੰਬੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸੁਹਿਰਦ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਉਹ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿੱਤ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ‘ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ?’

ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਾਡੀ ਕਬੀਲਾ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਧਿਰਤ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ? ਮੇਰਾ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਧਾਰਤ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਨਾਹਰੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਹਿਜ ਤੇ ਠਰੰਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਨਿਆਂ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਿੰਡਰੀਆਂ-ਪੁੰਡਰੀਆਂ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਆਧਾਰਤ ਫਿਰਕੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਨੀਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਛੋਟੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਏਜੰਡੇ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕੁਝ ਧੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਅਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਸਿੱਖ

ਸਿਰਫ 100-200 ਆਪਣੇ ਖਾੜਕੂ ਸਾਥੀ ਹੀ ਮਾਰੇ ਸਨ? ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਹਿਰਦ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ ਕੇ ਬੇਗਰਜ਼ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ, ਟ੍ਰੇਨਾਂ, ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਸਿਨੀਮਿਆਂ, ਭੱਠਿਆਂ, ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਕੀ ਉਦੋਂ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰ ਵਿਰੋਧੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਗੋਲੀ ਹੀ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ? ਕੀ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਗੋਲੀ ਹੀ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਰਾਹ ਬਚਿਆ ਸੀ? ਕੀ 30-35 ਸਾਲ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਾਡੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੀ ਸਧਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹਿਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ? ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਏਜੰਡੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਕੀ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਐਕਸ਼ਨ ਕਿਹੜੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਸਨ? ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੋਝੀ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਦੀ ਬਾਂ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਅਪਨਾਵਾਂਗੇ? ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ? ਕੋਈ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨੇ ਜਬਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਬੱਜਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ? ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ? ਕੀ

ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 30 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਤੇ ਹੁਣ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆ, ਪਰ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ?

ਭਾਈ ਸੰਧੂ ਦੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਰਹਿੰਦੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਖਾੜਕੂ ਵਿਜੈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਧੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੀ ਉਸਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਵੱਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਨਿਬੜੀ। ਵੈਸੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਤੇ ਕੌਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਵਿਜੈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਹ ਇੰਡੀਆ ਛੱਡ ਕੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਨਾ ਆ ਵਸਦੇ। ਕੋਈ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਭਰਾ-ਮਾਰੂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕਤਲ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ ਜਨਰਲ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਨਾਮ ਹੇਠ ਬਣਾਈ ਹੋਈ, ‘ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰੈਜਮੈਂਟ’ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਐਮ.ਪੀ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ, ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਆਦਿ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਰਾਤ 36 ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੰਸਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ’ ਦੌਰਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਜਾਇਜ਼ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਲਵਾਂ ਬੱਸ ਕਾਂਡ, ਪੱਟੀ ਤੇ ਨੌਜਹਿਰਾ ਪੰਨੂਆਂ ਵਾਲੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਏਜੰਡੇ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਦੇ ਰਹਾਂਗੇ?

ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਕਸਰ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੂਨ ‘84 ਤੋਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਸੀ? ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਡੇ ਰਾਅ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੀ ਬੀ ਸਿੰਧੂ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਾਜ਼ਿਸ਼’ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1980 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ? ਕੀ ‘ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰੈਜਮੈਂਟ’ ਵਲੋਂ ‘84 ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਭੜਕਾਉ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਮੈਡਮ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਵਾੜੀ ਗਈ ਹਿੰਸਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ‘ਤੇ ਚੁੱਪ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੋਚ ਵਸਦੀ ਹੈ?

ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਵਲੋਂ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ’ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ‘ਤੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੰਭਾਵੀ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਕੀ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ 1982 ਵਿਚ ‘ਸਿੱਖ ਪੰਥ’ ਜਾਂ ‘ਸਿੱਖ ਧਰਮ’ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ‘ਧਰਮ ਸੰਕਟ’ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ’ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ? ਇਸ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ’ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ 90% ਮੰਗਾਂ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ‘ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ’ ਰੱਖਣਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ? ‘ਸਿੱਖ ਪੰਥ’ ਦੀ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ‘ਡਿਕਟੇਟਰ’ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿ ‘ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ’ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ? ਜਦੋਂ ਮੋਰਚਾ ਨਿਰੋਲ ਸਿਆਸੀ ਮੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)

...ਰੋੜ 'ਚ ਤਪੋ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਧਰੇ ਛਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ

...ਧੁੱਪ 'ਚ ਸੜਦੇ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਚੱਲਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ

...ਭੱਜ-ਦੌੜ ਤੋਂ ਅੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋ ਪਲ ਦਾ ਸੁਕੂਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਨੰਦ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੀ ਬਕਾਨ ਲੱਭ ਜਾਂਦੀ ਐ ਤੇ ਉਹ ਤਰੇ-ਤਾਲਾ ਹੋ ਮੁੜ ਮੋਰਚਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸੁਕੂਨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸੁੱਤ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ... ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਸੁਆਦ... ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ।

ਜੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਪਲ ਪਾਸੇ ਹੱਟ ਕੇ, ਕੁੱਝ ਖਾ ਕੇ ਸੁਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਗੁਣਗੁਣਾ ਕੇ ਸੁਕੂਨ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦਰਜੀਤ ਚੁਗਵਾਂ

ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੱਠੀ ਸੁਰ ਵਾਲਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਕੂਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਛੱਡ ਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਕੋਈ ਗੀਤ ਸੁਣਨਾ ਮੈਨੂੰ ਤਣਾਅ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੀਤ ਸੁਣਿਆ- ਮਾਣਿਆ। ਇਹ ਗੀਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੰਗੀਤਮਈ, ਮਿੱਠਾ ਗੀਤ ਐ... ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਪਸੰਦੀਦਾ ਗੀਤ ! ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨਾ ਹੋਵੇ...

ਪੂਰਾ ਮਾਮਲਾ ਇੰਝ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਨੈਟਿਕਟ ਦੇ ਚੰਜਾਇਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਹੋਲ ਫੁਡਜ਼ ਦਾ ਲੋਡ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸੀ। ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਲੋਡ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਭੈਨਵਰ ਤੇ ਨਿਊ ਹਾਲੈਂਡ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੇ ਨਿਊ ਜਰਸੀ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਜੋਟੀਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਲਾਗ-ਬੁੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਵਾਪਸੀ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੇਰੀਲੈਂਡ-ਬੁੱਕ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਚੰਜਾਇਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਡ ਉਤਾਰਨ ਤੱਕ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਸੌਂ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਅਵਤਾਰ ਟਰੱਕ ਪਾਰਕ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਡੋਕ 'ਤੇ ਟਰੱਕ ਪਾਰਕ ਕਰਨ ਤੇ ਆਫਲੋਡਿੰਗ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੌਂ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਆਫਲੋਡਿੰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹਰੀ ਬੱਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਕੁੱਝ ਥਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਆਫਲੋਡਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਲ ਡਰਾਈਵਰ ਹੱਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਟ੍ਰੇਲਰ

ਹੱਸਦੀ-ਵਸਦੀ ਰਹੇ ਲੋਰੀ !

ਖਾਲੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ। ਪਰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਖੁਦਾਅੱਖ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਐ ਕਿ ਉਸਦਾ ਟ੍ਰੇਲਰ ਕਦੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਾ। ਲੋਡ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਲ ਟ੍ਰੇਲਰ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਮਲਾ-ਫੈਲਾ ਖੁਦ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਈ ਤੁਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਦ ਉਸ ਡੋਕ 'ਤੇ ਅਗਲਾ ਟ੍ਰੇਲਰ ਲੱਗਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਸਦੇ ਡਰਾਈਵ ਟਾਈਮ 'ਚੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਅਵਤਾਰ ਬੱਕਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੌਂ ਗਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਨਾ ਸੌਂ ਸਕਿਆ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਠ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਬੱਤੀ ਹਰੀ ਹੁੰਦੀ ਐ ਤਾਕਿ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਵਾਪਸੀ ਲੋਡ ਉਠਾ ਸਕੀਏ। ਚਲੇ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਰੀ ਬੱਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਹਰੀ ਬੱਤੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਬਰਾਸਤਾ ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਨਿਊਜਰਸੀ ਤੈਅ ਕਰਨ 'ਚ ਸ਼ਾਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ। ਸਵੇਰ-ਸ਼ਾਮ ਟਰੈਫਿਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਟਰੱਕ ਮਿੱਥੀ ਰਫਤਾਰ 'ਤੇ ਚਲਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਖੈਰ, ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੋਡ ਲੈ ਕੇ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਾਪਸੀ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਹਿਸਾਬ ਲਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਡਰਾਈਵ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਪੈਨਸੇਲਵੇਨੀਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੈਨੇਸੀ ਲਗਭਗ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਪਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਰੋਡਵਰਕ ਤੇ ਦੋ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਟੈਨੇਸੀ ਦੇ ਸਵਾ ਕੁ ਸੌ ਮੀਲ ਹੀ ਮੁਕਾ ਸਕਿਆ। ਟਰੱਕ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਕੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਅਕੇਵਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਥਕੇਵਾਂ ਵੀ। ਲੋਗੋੜਕ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ 'ਲਵਜ਼ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ' 'ਤੇ ਟਰੱਕ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਫਿਊਲ ਕਾਰਡ ਲਵਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਈ ਚਲਦੈ। ਅਵਤਾਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੋ ਪਲ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਹਾਅ ਕੇ ਅਕੇਵਾਂ-ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਈ ਆ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਜਗਾਵਾਂ।

ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ... ਅੱਧ-ਮੀਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ... ਸ਼ਾਵਰ ਪਲੀਜ਼ ਕਿਹਾ... ਹੱਥ 'ਚ ਟਿਕਟ

ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਈ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਸ਼ਾਵਰ ਮਿਲ ਗਿਆ... ਅੰਦਰ ਵਤਿਆ ਤੇ ਨਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸੈਲ ਫੋਨ ਦੇ ਯੂਟਿਲਿਟੀ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਪਸੰਦੀਦਾ ਗੀਤ 'ਲੋਲਾ ਲੋਲਾ ਲੋਰੀ...' (ਮੁਕੇਸ਼ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਗਾਇਆ) ਲਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਗੀਤ ਸੁਣਦਿਆਂ-ਨਹਾਉਂਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਮਲਜੀਤ ਨੀਲੋਂ ਦਾ ਗੀਤ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ 'ਸੌਂ ਜਾ ਬੱਬੂਆ ਮਾਣੇ

ਬਿੱਲੀ ਆਈ ਆ...!' ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਅਕੇਵਾਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹਲਕਾ-ਫੁੱਲ ਨਹਾਅ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਲੋਰੀ ਵਰਗੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ! ਫੇਰ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਰੀ ਕੀ ਸ਼ੈਅ ਹੈ...! ਕਿਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਬੱਚਾ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ !

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਗੁਆਚਿਆ ਕੋਫੀ ਦਾ ਕੱਪ ਲੈ ਕੇ ਬਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਊਂਟਰ 'ਤੇ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕੁੜੀ ਖੜੀ ਸੀ... ਬਹੁਤ ਈ ਮਾਸੂਮ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵਾਲੀ ! ਉਮਰ ਕੋਈ ਤੀਹ-ਪੱਤੀ ਸਾਲ! ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਭੋਲੇ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ! ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜ ਕੇ ਕੀਤੀ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਵਰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਹੋ ਕੁੜੀ ਸੀ, 'ਯੂ ਸੀਮ ਫੁਲੀ ਰਿਫਰੈਂਡ ਨਾ'...!' ਉਸਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਬੈਕ ਫਾਰ ਦਿ ਕਵਿਕ ਸ਼ਾਵਰ...' ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਉਸਦੇ ਨਾਂਅ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲੇ 'ਤੇ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਂਅ ਪਤਾ ਕੀ ਸੀ ਲੋਰੀ (LORI) ! ਇਹ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸ਼ਾਵਰ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਲੋਰੀ ਵਾਲੇ

ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸਰੂਰ ਸਿਖਰ ਫੂਹ ਗਿਆ...!

ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਮਿੱਟ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਐ? ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, 'ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਿੱਠੇ-ਪਿਆਰੇ, ਸੰਗੀਤਮਈ ਗਾਣੇ ਦਾ ਪੜ੍ਹੋ?

ਹੈਰਾਨ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਜਿਹੀ ਉਹ ਕੁੜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪੰਝੂੜੇ 'ਚ ਪਏ ਜਾਂ ਕੁੱਛੜ ਚੁੱਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੁਆਉਣ ਲਈ ਮਾਂ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਐ, ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ 'Lullaby!' ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਇਸ ਗੀਤ Lullaby ਨੂੰ ਲੋਰੀ (LORI) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਹੁਸੀਨ ਗੀਤ ਐ!

ਏਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, 'ਓ ਰੀਅਲੀ...!' ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਘੁੰਟ ਕੇ ਫੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਾਂਗੀ ਇਹ ਸਭ...!' ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਖੀਵੀ ਲੋਰੀ ਆਪਣੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ! ਇਹ ਪਲ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਈ ਆਨੰਦਮਈ ਸਨ... ਇੱਕ ਨਿਰਫਲ, ਪਵਿੱਤਰ ਅਹਿਸਾਸ ਵਾਲੇ!

ਚੰਗੇ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਡਰਾਈਵਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮਰਦ ਜਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਔਰਤ, ਉਹ ਵੀ ਜਵਾਨ, ਨਾਲ ਖੜੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹੋ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, 'ਪੱਟ ਲਈ ਭਾਉ ਨੋ... ਅੜਾ ਲਈ ਕੁੰਡੀ...' ਇਹ ਕਿੱਦਾਂ ਹੱਥ ਮਾਰ ਗਿਆ...! ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਰਦ-ਔਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਸੋਚ ਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਤਸਵੀਰ ਉਤਾਰੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਕੁੱਛੜ

ਚੁੱਕੀ, ਲੋਰੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਟਰੱਕ 'ਚ ਆ ਬੈਠਾ।

ਹੁਣ ਡਰਾਈਵ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ। ਟਰੱਕ ਤੁਰਦੇ ਸਾਰ ਉੱਜ ਮੈਂ ਸੌਂ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਲੋਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਅਕੇਵੇਂ-ਥਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ!

ਇਸ ਤਜਰਬੇ, ਇਸ ਅਲੋਕਾਰੀ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਲੋਰੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਘੁੱਕ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ... ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਗੀਤ ਐ ਜੋ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਦੈ... ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਐ... ਉਹ ਇਸ ਧੜਕਨ ਨਾਲ ਬਿਰਕਦੈ... ਇਹ ਧੜਕਨ ਈ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਐ... ਇਹ ਧੜਕਨ ਈ ਉਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਸੰਗੀਤ ਐ।

ਕੋਈ ਵੀ ਗੀਤ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਵੱਜਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਈ ਕੰਮ ਕਰਦੈ! ਇਸੇ ਲਈ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਐ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸੁੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ... ਇਹ ਧੜਕਨ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਐ ਤੇ ਜਦ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਂ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ ਐ ਤਾਂ ਨਸ਼ਾ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ!

ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਸੰਗ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਬਗਲ 'ਚ ਬੈਠੀਆਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂਵਾਂ ਦੀ ਗੋਦ 'ਚ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਘਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ... ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਛਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਧੁੱਪ ਨਾ ਲੱਗੇ ਇਸ ਪਿਆਰੀ-ਨਿਆਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ! ਆਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਆਖਦਾ ਹਾਂ; ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ-ਪਿਆਰਾ ਗੀਤ "ਲੋਰੀ"

ਹੱਸਦੀਆਂ-ਵੱਸਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ...!

ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੇ ਲੋਰੀ (LORI) ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੀਤ, ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਮੁੜ ਤੋਂ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ!

ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵੰਡਦਾ ਰਹੇ ਉਸਦਾ ਖਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰਾ...!

ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ! ਸਾਡਾ ਡੱਬਿਆ ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹੇਗਾ !!
(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮੰਨ ਲਿਆ, ਜੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਮੋਰਚਾ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕਿਉਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ? ਉਸ ਸਾਰੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ? ਫੌਜੀ ਘੇਰਾ ਪੈ ਜਾਣ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਬੂਤਰ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਿਉਂ ਅਪਨਾਈ ਰੱਖੀ? ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜੀ.ਬੀ. ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੀ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿ ਪੰਥ ਉਸ ਵਕਤ ਸੌਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ?

ਇਸ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ' ਦਾ ਆਧਾਰ 'ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਮਤਾ' ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੋਲ-ਬਾਲੇ' ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੀੜ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਸੀ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕਿਹੜਾ ਸਿੱਖ

ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ? ਕੀ ਇਸ ਰੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਜੋਕੇ ਜਮਹੂਰੀ ਮਾਡਰਨ ਵਰਲਡ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਜੇ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਡੇ ਇਰਾਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ' ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਤੋੜਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ? ਕੀ ਅਸੀਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ' ਮੋਰਚੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੰਗ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਆਧਾਰਤ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਮਨਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ? ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਈਏ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ? ਕੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਜਿਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਰਾਜਸੀ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਵੱਸਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨਰਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਰਾਅ ਦਾ ਏਜੰਟ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਗਥਿਆਰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮੰਗਣ ਆਇਆ ਸੀ? ਜੇ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਰਾਅ ਦਾ ਏਜੰਟ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਭੁੱਲਰ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਹਥਿਆਰ ਭੇਜ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ? ਜੇ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਰਾਅ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਂ ਕਿਉਂ ਲਏ? ਕੀ ਸਾਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕਰੀ ਜਾ

ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਏਜੰਸੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਕੌਣ ਦੇਵੇਗਾ? ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਿਰਮੌਰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨਗੇ?

ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ 1992 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਦਰਦ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤਨੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀਆਂ ਅਹੁਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਬੱਸਾਂ, ਟਰੇਨਾਂ, ਭੱਠਿਆਂ, ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਉਸ ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੇ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਦਰਦ 'ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਪੰਥ ਦਾ ਦਰਦ ਕਦੋਂ ਬਣੇਗਾ? ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ? ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੰਧੂ ਤੇ ਸਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ, 1992 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਨੂੰ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਾਈਕਾਟ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੰਥ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਥ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਦਾੜ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਦਾੜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਉਣੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮੁਕਤਸਰ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸੂਹਿਰਦ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਵਰਗੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ

ਚਿੰਤਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਖੇੜਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ 'ਕਲੋਜ਼ਰ' ਦੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੱਗੜ ਵਲੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪੈ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ: 'ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੈ' ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਇੰਟੈਰਗੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ।' ਇਹ ਕਹਿ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ...।

ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਦੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਧੋਂ ਵੱਧ ਵਸਦੇ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਕਲਪੇ ਜਾ ਰਹੇ 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੋਲ-ਬਾਲੇ' ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀ ਪੰਥਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮੰਨਦੀ ਹੈ? ਉਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀਆਂ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ, ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਆਦਿ ਵੱਖਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰੇਗੀ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੂ ਪੰਥਕ ਧਿਆ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀਆਂ? ਅਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਖੈਰ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਦੋਸ-ਵਿਦੋਸ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ, ਨਫਰਤ ਤੇ ਧੌਂਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਪਨਾ ਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਖੈਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮੰਗੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸੰਕਟ ਹੀ ਸੰਕਟ ਹੈ? ਖੇਤੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਗੰਦਾ ਤੇ ਮੁੱਕ ਰਿਹਾ ਪਾਣੀ, ਬੰਜਰ ਹੋ ਰਹੀ ਜ਼ਮੀਨ,

ਉਦਯੋਗ, ਨਸ਼ੇ, ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ, ਪ੍ਰਵਾਸ, ਕੁਰ੍ਹੋਪਸ਼ਨ, ਮਾਫੀਆ, ਗੈਂਗ, ਜੁਰਮ, ਖਾਲੀ ਖਜਾਨੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸੰਕਟ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ 20 ਤੋਂ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕੰਗਾਲ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਸੰਕਟ ਨਹੀਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਘੁਮਾ ਫਿਰਾ ਕੇ ਬੇਅਦਬੀਆਂ ਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਹਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਹ ਕਈ ਮੋਰਚੇ ਲਾ ਕੇ ਕਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਪਰਲੇ ਸੰਕਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡੇ ਹਨ? ਅੱਜ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦੇ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਅੱਜ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੀਲੇ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਵੇ? ਪਰ ਇਹ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ ਕਿਸੇ ਪੰਥਕ ਧਿਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ?

ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ...? ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੇਹੋਦਿਆਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ ਤਾਂ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤੇ ਨਾ ਪੰਥ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਹੀ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਣੀ ਹੈ...!

ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਥ ਦੇ ਹੁਸਨ-ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ

ਸੰਨ 1985 ਦੀ 20 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹਤਿਆਰਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ; ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸਰਬ-ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ 'ਡਿਕਟੇਟਰ' ਅਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ 38 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਝੱਖੜ ਝੱਲੇ ਹਨ; ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਫਸਿਆ ਗੱਡਾ, ਗਾਰੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਵਾਰ

ਸੁਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਫੋਨ: +91-9464984010

ਲਾਈ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂਤਰ ਦੇ ਗਾਜ਼ੀ ਤੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਧਨੀ ਬਹੁਤ ਆਏ; ਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਤਰੰਜ 'ਤੇ ਲਿੰਗੀ-ਪੱਕੀ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਖਿਤ ਕੇ ਆਖਣ ਨੂੰ ਮੁਰਜਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜਮੁਖੀਏ ਰਹਿਬਰ ਬਹੁਤ ਆਏ, ਪਰ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਦਕਾ ਪਸਰਿਆ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਹਨੇਰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਧੁਰਾ ਸਨ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖ-ਮਿੱਤਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਵਿਗਸੀ। ਸ਼ਾਂਤਮਈ, ਲੋਕ-ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰਤਾਏ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਅਕਾਲੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਫੌਲਾਦੀ ਸਿਦਕ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਾਮਰਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਰੋਈ, ਸਾਂਝੀ ਕੌਮੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਰੁਚੀ ਰਾਮ ਸਾਹਨੀ, ਡਾ. ਸੈਫ-ਉਦ-ਦੀਨ ਕਿਚਲੂ, ਡਾ. ਸਤਯਪਾਲ, ਫਾਦਰ ਸੀ.ਐਫ ਐਂਡਰਿਊਜ਼, ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦਾ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਮ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਬਰਾਹ, ਰਾਜੇ, ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਆਦਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ, ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦੇਣ, ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼-ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਰੀੜ੍ਹਹੀਣ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸਿਦਕ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾਇਆ।

ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ 1928 ਤੋਂ ਰਿਆਸਤੀ ਪਰਜਾ ਮੰਡਲ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਜੜ੍ਹ ਫੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਅਤਿ ਪੱਛੇ ਪਿੰਡ ਗਦਤਿਆਣੀ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਕਿਸਾਨੀ ਵਾਲੇ ਅੱਠ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ 2 ਜਨਵਰੀ 1932 ਨੂੰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਨਾਨਕ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਮਾਮਾ ਜੀ ਲੱਗਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸੂਰਜਨ ਸਿੰਘ ਰਾਮਾ ਅਤੇ ਦਾਦਕੇ ਟੱਬਰ 'ਚੋਂ ਤਾਇਆ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਮੰਡਲ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਸਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਸੂਰਜਨ ਸਿੰਘ ਰਾਮਾ ਗ਼ਰੀਬ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰਲੱਥ ਅਕਾਲੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਦਰਲੀ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾ ਇੰਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਅਮਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਉੱਸਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਕਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਗਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੌਮਲ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਭੁਜੰਗੀ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ 'ਮੌਜੋ' ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਕੌਲ ਅਗਲੇ ਦਸ ਸਾਲ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾਕਾਰੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸੰਕੋਚੀ, ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਲਗਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕਦੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਭਾਈ ਨਾਥੋ' ਜਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ' ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ। ਮੌਜੋ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਟਕਸਾਲ ਅਧਿਆਤਮ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਸਿੱਜੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਦੇਵ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਇਸ ਸਿਆਸੀ-ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਕਰਮਧਾਰਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਬਣਦਾ ਗਿਆ। ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਭੇਟਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ। ਪੰਥ, ਸੰਗਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਮਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆਖਦੇ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਆਪਣੀ ਨਿਮਰਤਾ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਦੇ ਗੁਣ ਨਾਲ ਨਿਭਦੇ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਟ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਿਸੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਜਿਤਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ।

ਉਹ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀਰੋਂ ਕਲਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ, ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਹੇ। 1948 ਵਿਚ ਲਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੈਪਸੂ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ, ਬਾਬਾ ਬੁਝਾ ਸਿੰਘ, ਕਾ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ 'ਚਮਕ', ਧਰਮ ਸਿੰਘ 'ਫੱਕਰ', ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਰਗੇ ਗ਼ਦਰੀ-ਅਕਾਲੀ-ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਆਗੂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਲਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਆਗੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਨ; ਜੁਝਾਰੂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਸਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਹੀਰੋਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਾਰੰਟਡ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਠਾਹਰ ਬਣਦਾ ਗਿਆ। ਕਾਮਰੇਡ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ਵੀ ਅਕਸਰ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਚਰਚਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਿਆਸੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਹੀਰੋਂ ਕਲਾਂ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਵਾਈ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਅਮਲ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਬਕ ਅਤੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਸਹਿਜ-ਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਆਮਾਨਤ ਹੈ।

ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਜੁੜਦੇ ਪਿੰਡ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਿਚ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ 21 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ 'ਲੌਂਗੋਵਾਲ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। 1955 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾ ਮੋਰਚਾ ਮਾ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਲੱਗਾ। ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਹਿਸਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦ ਰਹੇ। 1960 ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮਾ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਤ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਆਗੂ ਬਣੇ। ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੰਗਾਂ ਮਨਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਧੜੇਬੰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸਦਕਾ ਸੰਤ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਨਿਭੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ 'ਗਰਮ ਧੜੇ' ਅਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ 'ਨਰਮ ਧੜੇ' ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਨਾਖ਼ਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ 'ਨਰਮ' ਤੇ 'ਗਰਮ' ਧੜੇ ਦੀ ਕਬਾਇਲੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਾਤਾਬੰਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ 'ਗੱਦਾਰ' ਜਾਂ 'ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਣ' ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਾ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫੇਰ ਸੰਤ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੋਰਚਾ ਅੱਧ-ਵਿਚਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਰਤ ਤੋੜਣ ਲਈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। 1983-84 ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਲੂਕ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਨਰਮ ਧੜਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਥਕ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ,

ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ, ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮ ਧੜਾ ਅਕਸਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ 'ਪੰਥਕ ਪਾਰਟੀ' ਜਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਰਟੀ' ਵਾਲਾ ਰੇੜਕਾ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਅੱਸਬ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਰਾਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਠਿੱਠੀ ਲਾ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ ਬਣਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਗਦਿਆਂ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਆਪਣੀ ਸਮਰਪਣ-ਭਾਵਨਾ, ਧੜੇਬੰਦਕ ਭੇਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸਦਭਾਵੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਮਿਸਾਲੀ ਪੁੰਜ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹਸਤੀ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਹਿਜ ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦਿਆਂ ਨਿਗਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਥੇਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੁੜ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਮਰਜੈਂਸੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਜਥੇਦਾਰ ਟੋਹੜਾ ਤੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੇ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਤੁੜ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਈ ਸੰਕਾਵਾਂ ਆਈਆਂ, ਪਰ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਮੋਰਚਾ ਫ਼ਤਹਿ ਹੋਇਆ, ਸਾਰੀ ਅਗਵਾਈ ਜਥੇਦਾਰ ਤੁੜ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਉਹ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਬੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਟੋਹੜਾ ਤੇ ਬਾਦਲ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ 45 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਅਗਲੇ 15-20 ਸਾਲ ਇਹੋ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਚੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਤੋਂ ਤਾਈਦ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿ ਡੈਲੀਗੇਟ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ।

ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਕਰ ਕੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਤਲਵੰਡੀ-ਬਨਾਮ-ਟੋਹੜਾ-ਬਨਾਮ-ਬਾਦਲ, ਤਿੰਨ ਧਿਰੀ ਸਸਤਾ ਧੜੇਬੰਦਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿੱਤ ਦੇ ਝੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਇਕ ਸੰਜੀਦਾ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤ ਵਜੋਂ ਵੱਕਾਰ ਚਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਨਕਾਰ ਸਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਵਿਰਾਸਤ, ਏਕਤਾਬੱਧ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸਨ। ਗਰਮ ਧੜੇ ਵਾਲੇ ਟੋਹੜਾ-ਤਲਵੰਡੀ ਜੁੱਟ ਨੇ ਨਰਮ ਧੜੇ ਦੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ। ਗਰਮ ਤੇ ਨਰਮ ਧੜੇ ਵਾਲੀ ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸਫ਼ ਫਿਰ ਵਿਛਾਈ ਗਈ।

ਇੱਥੇ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ 'ਨਰਮ ਦਲੀਏ' ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ। ਸੰਜਮ ਤੇ

ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਤੌਰਨਾ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਲਮਕਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕੋਈ 'ਵੱਡਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਦਮ' ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਮਨਸਾ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਗਰਮ ਦਲੀਏ' ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦਾ 'ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ' ਦੇਣ ਦਾ ਤਵਾ ਭਰੀ ਬੈਠੇ ਸਨ; ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਬਾਰੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮਨਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਮੋਰਚਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਠੱਲ੍ਹਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਭੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਵਾਇਤ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀ ਅਨਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅਨੈਤਿਕ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ। ਜੂਨ '84 ਦਾ ਸਾਕਾ ਤੇ ਫਿਰ ਨਵੰਬਰ '84 ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਖਾਰੇ ਸਾਗਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। 'ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤਾ' ਇਸ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਬਾਲਣ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੀਲਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ 'ਗਾਂਧੀ' ਜਾਂ 'ਸ਼ਾਂਤ ਸਾਗਰ' ਤੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਨੂੰ 'ਗਾਂਧੀ ਭਵਨ' ਆਖਦੇ। ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਪੰਥ ਦਾ 'ਗਾਂਧੀ' 20 ਅਗਸਤ 1985 ਨੂੰ 'ਗੱਦਾਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਨਾਥੂ ਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਲਈ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਅਖੰਡ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ 'ਗੱਦਾਰ' ਹੀ ਸੀ। ਸੰਜੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਵੈਰ-ਭਾਵ, ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ; ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਲਈ; ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ: "ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੈ॥ ਸੂਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੈ॥" (ਚੱਲਦਾ)

ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰੇ ਦਾ ਸੁੱਜਿਆ ਬੁਝਾ ਜੀਤੋ ਤੋਂ ਵੇਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ... ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਇਹ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਭੁੰਡ ਲੜ ਗਏ!

ਜਦੋਂ ਤਾਰੇ ਸਰਸਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਜੀਤੋ ਨੇ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ, "ਮੈਂ ਖਾਂ!! ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸੱਪ ਸੁੱਧ

ਗੁਰਨਾਮ ਨਿੱਜਰ
ਫੋਨ: +91 83604-70933

ਗਿਆ... ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ

ਬੀਬੀ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਕਰੀਂ

ਕਰਦਾ... ਜਰੂਰ ਬੀਬੀ ਨੇ ਪਾਨ ਚਾੜੀ ਹੋਣੀ... ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਫੁੱਟ ਵੱਟਾ ਬਣੇ ਹੋਏ “?”

“ਸੁਣ ਜੇ ਸੱਚ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁਣੀ ਏ... ਤੂੰ ਪਰਸੋਂ ਜਗੀਰੋ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੈਂ... ਬੀਬੀ ਕਹਿੰਦੀ ਜਗੀਰੋ ਆਪਣੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਚੱਜ ਦਾ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ... ਜਰੂਰ ਉਸ ਜੀਤੋ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰੇ ਹੋਣੇ... ਕਲ੍ਹ ਮੈਨੂੰ ਜੀਤੋ ਨੇ ਰੋਟੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਦਾਲ ਵਿਚ ਮੱਖਣੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ!” ਤਾਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ!

ਜੀਤੋ ਢਾਕਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਬੋਲੀ, “ਵੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬੇੜਾ ਬਹਿ ਜਾਏ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿ... ਮੈਂ ਜਗੀਰੋ ਤੋਂ ਚਾਦਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ

ਲੈਣ ਗਈ ਸੀ... ਜੇ ਮੈਂ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਗਰਮਾ-

ਗਰਮ ਫੁੱਲਕੇ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ... ਸੜਦੇ-ਬਲਦੇ ਮੂੰਹ ਸਾੜਨ ਨੂੰ ਦੇ ਜਾਂਦੀ... ਤਾਂਹੀ ਠੰਡੇ ਦਿੱਤੇ ਸੀ... ਦਾਲ ਵਿਚ ਮੱਖਣੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਦਾ ਕਸਟਰੋਲ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ... ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨੇਕੀ ਕਰਨੀ ਨੱਬਿਆਂ ਦਾ ਘਾਟਾ!”

“ਤਾਰਿਆਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈ... ਮੈਂ ਤੇ ਕਹਿਣੀਂ ਆਂ ਜਿਨ੍ਹੇ ਸ਼ੱਕ 'ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਇਆ ਉਹਨੂੰ ਕੀਤੇ ਪੈਣ... ਸ਼ੱਕ ਵਾਲਾ ਬੰਬ ਜਿੱਥੇ ਡਿੱਗਦਾ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ!”

“ਜੇ ਕਿਸੇ ਉਪਰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਮੌਂਟਾ ਕਰ ਨਾ ਬੈਠ ਜਾਇਆ

ਕਰੇ... ਅੱਗਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਿਆ ਕਰੇ... ਚਲ ਉੱਠ ਬੀਬੀ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ... ਐਵੇਂ ਜਗੀਰੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰੀ ਬੈਠੀ ਏ!!

ਜਦੋਂ ਜੀਤੋ ਨੇ ਜਗੀਰੋ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤੇਰੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ!

ਜੀਤੋ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ, “ਬੀਬੀ ਸ਼ੱਕ ਨੇ ਕਈ ਘਰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸੁੱਟੇ... ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗੀ... ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੇ ਜੇ ਸ਼ੱਕ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਰ ਦਉਂ ਪਰ ਬੀਬੀ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਕਰੀਂ!”

ਬੀਬੀ ਨੇ ਜੀਤੋ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ, 'ਚ ਲੈ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ... ਤਾਰਾ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਮੁਸਕਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ!!

‘ਮੋਦੀ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਸੰਬੋਧਨ-ਕਹੀਂ ਪੇ ਨਿਗਾਹੋਂ ਕਹੀਂ ਪੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ’

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਾਮ 77ਵਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਸੰਬੋਧਨ ‘ਕਹੀਂ ਪੇ ਨਿਗਾਹੋਂ ਕਹੀਂ ਪੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ’ ਦੀ ਅਨੂਠੀ ਮਿਸਾਲ ਸੀ।

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਟਰਮ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸੰਬੋਧਨ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ ਸਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਉਪਰ ਅੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟਰੋਡ ਮਾਰਕ ਸੰਬੋਧਨੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਦਲਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸੰਬੋਧਨਾਂ, ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਚੋਣ ਰੈਲੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ‘ਪਿਆਰੇ ਭਾਈਓ ਔਰ ਬਹਿਨੋ’ ਜਾਂ ‘ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ’ ਕਹਿਣ ਦੇ ਆਦੀ ਸਨ। ਪਰ ਇਕ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ: 98766-55055

ਪਲੈਨ ਅਧੀਨ ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਸੰਬੋਧਨ ਮੇਰੇ 140 ਕਰੋੜ ‘ਪਰਿਵਾਰ ਜਨੋਂ’ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50 ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਚ ‘ਭਾਈਓ ਔਰ ਬਹਿਨੋ’ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ‘ਭ’ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬਾ ਕੇ ਫਟਾਫਟ ਇਸ ਥਾਂ ‘ਪਰਿਵਾਰ ਜਨੋਂ’ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰ ‘ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ’ ਵੀ ਕਹਿ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਦਤ ਜੁ ਪਈ ਹੋਈ।

ਭਲਾ ਇਹ ਸੰਬੋਧਨੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ? ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਚੋਣਾਂ ਉਪਰ ਅੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਸੀ ਕਿ ਓਬੀਸੀ (ਹੋਰਨਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ) ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਕ 13000-15000 ਕਰੋੜ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੈਗਾ ਸਕੀਮ ‘ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਯੋਜਨਾ’ ਨੂੰ 17 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜਯੰਤੀ ‘ਤੇ ਲਾਂਚ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਰਵਾਇਤੀ ਹੁਨਰ ਜਿਵੇਂ ਤਰਖਾਣ, ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ, ਸੁਨਿਆਰੇ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਪਾਸ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ

30 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਸਾਲ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਉਪਰੰਤ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ‘ਐਂਟੀ-ਇਨਕੋਬੈਂਸੀ’ ਫੈਕਟਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਗਰੁੱਪ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਦੇ ਬੋਝੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ, ਹੁਣ ਓਬੀਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਹੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਮੋਦੀ ਨੇ 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੋਝਰੋਸ਼ਗੀ ਦੇ ਮਤੇ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਉਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ‘ਅਕਾਲ ਤਖਤ’ (ਸਾਹਿਬ) ਉਪਰ ਤਤਕਾਲੀਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ‘ਹਮਲੇ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਠੀਕ ਇਸ ਸਿੱਖ-ਪੱਖੀ ਸੂਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ 15 ਅਗਸਤ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ (ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਾਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਐਮ.ਡੀ. ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸੁਬੂ-ਸਵੇਰੇ ਰੇਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਥਾਂ ਮੁਸੀਬਤ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ‘ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਦਦ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ)।

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲੈਣੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਉਪਰ ਤਾਬੜ ਤੋੜ ਹੋਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਬੋਸ਼ਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੇਡ-ਮਾਰਕ ਸ਼ਬਦ-ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ, ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ-ਕਾਂਗਰਸ ਵਲ ਹੀ ਸੋਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 3 ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਛੇੜਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਦਿਤਾ। ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਤਾਂ ਹੀ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਉਪਰ ਵਾਰ। ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਲਗਾਏ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਇੰਬੇ ਪੜ੍ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਦਾ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਲੋ, ਕਰਦੀ ਹੋਇਓ ਪਰ ਮੋਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਪਾਰਟੀ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਮਾਈ-ਬਾਪ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਰੰਟਲ ਵਿੰਗ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਜਰੰਗ ਦਲ, ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਅਤੇ ਗੁਦੂ-ਰਖਵਾਲੇ ਹਿੰਸਕ ਗਰੁੱਪ ਸਭ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆਂ ਮੋਦੀ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਕਿਉਂ ਜੰਮ ਜਾਂਦੇ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪਾਪ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਤੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੁੰਨ। ਇਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਭਾਅ ਚਲਾਏ ਜਾ

ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਚਲਾਏ ਵੀ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਉਪਰ।

ਆਪਣੇ ਡੇਢ ਘੰਟੇ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨੀਪੁਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ)। ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚਲੇ ਕਰੀਬ ਸਵਾ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲਗਭਗ ਪੌਣੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ

ਵੀ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਇਸ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ‘ਮਨੀਪੁਰ, ਮਨੀਪੁਰ’ ਚੀਕ ਚੀਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਉਪਰੰਤ ਔਕ ਕੇ ਵਾਕ ਆਉਣ ਕਰ ਗਈਆਂ। 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਬੋਧਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ? ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਏਜੰਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹਾਂ’। ਦੂਸਰਾ, 15 ਅਗਸਤ ਵਾਲਾ ਸੰਬੋਧਨ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਤੀਸਰਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਵੀ ਚਮਕਾਉਣਾ ਸੀ। ਚੌਥਾ, ਮਨੀਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਰਤ ਰਹੀ ਹੈ (ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕ ਉਠੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 3 ਮੌਤਾਂ ਵੀ ਹੋ ਗਈਆਂ)।

ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ‘ਪਰਫੌਰਮ, ਰਿਫੌਰਮ, ਟਰਾਂਸਫੌਰਮ’ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ’ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਆਲਮੀ ਨਕਸ਼ੇ ਉਪਰ ਇਕ ‘ਵਿਸ਼ਵਮਿੱਤਰ’ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ‘ਮੋਦੀ ਕੀ ਗਰੰਟੀ’ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ

ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਬਣੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ (2047) ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਅਗਲੇ 1000 ਸਾਲ ਤਕ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਡੈਮੋਗਰਾਫੀ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ, ਡਾਇਵਰਸਿਟੀ’ ਦੀ ਤ੍ਰੈ-ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਮੁੜਕੋ-ਮੁੜਕੀ ਹੋਏ ਮੋਦੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਉਹ ਹੀ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਉਣਗੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਦਾ ਸਾਫ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ, ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਲਓ, ਅਗਲੀ ਚੋਣ-ਜਿੱਤ ਵੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਹੰਕਾਰ? ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਆਦਤ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੋਦੀ ਜੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਾਰ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਤੋਂ ਤਿਰੰਗਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਾਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਤੀਜੀ ਟਰਮ ਦਾ। (ਇੰਡੀਆ ਗੱਠਜੋੜ ਵਾਲੇ ਵੀ ‘ਕੋਹ ਨਾ ਚਲੀ ਬਾਬਾ ਤਿਹਾਈ’ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਬਣਿਆ ਜੁਮਾ ਜੁਮਾ ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਦਿੱਲੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ‘ਆਪ’ ਵਾਲੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਹਵਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਤੇ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ 36 ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਮੋਦੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਣੇਗਾ)।

15 ਅਗਸਤ ਵਾਲਾ ਸੰਬੋਧਨ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਈ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ‘ਵਿਧਨ’ ਵਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ ਪੂਰਾ ਸਿਆਸੀ ਸੀ। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਹੀ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਏ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਹੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਨੁਕਸਾਨ, ਅੰਬਰ-ਛੂੰਹਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰੋਜ਼ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਲੋਕ-ਤੌੜਵੀਂ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਨਿੱਤ ਵਧਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਤਾਂ ਭਲਾ ਕਿਸ ਨੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ?

ਵੋਟਰ ਵੀ ਬੜੇ ਭੁੱਲਕੜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਤਕ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਟਮਾਟਰ ਹੀ 300 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਪੈਟਰੋਲ-ਡੀਜ਼ਲ ਦਾ ਰੇਟ ਨਾ ਹੀ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ।

ਵੋਟਰ ਜਨੋਂ! ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਨੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੇਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜੋ ਬਦਲ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਇਸ ਸਭ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਓ, ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ- “ਹਮ ਤੋ ਵਫਾ ਕੇ ਬੰਦੇ ਹੋ ਉਨ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਉਨ ਕੇ ਸਾਥ, ਡੂਬਨੇ ਵਾਲਾ ਡੂਬ ਗਯਾ ਮਲਤੋ ਰਹੇ ਸਾਹਿਲ ਪੇ ਹਾਥ”!

ਜੀਅ ਕਰਦੈ !
*****

ਜੀਅ ਕਰਦੈ ਉਡ ਵਤਨੀਂ ਚੱਲੀਏ,
ਜਾ ਸੁੰਨੋ ਸੁੰਨੋ ਉਜੜੇ ਦਰ ਮੱਲੀਏ।
ਜੰਦਰੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਕੁਰਲਾਈਏ,
ਦੱਬੀਆਂ ਪੀੜਾਂ-ਦਰਦ ਸੁਣਾਈਏ।

ਹੁਓਕੇ ਭਰ ਵਿਹੜੇ ਵੈਣ ਅਲੁਣੇ,
ਬੁਹੇ-ਬਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੁੱਖਤੇ ਗਾਉਣੇ।
ਜਾਪਣੇ ਰੁੱਸੇ ਕਿਲੀ, ਰੋਸਨਦਾਨ,
ਖਿਲਰਿਆ ਮਿਲੂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸਮਾਨ।

ਆਂਢੀ ਗੁਆਂਢੀ ਸਭ ਹੋਣੇ ‘ਕੱਠੇ,
ਹਾਸੇ ਮਸਕੂਲੇ ਫਿਰ ਚੱਲਣੇ ਠੱਠੇ।
ਪਰ:
ਜਦ ਦੇਖਾਂ ਮਾਂ-ਬਾਪੂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ,
ਦੇਹ। ਹੂ ਲਿਖੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਕਦੀਰ।
ਗਿੱਠ ਗਿੱਠ ਉਪਰ ਧੂੜ ਦਿਸੇਗੀ,
ਚੁੱਪ ਬੇਬੇ ਦੀ ਬੱਸ ਘੂਰ ਦਿਸੇਗੀ।

‘ਦੱਸ ਪੁੱਤਰਾ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲਾਇਆ,
ਚੋਤਾ ਮਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਨੂੰ ਆਇਆ?’
ਤੇਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ‘ਚ ਰੋ ਨੈਣ ਗੁਆਏ,
ਡਾਲਰ-ਪੌਡ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨ ਆਏ।
ਤਤਫਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਹ ਰੁੱਕ ਗਏ,
ਡਿਗਦੇ-ਢਹਿੰਦੇ ਦੋਨੋ ਮੁੱਕ ਗਏ।

ਸਿਰ ਦੇ ਸਾਈਂ ਤੇ ਇਹ ਫੋਟੋ ਮੇਰੀ,
ਹੁਣ ਬਚੀ ਹੈ ਬੱਸ ਰਾਖ ਦੀ ਢੇਰੀ।
ਵਕਤੋਂ ਖੁੰਝੀ ਡੂਮਣੀ ਨੇ ਕੁਰਲਾਣਾ,
ਕੁਵੇਲੇ ਦੀ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਪਛੜਾਣਾ।

-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ “ਨੂਰਪੁਰੀ”

ਰੱਖੜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਭੈਣ ਦਾ ਖ਼ਤ

ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ! ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ,
ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖਾਂ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਛਲਣੀ।
ਅਤੇ ਬੋਝੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਸੋਕ।
ਮੈਨੂੰ ਡੋਲੀ ‘ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬੜੀ
ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸੀ ਸੁਰਖ਼ਰੂ

ਵੀਰੇ! ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਾਪੂ ਨੇ
ਦੋ ਕਿੱਲੇ ਗਹਿਣੇ ਧਰ
ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ
ਦਾਜ਼ ‘ਚ ਦੋ ਦਿੱਤੇ ਸੀ ਵੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ।
ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੌਰਨ ਲੱਗਿਆਂ
ਮੇਰੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਦੇ
ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਉੱਤਰ ਆਇਆ ਸੀ
ਕਿਵੇਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿੱਝ ਆਖਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ
ਵਧਾ ਰਹੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸੰਰੋਦੜ ਦੀ ਕੀਮਤ।
ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ
ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਵਧਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ
ਮੈਂ ਉਹ ਬੋਲੀ ਕਿਉਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ
“ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਟੋਲੀਂ ਬਾਬਲਾ
ਜਿੱਥੇ ਲਿੱਪਣੇ ਨਾਂ ਪੈਣ ਬਨੇਰੇ।”
ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗਾ ਸੀ
ਜੇ ਬਾਪੂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਵਰ ਟੋਲਦਾ
ਜਿੱਥੇ ਭਾਵੇਂ ਬਨੇਰੇ ਹੀ ਲਿਪਣੇ ਪੈਂਦੇ

ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈਂ ਵਿਕਾਉ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।
ਉਹ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸਿਰਫ਼
ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਖਾ ਕੇ
ਮੈਂ ਕੁੱਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵਰਗ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ।

ਵੀਰੇ! ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸੋਚਦੀ ਸੋਚਦੀ
ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ
ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ
ਮੇਰੇ ਉਹ ਸਭ ਸੁਪਨੇ ਉਹ ਚਾਅ
ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਉਮਰ ‘ਚ ਹੰਚਾਉਣੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਗਮੀ
ਪੱਥਰ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਲਈ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ
ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੁਲਬੁਤ।
ਹੰਝੂ ਜਿਵੇਂ ਪਲਕਾਂ ‘ਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਭਸਮ।

ਹੱਸਣਾ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈ ਹਾਂ
ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚੱਕਰਵਿਉ ‘ਚ ਘਿਰੀ
ਹਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬੱਪੜ ਜਰਦੀ
ਡਗਮਗਾਉਂਦੀ ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਤਰ ਰਹੀ ਹਾਂ
ਵਕਤ ਦਾ ਸਾਗਰ।
ਕਿ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ
ਫੁੱਥੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ
ਪਿਆਰੇ ਵੀਰੇ! ਉੱਜ ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ...।
-ਜਸਪਾਲ ਕੌਰਆਣਾ
ਫੋਨ: 97808-52097

ਰੱਖੜੀ

ਬਾਕੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਡਿੱਠਾ,
ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ।
ਰੱਖੜੀ ਦੇ ਇਸ ਗਾਠੇ ਵਿੱਚ,
ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਗੁੰਦਿਆ ਪਿਆਰ।

ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਵਾਲਾ,
ਏਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਛੁਪਿਆ ਖਜ਼ਾਨਾ।
ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਗੁੱਟ ‘ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ,
ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਗਾਨਾ।

ਭੈਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਲਈ,
ਏਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ ਸੁਭਇਛਾਵਾਂ।
ਖਿੜੇ ਰਹਿਣ ਬਾਗ ਵੀਰਾਂ ਦੇ,
ਉਹ ਵੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨੇ ਦੁਆਵਾਂ।

ਏਹਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਰਹਿਣ,
ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੰਗ।
ਭਤੀਜੇ ਭਤੀਜੀਆਂ ਕਰਨ ਤਰੱਕੀ,
ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਦੰਗ।

ਭੈਣਾਂ ਲਈ ਵੀ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਨੇ ਹੁੰਦੇ,
ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਫਰਜ਼।
ਉਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖੜੀ ਹੈ ਦੱਸਦੀ,
ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਗਰਜ਼।

ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤਾ,
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝ ਨੇ ਲੈਂਦੇ।
‘ਅਮਰੀਕ ਤਲਵੰਡੀ’ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਾਗੂੰ,
ਭੈਣ ਤੋਂ ਜਾਨ ਵਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।
- ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਕਲਾਂ

ਮਨੀਪੁਰ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਮੇਜ਼ ਬਪਥਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਗਿਣਾਉਂਦਿਆਂ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਯਕੀਨੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉੱਝ, ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਜੋ ਵਿਆਪਕ ਅਸਰ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ

ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜੀਅ ਰਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਤਰਜੀਹੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਮਤਾ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ

11, ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ 11 ਵਿੱਚੋਂ 9, ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ (ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ) 40 ਵਿੱਚੋਂ 39, ਕਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ 28 ਵਿੱਚੋਂ 25, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ (ਇਕਜੁੱਟ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ) ਵਿੱਚ 48 ਵਿੱਚੋਂ 41 ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 80 ਵਿੱਚੋਂ 64 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉੱਝ, ਹਰ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਖਿਲਾਫ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

2018 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ

ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਾਟੋਧਾੜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮਿਜ਼ਾਜ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਆਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਖ਼ਤ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਤੇ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਹਨ ਜੋ ਇਕਤਰਫ਼ਾ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਪਥਾਪਾਹਟ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨੂਹ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਯਾਤਰਾ ਕੱਢਣ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ 'ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਨਿਆਂ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਨੂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਸਿਰਫ਼ ਹਰਿਆਣਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਹਰਿਆਣਾ ਨਾਲੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਹਬੀ ਧਰਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ 2019 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹੁੰਡਾ-ਫੇਰੂ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰਨੀਂ ਬਾਠੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਔਖਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉੱਝ, ਪਿਛਲਾ ਤਜਰਬਾ ਇਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 'ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਨਿਆਂ' ਦੀ ਨੁਕਰਾਤੀਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਢਾਹ ਢੁਹਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 'ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ' ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਗ਼ਲਤ ਸੀ। ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਤਾਂ ਵੱਡ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ 1971 ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਨੂਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਰਾਮਚੰਦਰਨ
ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਜਮਾਂ ਘਟਾਓ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਪੀੜਤਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਜਵਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਗ਼ੈਰ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਔਰਤਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬੀਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ) ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਸਹਿਰਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਤਾਂ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਉਹ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉ ਵੀਡੀਓ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਦਮੇ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਲੋਂ ਦੋ ਕੁਰਸੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਸਤਰ ਕਰ ਕੇ ਘੁਮਾਉਣ ਅਤੇ ਗੈਰਵੇਖ ਕਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜਵਾਨ ਮਹਿਲਾ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਪਏ ਅਸਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣਾਵੀ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਵਾਬ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਇਸ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਕਿ

ਯਾਦਦਹਾਨੀ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਸੱਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ਹਵਾ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਜ਼ ਬਪਥਾਉਂਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਜਨੂਨ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਤੌਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਇਹ ਸੱਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਵਾਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 2019 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਚੁਣਾਵੀ ਲਾਹਾ ਸਿਖਰਲੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਅਤੇ ਕੇਰਲ ਜਿਹੇ ਗ਼ੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਚੁਣਾਵੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਆਉਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ 26, ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ, ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਤ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਚਾਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 29 ਵਿੱਚੋਂ 28, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ 25 ਵਿੱਚੋਂ 24, ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ 14 ਵਿੱਚੋਂ

ਭਾਜਪਾ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਦਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ 303 ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 250 ਸੀਟਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ 'ਮੋਦੀ ਸੁਨਾਮੀ' ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ।

2014 ਅਤੇ 2019 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 100 ਤੋਂ ਪਾਰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੀਟਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਕਰਨਾਟਕ, ਗੁਜਰਾਤ, ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਟੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਗੁਬਾਰ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਚੁਣਾਵੀ ਮਾਹੌਲ

ਜਦਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਡਾ-ਫੇਰੂ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਆਗੂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ 'ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ' ਦੀ ਸਫਲਤਾ, ਮਲਿਕਾਰਜੁਨ ਖੜਗੇ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਚੋਣ, ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ 'ਇੰਡੀਆ' ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਬੈਰਨ ਹੋਣ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰੀ ਬਹਾਲ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਦ ਬੁੱਤ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਹਾਣ ਦੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੇ ਪਰ ਇਕ ਗ਼ੈਰ-ਗੰਭੀਰ ਆਗੂ ਦੀ 'ਪੱਪੂ' ਵਾਲੀ ਦਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮੇਠੀ ਦੀ ਸੀਟ ਵੀ ਗੁਆਉਣੀ ਪਈ ਸੀ।

ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਰਪ ਦਾ ਪੱਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਚਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੱਤਾ ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਭਾਵ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਜੋਏ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਮੋਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਵਿਆਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ (ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.), ਫੌਜਦਾਰੀ ਸੰਹਿਤਾ (ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਦਾ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ 1973 ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦੂਜੇ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ

ਟੀ.ਕੇ. ਅਰੁਣ

ਅਤੇ ਯਕੀਨਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਦੋਬਦਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਇਮਕਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਦਮੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਵੇਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤੌਖਲੇ ਖਤਮ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਇਸ ਮੁੱਲਕ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੈ; ਦੋ ਹੋਰ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਸੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਜਾਵੀਏ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀਯ ਨਿਅਾਏ ਸੰਹਿਤਾ, ਭਾਰਤੀਯ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਕਸ਼ਾ ਸੰਹਿਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਯ ਸਾਕਸ਼ਿਯ ਬਿਲ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐੱਮ.ਕੇ. ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਹਿੰਦੀ ਬੋਧਣਾ

ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ, ਗਲਤ ਦਾਅਵੇ

ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 348 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਐਕਟਾਂ, ਬਿਲਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਦਰਜ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ (ਉ) ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਖਰੜਿਆਂ (ਅ) ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਬਿਲਾਂ ਜਾਂ ਸੋਧਾਂ, (ੳ) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ, ਨੋਮ, ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਨੋਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ।" ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਨਵੇਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਰੋਮਨ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ।

ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਵਿੱਚ 1965 ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਖਿਲਾਫ ਉੱਠੇ ਤਕੜੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ

ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਗ਼ੈਰ-ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ੀ ਸੂਬੇ ਚਾਹੁਣ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ।

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰੂਪ 'ਜਨ ਸੰਘ' ਨੇ ਉਦੋਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 1967 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਜਿੱਤ ਗਈ ਸੀ। 'ਹਿੰਦੂ-ਹਿੰਦੀ-ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ' ਜਨ ਸੰਘ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਵੇਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ੀਰੋ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਹਕੀਕੀ ਸੁਧਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਸ ਸਬੰਧਿਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਭਿਜਵਾਏ।

ਸ਼ੱਕੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀਡਿਓਗ੍ਰਾਫੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਬਤੀ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਉਪਕਰਨ ਦਾ 'ਹੈਸ ਨੰਬਰ' ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਕਾਈ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੈਸ ਨੰਬਰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਦੋਬਦਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਭਾਵ ਸਬੂਤ ਫਿੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈਸ ਨੰਬਰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਫੌਜਦਾਰੀ ਸੰਹਿਤਾ ਲਈ ਇਹ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਹੈਸ ਵੈਲਿਊ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦਰਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜਧੰਧ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁੱਲ ਗਲਤ ਦਾਅਵਾ ਹੈ। ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਰਾਜਧੰਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 124ਏ ਸੀ ਜਦਕਿ ਭਾਰਤੀਯ ਨਿਅਾਏ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਾਰਾ 150 ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੀ: "ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣੇ, ਸਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਤੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ, ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਦਿਸਣਯੋਗ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਸੰਚਾਰ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖਵਾਦ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ ਜਾਂ ਵਿਘਨਕਾਰੀ

ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਭੜਕਾਉਣਾ ਜਾਂ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਜਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ।"

ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਖਵਾਦ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਖਤਰੇ ਅਤੇ ਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਇਕ ਰੋਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਿਆ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਸੱਦਦ ਖਿਲਾਫ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ (ਰੋਕਥਾਮ) ਕਾਨੂੰਨ (ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ.) ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ (ਐੱਨ.ਐੱਸ.ਏ.) ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਹਿਤ ਸੱਕੀ ਸਖ਼ਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੰਗੋੜਨ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ-ਫੇਰ ਵਿਅਰਥ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ‘ਤੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਬਾ

ਟਮਾਟਰ ਕਰੀਬ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਆਏ ਪਰ ਕੁਝ ਸਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਈ। ਫਿਰ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। ਜਦੋਂ 1832 ਵਿਚ ਵਿਲੀਅਮ ਰੌਕਸਬਰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਫਲੋਰਾ ਇੰਡੀਕਾ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਟਮਾਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ‘ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਮ’ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਬਰਡਵੁੱਡ ਨੇ ਬੰਬੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਫ਼ਾਏ ‘ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਕੈਟਾਲਾਗ’ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ‘ਇਹ ਫਲ ਸਲਾਦ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਵਜੋਂ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ’। ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਅਵਧ ਦੀਆਂ ਬਾਗ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸਬੰਧੀ 1893 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, “ਇਹ ਸਬਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਸਵਾਦ ਕਾਰਨ ਜੱਦੀ

ਐਨਿੰਦਿਓ ਚਕਰਵਰਤੀ

ਬਾਸ਼ਿਦਿਆਂ ਵਿਚ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤ ਵਜੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹਰਮਨਪਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।” ਹੁਣ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਸੋਈਆਂ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰ ਸਰਬਿਆਪਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਦਾਲਾਂ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਕਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਖੱਟਾਸ ਤੇ ਸੁਆਦ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਰਸੋਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਕਵਾਨ ਬਟਰ ਚਿਕਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਟਰ/ਮੱਖਣ ਨਾਲੋਂ ਟਮਾਟਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. (ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ) ਤੱਕ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ ਅਤੇ ਜੂਨ ਦੌਰਾਨ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਚੂਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 64 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਚੂਨ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਵੀ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਯੋਗਦਾਨ ਇਕੱਲੀ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਹੀ ਸੀ। ਜੁਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਲਿਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ

ਹਾਲਤ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹੀਨੇ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਕਸਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਟਮਾਟਰ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਂਭ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਰੈਫਰੀਜਰੇਟਰ ਵਿਚ ਪਏ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੁਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਉੱਤੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਸਕਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ। ਵੇਸ਼-ਦੁਆਈ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਦਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਜਿਣਸ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮੌਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟਮਾਟਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਇਕਦਮ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਧੀ ਹੋਈ ਕੀਮਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਿਣਸ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਵੇਚਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਚੋਆ-ਦੁਆਈ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਅਗਲੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਘਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁੜ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਚੱਕਰ ਇੰਝ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਪਰ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਦੋਂ ਜਾਗਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ

ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਟਮਾਟਰ ਜਾਂ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਾਰੇ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਸੰਜੀਦਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਣ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੈਟਰੋਲ ਖਰੀਦਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਾਂ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਸਬੰਧੀ ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੀਮਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਉੱਚੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਖਪਤ ਸਬੰਧੀ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਿਆਜ਼ ਦਰਾਂ ਸਬੰਧੀ

ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਸਬੰਧੀ ਉਮੀਦਾਂ ਅਸਲ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਧ ਉਜਰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਲਾਗਤਾਂ ਵਧ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉੱਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਹੋਰ ਵਧੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਸਬੰਧੀ ਉਮੀਦਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਸਲੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਖ਼ਿਆਲੀ ਇਹ ਸਵੈ-ਚਾਲਕ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਬਸਰਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਖਪਤ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੰਦਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਕਿਸੇ ਉੱਦਮੀ ਦੀ ਵਿੱਤ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਧਾ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਸਲ ਵਿਆਜ਼ ਦਰਾਂ ਵਧ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉੱਦਮੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਸੋਚਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਪਤਕਾਰ ਵੀ ਘਰ, ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਖਪਤਕਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇਣਗੇ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਵਹਾਅ ਭਾਵ ਇਸ ਦੀ ਤਰਲਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਗਰਮਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਖਪਤ ਮੰਗ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧੀ ਮੰਗ ਵੀ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਜਰਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲ ਮੰਗ ਵਿਚ ਆਈ ਕਮੀ ਨਾਲ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੇਤੇ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਦਰਾ ਰਣਨੀਤੀ

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਬੰਧੀ ਉਮੀਦਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਹਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਸਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਖਣ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਹਰਗਿਜ਼ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਚੂਨ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਆਪਣੀ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਖੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 6 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ 4 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਨਕਦ ਰਾਖਵਾਂ ਅਨੁਪਾਤ ਵਧਾ ਕੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਛੋਟਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਨੁਪਾਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਨਕਦੀ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤਰਲਤਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਕਦਮ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਉੱਝ, ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਲਮੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਸ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ, ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਤੇ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਮੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡੀਆਂ ਬਹੁਕੌਮੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 'ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਏ ਜਾਣ' ਕਾਰਨ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕੰਟਰੋਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕੁ ਅਮੀਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਗੁਆਉਣੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਚੋਣ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਵਾਲਾ।

ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਪਰਮਾਣੂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਬਲੇਟਿਨ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2023 ਵਿਚ ਔਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਲੋ ਵਾਲੀ ਘੜੀ (ਡੂਮਸਡੇਅ ਕਲੌਕ) ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਨੂੰ 90 ਸਕਿੰਟ ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ

ਡਾ. ਅਰੁਣ ਮਿੱਤਰਾ
ਫੋਨ: +91-94170-00360

ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਅੰਤੋਨੀਓ ਗੁਟੇਰੇਜ਼ ਨੇ ਅਗਸਤ 2022 ਵਿਚ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ- “ਸੰਸਾਰ ਹੁਣ ਪਰਮਾਣੂ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਤਣਾਅ ਦੁਆਰਾ ਖ਼ਤਰਾ ਰੇਖਾਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਿਹਤ ਪੇਸ਼ਾਵਰਾਂ ਅਤੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜੀਵਨ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਵੱਡੇ ਖ਼ਤਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।”

ਮੌਜੂਦਾ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਯਤਨ, ਗ਼ਲਤੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਗਣਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਕਾਫੀ ਹਨ।

ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਅਪ੍ਰਸਾਰ 'ਤੇ ਸੰਧੀ (ਐੱਨ.ਪੀ.ਟੀ.), ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ 190 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਨਿਸ਼ਾਸਤਰੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਫ਼ਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਖਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਾਸਤਰੀਕਰਨ 'ਤੇ ਸੰਧੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੌਲੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 2022 ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਐੱਨ.ਪੀ.ਟੀ. ਸਮੀਖਿਆ ਕਾਨਫਰੈਂਸ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਰਮਾਣੂ ਰੋਕ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਬਿਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਖ਼ਤਰੇ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਹਾਈਪਰਸੋਨਿਕ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਤੂਠੇ ਅਲਾਰਮ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ‘ਸੀਮਤ’ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਜਿਸ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ 13000 ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 250 ਹੀ 12 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜਲਵਾਯੂ ਵਿਘਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਰੂਸ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਮਾਣੂ

ਯੁੱਧ ਕਾਰਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ 20 ਕਰੋੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਵਿਸਫੋਟ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਮ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਪੇਸ਼ਾਵਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਡਾਕਟਰੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਹ ਪਰਦੇ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ 1985 ਵਿਚ ਨੋਬੇਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਆਈ.ਪੀ.ਪੀ.ਐੱਨ.ਡਬਲਊ. ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਈ.ਪੀ.ਪੀ.ਐੱਨ.ਡਬਲਊ. ਨੇ 2007 ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੈਕਤੋਰ ਸਹਿਭਾਗੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ 'ਤੇ

ਸੰਧੀ ਨੂੰ 2017 ਵਿਚ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ 2017 ਵਿਚ ਨੋਬੇਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮੇਟੀ ਆਫ ਰੈਡ ਕਰਾਸ, ਆਈ.ਪੀ.ਪੀ.ਐੱਨ.ਡਬਲਊ., ਵਰਲਡ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਵਰਲਡ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਜ ਸਣੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ 'ਤੇ ਸੰਧੀ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ 68 ਮੈਂਬਰ ਰਾਜਾਂ ਸਣੇ 92 ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਤਾ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਿਹਤ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਬਚਾਅ ਲਈ, ਖ਼ਤਰੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈ.ਪੀ.ਪੀ.ਐੱਨ.ਡਬਲਊ. ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫੌਰੀ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨੰਬਰ ਇੱਕ,

ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਂ; ਦੂਜਾ, ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਲ-ਟਰਿਗਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਂ ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਸਟੇਟਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਪਰਮਾਣੂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਟੇਟਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ 'ਤੇ ਸੰਧੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਫ਼ੈਸਲਾਕੂਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਂ ਉਰਜਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਰਜੀਹ ਵਜੋਂ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ 'ਚ ਕਾਮਰਾਨ ਅੱਬਾਸੀ, ਪਰਵੀਨ ਅਲੀ, ਵਰਜੀਨੀਆ ਬਾਰਬਰ, ਕਰਸਟਨ ਬਿਬਿਨਸ-ਡੌਮਿੰਗੋ, ਮਾਰਸੇਲ ਜੀ.ਐੱਮ. ਓਲਡ ਰਿੱਕਰਟ, ਐਂਡੀ ਹੇਨਸ, ਈਰਾ ਹੇਲਫੈਡ, ਰਿਚਰਡ ਹੋਰਟਨ, ਬੌਬ ਮੈਸ, ਡਾ. ਅਰੁਣ ਮਿੱਤਰਾ, ਕਾਰਲੋਸ ਮੋਟੇਰੀਓ, ਏਲੇਨਾ ਐੱਨ ਨੌਮੇਵਾ, ਐਰਿਕ ਜੇ ਰੁਬਿਨ, ਟਿਲਮੈਨ ਰਫ, ਪਿਊਜ਼ ਸਾਹਨੀ, ਜੇਮਸ ਤੁਮਵਾਈਨ, ਪੌਲ ਯੋਗਾ, ਕ੍ਰਿਸ ਜੀਲਿਨਸਕੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਮੱਖਣ ਦਾ ਪੇੜਾ - ਕਬੱਡੀ ਵਾਲਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ 'ਪੱਡਾ'

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਆਉਦਿਆਂ ਹੀ ਚਾਟੀ ਵਿਚ ਤੈਰਦੇ ਤਾਜੇ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜੇ ਵਰਗਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੂਲਾ ਕੂਲਾ... ਠੰਢਾ ਠੰਢਾ... ਗੋਰਾ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੱਦ 6 ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ, ਲੰਬੀ ਧੌਣ ਤੇ ਭਰਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਉਹ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਫਿਲਾਸਫਰ ਤੇ ਬੋਲਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਝਰਨੇ ਵਾਂਗ ਕਿੰਗਦੀ ਮਿਠਾਸ ਤੋਂ ਬੁੱਧ ਦਾ ਚੇਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਲੈਕ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ 'ਪੱਡਾ'
ਫੋਨ: 98159-67462

8 ਨਵੰਬਰ, 1950 ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਨਮੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਲਕਾਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਮਸਰ ਕਾਲਜ ਨੜਾਲੇ ਬੀ.ਏ. ਫਾਈਨਲ ਦੀ ਜਮਾਤ ਛੱਡ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਟੀਮ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪਲਾਹੀ ਪਿੰਡ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟਾਈਲ ਖੇਡਿਆ। ਸੰਨ 1967 ਵਿਚ ਹੋਈ ਰਮੀਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤੋ 'ਨੜਾਲੀਏ' ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡੀ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰੀਤੋ ਨਾਲ ਰੇਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਪਹਾੜ ਜਿੱਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਾਫੀਆਂ ਵਿਚ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਟਿੱਬਾ, ਬੰਸਾ ਲੋਹੀਆਂ ਤੇ ਕਰਨੈਲ ਭਦਾਸ ਸਨ।

ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ।

1969 ਵਿਚ ਦਸੂਹੇ ਵਾਲੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਉਪ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮੱਖਣ-ਮੱਖਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਲੇਅਰ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖੇਡਿਆ। ਉਸਨੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਹੌਸ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸਦਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਸੰਨ 1968 ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਢਿੱਲਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਗੇਮਜ਼, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਰਾਇ ਪੁਰ' ਖੇਡਣ ਗਿਆ। ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਜਿੱਤਣ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜੇਤੂ ਬਾਗਾਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਈਆਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੋਰ ਗਿੱਠ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਜ਼ਬ ਰਾਇਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਲੱਖਣ-ਕੇ-ਪੱਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਲੰਬਤਦਾਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਆਦੀ, ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਉਨੇ ਦਿਨ ਨਿੱਠ ਕੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਦੇਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡ ਲੱਖਣ-ਕੇ-ਪੱਡਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਉਥੇ ਰਹੀ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀ ਆਇ ਭਗਤ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਪੇਂਡੂ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਟਹਿਲ ਸਦਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਸਾਂਭੀ ਪਈ ਹੈ।

ਸੰਨ 1969 ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਰਣਧੀਰ ਕਾਲਜ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵੱਲੋਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਮੈਚ ਖੇਡ ਕਿਆ ਸੀ।

ਧਿਆਨ ਗਰਾਊਂਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਚੋਨ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਕੋਚ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ 'ਬੋਲ' ਨੂੰ ਖਿਡਾਰੀ ਮੱਖਣ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਐਸੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਲੇਅਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੈਚ ਵਿਚ ਹੀ ਥੱਪੜ ਜੜ ਦਿੱਤਾ। ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਹੀ ਅਗਲਾ ਭਵਿੱਖ ਖੜਾ ਸੀ। ਗੱਲ 'ਚੋਂ ਸੋਕ ਨਿਕਲਿਆ। ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਸੇ ਵਕਤ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਸਬਕ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਗਲੀ ਰੇਤ 'ਤੇ ਗਿਆ। ਸੱਤ ਖਿਡਾਰੀ ਆਉਂਦੇ ਕਰ ਕੇ ਇੰਟਰਵਰਸਿਟੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਉਸਤਾਦ ਸਰਵਣ ਬੋਲ ਦਾ ਉਲਾਭਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ। ਥੱਪੜ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਦੇਣ

ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੰਨ 1970 ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਟਰਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ, ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਮਾਰੇ ਥੱਪੜ ਨੇ ਹੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਗੌਰਵਮਈ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਵਾਈ ਹੈ।

1971 ਅਤੇ 1972 ਵਿਚ ਉਹ ਦੋ ਵਾਰ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਖੇਡਿਆ।

ਸੰਨ 1972 ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਬਠਿੰਡੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜੀ ਰੱਖਿਆ। ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਰੋਤਲੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਜਦੋਂ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਤਾਂ ਮਲਵੱਈਆਂ ਨੇ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡੇ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।

"ਗੁੱਝੀ ਰਹੇ ਨਾ ਹੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ!" ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨੀ ਆਖਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਸੰਨ 1972 ਵਿਚ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਾਲੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਹੋਈ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਹਿਰ ਕੇ ਕਬੱਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਮਲਵੱਈਆਂ ਨੇ ਬੇਬੇਰੀ ਵਾਹ ਲਈ ਪਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਜ਼ੋਰ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਮਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਉਤਮ ਧਾਵੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮੈਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਖੀਵੇ ਮਲਵੱਈਆਂ ਨੇ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖੀਸਾ ਤੁੰਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਦੇ 1300/ ਰੁਪਏ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ 130000 ਬਣਨਗੇ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜੀਪ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਗਰਾਊਂਡ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਵਾਇਆ।

ਉਸਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਗੀ ਝੂਟਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਲਫਤਾਨਸਾ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਝੂਟੇ ਵੀ ਫਿੱਕੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਘਰ ਦੀਆਂ ਅੰਗੀਠੀਆਂ ਅਤੇ ਸੋਅ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਟਰਾਫੀਆਂ ਅਤੇ ਕੱਪ ਝੂਟਿਆਂ ਤੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨਾਮ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਨਿੱਕੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਵੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿਹੜੀ 1973 ਵਿਚ ਰਾਜ-ਘਾਟ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਉਸਦੇ ਖੇਡ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਖੇਡ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਦੋਂ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਟੀਮ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ। ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜੈਬ ਪਟਿਆਲੀਆ, ਮਹਿੰਦਰ ਮੋਹਣ ਬੇਗੋਵਾਲੀਆ, ਜਗਦੇਵ ਫਰੀਦਕੋਟੀਆ, ਬਲਦੇਵ ਮੁੱਦੋਵਾਲੀਆ ਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੀਆ, ਟੀਮ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ। ਮੱਖਣ ਨੇ ਟੀਮ ਵਿਚ ਰਾਤ ਹੀ ਅਨਾਉਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਮਝ ਲਓ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਨਾਲਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹੌਸਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਕਿ ਯੱਕੜ ਮਾਰ ਰਿਹਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਦੋ ਨੰਬਰ ਬਦਲ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਰੇਤ 'ਤੇ ਆਵੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਅੱਖ ਝਪਕਦਿਆਂ ਗਿੱਟਾ ਚੱਕ ਲਵੇ। ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਉਡ ਗਏ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਜ਼ਬ ਲਗਾਤਾਰ ਸੱਤ ਪਾਠੇ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਵਿਚ ਜਾ ਕੁੱਝ ਖੜਕਾਇਆ। ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਕੋਲੋਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਡ ਸਿੰਘਾਸਣ 'ਤੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਉਤਮ ਧਾਵੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਲੱਖਣ-ਕੇ-ਪੱਡੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਬੱਝਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਫੋਟੋ ਛਪੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਰੋਡਵੱਜ ਵਾਲੇ ਨੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲਈ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮਾਂ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਚਾਚੀ ਵੇਖ ਆਪਣਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ' ਬੋਲੇ ਬੋਲੇ !!!!! ਕਰਾ ਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਜਿੱਤ ਗਿਆ।' ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਦੀ ਫੁਲਕ ਪਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਵਾਰੇ-ਵਾਰੇ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਖਵਾਏ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜੇ ਨੇ ਉਸਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ।

ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਸੰਨ 1971 ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਖੇਡਿਆ ਮੈਚ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਫਿੱਡੂ, ਸ਼ਿਵਦੇਵ, ਅਮਰਜੀਤ, ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਮੋਹਣ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿਰ ਕੱਢਵੀਂ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇਸ ਟੀਮ ਤੋਂ ਕੰਨ ਭੰਨਦੇ ਸਨ। ਲੱਖਣ-ਕਿਆਂ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਬੇਗੋਵਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਮੱਖਣ ਨਾਲ ਮੁਣਸ਼ੋ ਔਜਲਾ ਰੋਡਰ ਸੀ। ਜਾਫੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿੰਦੀ, ਜੀਤ ਚੀਮਾ, ਤੇ ਅੰਬਾ ਸਨ। ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਦੇ ਪੰਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਜੋਰ ਅਤੇ ਪੇਂਤੜਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਵੀ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਿਚ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭਧੇ ਹੋਏ ਪਿੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਲੀ ਭਾਹ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਇਕ ਰੇਤ 'ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ

ਲੱਗਦੀਆਂ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੂੜ ਦੇ ਬੱਦਲ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉੱਡਦੇ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਕਾਲੇ-ਕੇਰਾਂ ਤੱਕ ਸੁਣਦਾ।

ਆਖਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਟੀਮ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਨੰਬਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਉਦੋਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗ ਖਿਡਾਰੀ ਰਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖੇਡਦੇ। ਪੈਸਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਵ-ਸੁਬਰੀ ਖੇਡ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਲਗਪਗ 52 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਇਸ ਮੈਚ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਲਾਲੀ ਫਿਰ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ।

ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਚੇਤਕ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਤੜਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਉਸ ਦਾ ਨੇਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਰੌਲਾਂ ਵੀ ਲਾਈਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਟਲ ਜਾ ਵੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਰਬ-ਸੇਵਾ-ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਬਰਾਂਡਾ ਬਣਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸੱਤ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਬੇਟੇ ਜੇਕਰ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਵੀਂ ਮੈਂ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗਾ।'

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਉਹ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ, ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਭਰਾ, ਅਤੇ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬੀ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਟ ਕਰਾਰ ਖਾਂ ਦਾ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਮਰਹੂਮ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦੁਬਈ ਵਾਲਾ ਅਕਸਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀਂ ਪੰਜ ਭਰਾ ਤੇ ਚਾਰ ਭੈਣਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੁਦੀਪ ਕੌਰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹੈ। ਬੇਟਾ ਬੋਬੀ ਪੱਡਾ ਬਾਪ ਦੇ ਖੇਡ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਬੋਬੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਜੂਡੋ-ਕਰਾਟੇ ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਪੌਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿੱਕਲੀ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਣ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮਿਲੇ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਕਿ 1960 ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਪਹਿਲਵਾਨ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕੱਟਣ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਵਾਨ ਹੁਣਾਂ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਟਾਹਲੀ ਖੋਲੇ ਬੀਣੀ ਫੜਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਈ ਦੇਖ ਕੇ ਚਾਚਾ ਚੀਚੋ 'ਬਾਦਲਪੁਰੀਆ' ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਬੀਣੀ ਦੇ ਲੱਗੇ ਜਿੰਦਰੇ ਨੂੰ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਵਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਵਾਰਫਾ ਗੱਲਕਾਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੂਟਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ, ਅਤੇ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਤੜਕਾ ਲਾਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਤ ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਬੇਟਾ ਜੀ' ਵਿਚੋਂ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਅਪਣੱਤ ਦਾ ਘੜਾ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਗਰਾਊਂਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਦਿਖਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਤੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ ਹੈ।

ਸੱਚੀ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਚਾਟੀ ਵਿਚ ਤੈਰਦੇ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੂਲਾ ਕੂਲਾ, ਠੰਢਾ ਠੰਢਾ, ਗੋਰਾ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਜਮਹੂਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਘੁਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਭੀੜ'

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ 'ਆਰਟੀਕਲ 15', 'ਮੁਲਕ' ਅਤੇ 'ਭੀੜ' ਫਿਲਮਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਆਰਟੀਕਲ 15' ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਵਿਰੁਧ ਇਕਜੁੱਟ ਸਿਆਸੀ ਸੱਤਾ, ਸਟੇਟ ਦੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਮੁਖਾਫਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਮੁਲਕ' ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸਿਰਜੀ ਗਈ ਇਸਲਾਮਫੋਬਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਭੀੜ' ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਘਾਣ, ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਵੰਡੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖਲਾਅ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ 'ਮੁਲਕ' ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) 'ਭੀੜ' ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਸਿਆਸੀ ਤਰਾਸਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮਾਨਸ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਿਲਮ 'ਆਰਟੀਕਲ 15' ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਵਿਰੁਧ ਇਕਜੁੱਟ ਸਿਆਸੀ ਸੱਤਾ, ਸਟੇਟ ਦੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਮੁਖਾਫਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੁਲਕ' ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ

ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਫੋਨ: +91- 98554-04330

ਦੇ ਹੱਕਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸਿਰਜੀ ਗਈ ਇਸਲਾਮਫੋਬਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ

ਨਾਲ ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜ ਰਹੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਬੇਵਸੀ ਤੇ ਲਚਾਰੀ ਦਾ ਖਾਕਾ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।

ਖਾਕੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੋਲਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰੇਲ ਬੱਲੇ ਕੱਟ ਮਰਨ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜੇ ਜਾਂ ਭਜਾਏ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਜੰਗਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀਆਂ ਨਿਚੋੜ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਖਬਰਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਖਬਾਰੀ ਪੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸਕਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਤੈਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਉੱਚ ਵਰਗ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਨਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੋਰਸ ਸਿੱਖਣ ਪਕਵਾਨ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਯੋਗ-ਕਸਰਤ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੀਲਾਂ, ਫੋਟੋਆਂ ਅਤੇ ਫਿਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦੋਹਰੀ ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਬਿਗਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੜਾਏ ਤੇ ਟੁੱਟੇ-ਭੱਜੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ, ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਾਫ਼ ਹਵਾ-ਪਾਣੀ, ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਵਾਇਰਸ ਰੋਕੂ ਸਮਾਨ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਵਾਰਿਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਮਰਨ ਲਈ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ-ਆਤੰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਨਬੀ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ

ਕਰੂਰਤਾ ਇੰਨੀ ਦਰਦਨਾਕ ਤੇ ਨਾਕਾਬਿਲ-ਏ-ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਸੀ ਕਿ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰੰਗਦਾਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ਬਲੈਕ ਐਂਡ ਵ੍ਹਾਈਟ' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਬਦਰੰਗ ਤੇ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਹੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜਲਾਲਤ ਢੱਕਣ ਦਾ ਇਹੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਹੀਲਾ ਸੀ।

ਫਿਲਮ 'ਭੀੜ' ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ 1200 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਤੇਜਪੁਰ ਨਾਮ ਦੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਲਰਾਮ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ (ਪੰਕਜ ਕਪੂਰ) ਵੀ ਬਾਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚਲਾ ਬਾਰਡਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੇਜਪੁਰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਇਕ ਅਮੀਰ ਔਰਤ ਮੈਡਮ ਜੀ (ਦੀਆ ਮਿਰਜ਼ਾ) ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਸਥਾਈ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੈਡੀਕਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਰੇਨੂ ਸ਼ਰਮਾ (ਭੂਮੀ ਪੇਡਨੇਕਰ) ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਫਿਲਮ (ਭੀੜ) ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਜਾਤੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ, ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ ਸੂਰੀਆ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਰਾਊ) ਉਪਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਬਾਰਡਰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਹ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਬੁਖਾਰ ਤੇ ਕੋਵਿਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲਾਗ ਨਾਲ ਮਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਮਹੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਮੁਲਕ 'ਭਾਰਤ' ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦਿਆਂ, ਡਰਾਂ ਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਰਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜਾਤ ਦਾ ਗਰੂਰ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ; ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਟੀ ਫੜਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ।

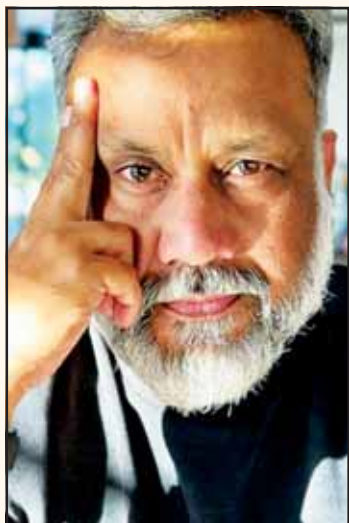
ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਭ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸੇ ਦੇ ਪਹੀਆ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਪਰ 'ਆਪਣਾ' ਤੇ 'ਪਰਾਇਆ' ਛਾਂਟ ਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ 'ਆਪਣੇ ਘਰ ਕੇ ਲੋਕ' ਔਰ 'ਉਨ ਕੇ ਸਰੀਰ' ਦਾ ਕੋਰਸ ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਾਂਗ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ ਜਿਹੜਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ 'ਜਾਤ' ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਟੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ

ਪਰ ਫਿਲਮ ਦਾ ਕੈਨਵਸ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਬਿਆਨਦਾ ਹੋਇਆ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਦਾ ਹੈ: 'ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਆਏ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ; ਕੀ ਇਹੀ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ?'

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹਨ। ਵਾਇਰਸ ਵਿਚ ਬੁਖਾਰ ਦਾ ਭੰਨਿਆ ਆਦਮੀ ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਦੇ ਘੱਤੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਲ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜਨੂਨੀ ਉਸ ਦੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਅਫਸਰ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੰਦਾਂ 'ਜਾਤ' ਦਾ ਵਾਇਰਸ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਅੰਗੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਗਿਲਾਨੀ ਦਾ ਝੰਬਿਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਝੁਕਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਿਲਮ ਸਟੇਟ ਦੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਨਾ-ਅਹਿਲੀਅਤ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜਰਜਰ ਹੋ ਰਹੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਿਸਟਮ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਅੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਤੱਕ ਸਿਮਟ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮੌਤ ਦਾ ਤਾਂਡਵ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਠੋਕੇਦਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ- 'ਯੋ ਸੜਕ ਯੂੰ ਹੀ ਬਨਤੀ ਰਹੇਗੀ', ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਅਸਲ 'ਵਾਇਰਸ' ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਭਾਰੂ ਹੈ ਪਰ ਮੌਤ ਵਰਗੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਜਿਉਣ' ਦਾ ਡਰ ਉਸ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ (ਤਬਲੀਗੀ ਜਮਾਤ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ), ਦਲਿਤਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ. ਛਿੜਕਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ) ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਖਿਲਾਫ ਗੁਮਰਾਹਕੁਨ ਫੇਕ ਨਿਊਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਵੀ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਉਂ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਫਿਲਮ ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਜਾਤੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ, ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਅਭਿਨਵ ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਫਿਲਮ 'ਆਰਟੀਕਲ 15' ਤੇ 'ਥੱਪੜ' ਦੇ ਪੋਸਟਰ।

VAPOR MAVEN PRESENTS

SAT
23
SEP

NORTHWEST ARKANSAS

PUNJABI Concert

PERFORMANCES BY:
MISS POOJA • JAZZY B

FOOD & DRINK INCLUDED W/ ENTRY

1579 E LAKE RD, ELM SPRINGS, AR - WWW.NWAPCC.COM

ENTRY PACKAGES

SILVER

ADULT: \$150 CHILD: \$100
(GENERAL SEATING)

GOLD

ADULT: \$200 CHILD: \$140
(TABLE SEATING)

TICKETS INCLUDE:

DINNER & APPETIZER
(OVER 20 FOOD ITEMS)

BHANGRA SHOW
(DANCES BY BHANGRA EMPIRE)

UNLIMITED DRINKS
(OPEN BAR)

LOCAL TALENT
(PERFORMANCES BY LOCAL TALENT)

HENNA ART BOOTH
(HENNA TATTOOS & FACE PAINTING)

PHOTOGRAPHER
(ENTIRE EVENT COVERED)

PHOTO BOOTH
(PHOTO BOOTH FROM OZARK PIX)

OUTDOOR BAR
(ACCESS TO OUTDOOR AREA)

**Buy Tickets and see details
at www.nwapcc.com**

Contact Hermin Thind for VIP Options | 479-409-2293

Scan Here